



ת"פ 24769/11/17 - מדינת ישראל נגד פלוני

בית משפט השלום בתל אביב - יפו

ת"פ 24769-11-17 מדינת ישראל נ' פלוני

לפני כבוד השופט שאול אבינור

בעניין: מדינת ישראל
ע"י ב"כ עו"ד לנא עואדיה
פרקליטות מחוז תל אביב (מיסוי וכלכלה)
המאשימה
נגד
פלוני
ע"י ב"כ עו"ד טוביה יגר
הנאשם

הכרעת דין

א. רקע כללי, התשובה לאישום ותמצית השתלשלות ההליכים המשפטיים:

1. הנאשם עוסק, החל משנת 1999, במתן ייעוץ ומכירת אביזרים הקשורים לעולם המיסטיקה, כמומחה לענייני הקבלה. הנאשם אף הרצה וכתב ספר בנושא. במסגרת עסקו נהג הנאשם לייעץ ללקוחותיו ולערוך להם תיקונים למיניהם, כאשר לצורך זה מכר להם קמעות, "חומרי מזל" שונים או את הספר שכתב. במקביל לניהול עסקו הגיש הנאשם תכנית רדיו יומית, בה עסק בתחומים אלה: למעלה מעשור בתחנת הרדיו FM 91 (להלן - רדיו לב המדינה) ולאחר מכן בתחנת הרדיו FM 103.
2. עסקו של הנאשם עלה ופרח, ומחזוריו בהתאם; והנאשם העסיק בתקופות מסוימות עד 9 עובדים. בין השאר העסיק הנאשם בעסק כמה וכמה מבני משפחתו וקרוביו, ובהם: שלושת אחיו של הנאשם (מ"כ (להלן - מ'), י"כ (להלן - י'), נג"כ (להלן - נ')), אמו של הנאשם (ת"כ), וא"ש, גיסו-למעשה של הנאשם (נשוי לאחות זוגתו).
3. בתחילת התקופה הרלוואנטית לכתב האישום - המתייחסת לשמונה שנות מס, משנת 2008 ועד שנת 2015 - ניהל הנאשם את עסקו ממשרד בבניין רדיו לב המדינה, בראשון לציון. לאחר מכן, עם סיום עבודתו ברדיו לב המדינה בשנת 2013, העביר הנאשם את משרדו לחולון. הנאשם הואשם לפניי, בכתב האישום, בביצוע עבירות מס בתקופה הרלוואנטית הנ"ל, וזאת בניגוד להוראות פקודת מס הכנסה [נוסח חדש] (להלן - הפקודה), ולהוראות חוק מס ערך מוסף, תשל"ו-1975 (להלן - חוק מע"מ).



4. בעובדות כתב האישום נטען, בתמצית ובעיקרי הדברים, כלהלן:
- בתקופה הרלוואנטית, לצד הגשת תכנית רדיו יומית עסק הנאשם במכירת מוצרי מיסטיקה ובמתן ייעוץ אישי ללקוחות. תמורת שירותים אלה גבה הנאשם תשלום מלקוחותיו באמצעות כרטיסי אשראי, מזומן ושיקים.
 - במקרים שבהם שילם הלקוח בכרטיס אשראי, התשלום הועבר לחשבון הנאשם בבנק דיסקונט. בנוסף נהג הנאשם להפקיד, לחשבון זה, חלק מן התקבולים שגבה מלקוחותיו באמצעות מזומן או שיקים.
 - את חלקם האחר של התשלומים שקיבל במזומן או בשיקים, נהג הנאשם להפקיד בחשבון נוסף בבנק דיסקונט. לחלופין נמנע הנאשם מלהפקיד בבנק את תקבוליו אלה, ואת מקצתם העביר לספקים.
 - בתקופה הרלוואנטית נהג הנאשם בעקביות ובשיטתיות להעביר למנהל החשבונות שלו, שאול עבדוי, רק את מקצת פנקסי חשבונות המס אשר שימשו אותו.
 - בהסתמך על ספרי הנהלת החשבונות, הכין והגיש הנאשם - בעזרת יועץ המס שוקי סילקי - דו"ח שנתי על הכנסותיו לפקיד השומה.
5. עוד מפרט כתב האישום, במסגרת טבלה, את המחזור העסקי של הנאשם בכל אחת משמונה שנות המס הרלוואנטיות (כאמור, משנת 2008 ועד שנת 2015), את המחזור המדווח וכן את סכום ההכנסה שהושמטה. על פי האמור בטבלה, המחזור העסקי של הנאשם בתקופה הרלוואנטית עמד על **סך כולל של 28,175,729 ₪**, ההכנסה שהושמטה היתה **בסך כולל של 9,386,088 ₪**, והמע"מ שהושמט היה **בסך כולל של 1,958,369 ₪**.
6. על רקע עובדות נטענות אלה הואשם הנאשם, בפרק הוראות החיקוק שבכתב האישום, בביצוע העבירות הבאות (שמונה עבירות מכל אחת מהן, בהתאם לשמונה שנות המס הרלוואנטיות): **קיום והכנת רשומות כוזבות**, לפי הוראות סעיף 220(4) לפקודה; **השמטת הכנסות מדו"ח**, לפי הוראות סעיף 220(1) לפקודה; **מרמה, עורמה ותחבולה**, לפי הוראות סעיף 220(5) לפקודה; **ומסירת ידיעה כוזבת**, לפי הוראות סעיף 117(ב)(1) לחוק מע"מ.
7. הדיונים המקדמיים התנהלו לפני מותב קודם ומטעם ההגנה נתבקשו מספר דחיות, הן בשל מצבו הרפואי של הנאשם (ר' בבקשה מס' 2) והן בשל החלפת הייצוג. בסופו של דבר, ומשהמגעים בין הצדדים לא הבשילו לכלל הסכמות, נדרשה ההגנה להשיב לאישום. בטרם מתן התשובה העלתה ההגנה מספר טענות מקדמיות (אי התקיימות היסוד הנפשי בעבירות בהן הואשם הנאשם; אי התקיימות היסודות העובדתיים הנטענים בכתב האישום; אכיפה בררנית בהתייחס לאבי בן בסט). בית המשפט קבע כי מדובר בטענות שההכרעה בהן נדרשת לשמיעת הראיות (ר' החלטת המותב הקודם בפרוטוקול, עמ' 12 שורה 4 ואילך) והתיק הועבר לפניי. עם זאת יש לציין, כי בהחלטה קודמת לכך כבר נקבע שהטענות המקדמיות אודות פגם או פסול בכתב האישום, לפי הוראות סעיף 149(3) לחוק סדר הדין הפלילי [נוסח משולב], תשמ"ב-1982 (להלן - החסד"פ), "**אינן מתקבלות ביחס לניסוח כתב האישום**" (שם, בעמ' 8 שורה 18).
8. התשובה לאישום ניתנה על ידי ב"כ הנאשם עוד במסגרת ההליכים המקדמיים. בתשובה הודתה



ההגנה במסגרת העובדתית של כתב האישום, הגם שלעניין הטענה בדבר השמטת הכנסות צמצמה הודאתה רק לסכומים שקיבל הנאשם באמצעות כרטיסי אשראי (בפרוטוקול, עמ' 11 שורה 13 ואילך). אשר לטענה בכתב האישום שלפיה הנאשם הפקיד חלק מהתשלומים שקיבל במזומן או בשיקים בחשבון אחר בבנק דיסקונט, אמר הסניגור: **"יש לנו בעיה בגלל הניסוח שלו ולכן הנאשם לא מודה"** (שם, שורה 23).

9. הטענה העובדתית המרכזית שבכתב האישום - דהיינו הטענה שלפיה בתקופה הרלוואנטית נהג הנאשם בעקביות ובשיטתיות להעביר למנהל החשבונות עבודי רק חלק מפנקסי חשבוניות ששימשו אותו - הוכחה על ידי ההגנה מכל וכל, וכדברי הסניגור: **"לא מודים לחלוטין"**^[1] (בפרוטוקול, עמ' 11 שורה 25). עוד נטען, כי הנאשם הוא לא מי שהכין והגיש את דוחותיו השנתיים אלא יועץ המס סילקי הוא שעשה כן. אשר לסכום השמטת ההכנסה, הנטען בכתב האישום, ציין הסניגור: **"אנו מסכימים כי סכום כזה לא דווח, אך לא מאשרים שהנאשם הוא זה שהקטין את ההכנסות או פעל באופן אקטיבי על מנת להגיע לתוצאה שמופיעה"** (שם, שורה 28 ואילך). יש לציין כי במסגרת התשובה לאישום לא הועלתה כל טענה בהתייחס להודעות שנגבו מהנאשם במהלך חקירותיו ברשות המיסים. במילים אחרות - לא הועלתה כל טענה בעניין קבילות, תוכן או משקלן של הודעות הנאשם.

10. על רקע התשובה האמורה לאישום, בפתח הדיונים לפניי נשאל הסניגור מהו גדר המחלוקת המדויק שבין ההגנה לבין המאשימה, ולכך השיב: **"אנחנו לא חולקים שהסכום הזה לא דווח, רק שאנחנו טוענים שמדובר במחדל... השאלה היא רק שאלת היסוד הנפשי שלא מתקיימת לטעמנו... אני סבור וגורס שבסופו של יום ישנם סעיפים אחרים שניתן לייחס לנאשם בפקודת מס הכנסה וזאת על אף הסכום הגבוה"** (בפרוטוקול, עמ' 14 שורה 13 ואילך). ב"כ הנאשם הוסיף וטען כי ההגנה תוכיח שמנהל החשבונות (עבודי) קיבל לידיו את מלוא פנקסי החשבונות, וממילא שהוא האחראי למחדל אי הדיווח, ואף שעבודי הוא בעל **"אינטרס"** בעניין (שם, שורה 19). עוד טען ב"כ הנאשם, כי לו מרשו היה מבקש להעלים הכנסות הוא **"היה טורח לשים בכל מיני מקומות, בחשבונות אחרים. ניתן לסלוק כספים שלא ניתן לקשור בינם לבין הנאשם. אותם חשבונות שניהל הנאשם, הוא לא מכחיש, ולשם נכנס הכסף. אדם שרוצה להעלים כסף ובוודאי בכמות כזאת גדולה, לא יקשור עצמו לכסף..."** (שם, שורה 20 ואילך).

11. על אף גדר המחלוקת העובדתית המצומצם הנ"ל, עמדה ההגנה - כפי זכותה - על ניהול הליך שמיעת ראיות מלא, לרבות בשמיעת עדויות לקוחות של הנאשם, הגם שאין מחלוקת כי רובם ככולם אמנם קיבלו מהנאשם חשבוניות כנגד התשלומים ששילמו לו. כאמור לעיל, בכתב האישום מואשם הנאשם בכך שנהג בעקביות ובשיטתיות להעביר למנהל החשבונות רק חלק מפנקסי החשבונות ששימשו אותו - כלומר, אף לפי עובדות כתב האישום אין מחלוקת על כך שהנאשם הוציא חשבוניות ללקוחותיו, כאשר הנאשם מואשם באי העברת חלקן לדיווח (ור' גם דברי ב"כ המאשימה בפרוטוקול, עמ' 118 שורה 17).

12. עוד יש לציין כי במהלך שמיעת הראיות, הן בפרשת התביעה ובעיקר בפרשת ההגנה, הרחיב ב"כ הנאשם את יריעת המחלוקת עם המאשימה במספר עניינים נוספים. כך, בעת חקירת יועץ המס סילקי העלה ב"כ הנאשם טענות בעניין אותנטיות חתימות הנאשם על דוחותיו השנתיים - על אף שהנאשם בחקירותיו זיהה ואישר את חתימותיו האמורות - כאשר במסגרת פרשת ההגנה גם הובאה חוות דעת גרפולוגית לתמיכה בטענה שלפיה החתימות האמורות זויפו. בנוסף, במסגרת פרשת ההגנה הועלו



טענות והובאו חוות דעת מומחים לעניין סוגיית חובות ניהול הספרים בעסקו של הנאשם ולעניין כשירותו הנפשית של הנאשם. סוגיית הכשירות הנפשית של הנאשם הועלתה לראשונה רק לאחר תום פרשת התביעה והדיון בה הביא - בעיקר בשל בקשה לבדיקת הנאשם באמצעות הפסיכיאטר המחוזי, לאחר שהוגשה חוות דעת פרטית מטעמו של הנאשם - להתמשכות ניכרת של ההליכים.

ב. עיקר פרשת התביעה:

13. מטעם המאשימה העידו שלושה חוקרי מס הכנסה (מפקחים) מפקיד שומה חקירות מרכז (תומר אופיר, אמיר בן חמו וחוסאם עזאם). כמו כן העידו רכז חוליה מפקיד שומה חולון (דורון צדוק), כמה וכמה לקוחות של הנאשם ומספר עדים נוספים: מנהל החשבונות עבודי, יועץ המס סילקי, אבי בן בסט (שותף עסקי של הנאשם) והאח מ'. עוד הוגש על ידי ב"כ המאשימה תיק מוצגים רב היקף, שההתייחסות לתוכנו תהא אגב סקירת ראיות המאשימה. במסגרת תיק מוצגי התביעה הוגשו מספר מוצגים בהסכמה, לרבות הודעות של עדים. עוד הוגשו במסגרתו, ללא כל התנגדות או הסתייגות, ההודעות שנגבו מהנאשם.

(1) עיקר עדויות החוקרים ודורון צדוק:

(א) עיקר עדות החוקר תומר אופיר:

14. תומר אופיר משמש כחוקר בפקיד שומה חקירות מרכז ובפרשה דנא היה החוקר הראשי, דהיינו החוקר שניהל את החקירה. בפתח עדותו הראשית פירט החוקר אופיר את השכלתו האקדמית (בראית חשבון, כלכלה ומשפטים), ואת פתיחת החקירה בפרשה בעקבות מידע שלפיו בחשבונות הבנק של הנאשם מופקדים כספים מכרטיסי אשראי "בסכומים גבוהים בהרבה מהמדווח במחזור שלו" (בפרוטוקול, עמ' 15 שורה 27 ואילך). החוקר אופיר תיאר את מהלך החקירה, לרבות חיפושים שבוצעו ביום הפרוץ (12.05.2015), ותיאר בתמצית את העדים הרבים שנחקרו.

15. בהמשך עדותו תיאר החוקר אופיר את ניירות העבודה שהכין לצורכי החקירה (ת/92 ות/93) מוצג אחרון זה הוגש בפורמט אלקטרוני, במסגרת תקליטור מוצגי המאשימה)) וכן התייחס למוצגים הרבים שנתפסו במהלך החקירה והוגשו לפניו במסגרת תיק מוצגי התביעה, לרבות המסמכים הבנקאיים (בנוגע לשני חשבונותיו של הנאשם בבנק דיסקונט), פנקסי החשבונות שנתפסו, הדוחות אותם הגיש הנאשם לרשות המיסים, הנתונים מחברת שב"א (המרכזת את נתוני הסליקה בעסקאות בכרטיסי אשראי) וכן שאילתות מחשב (הכוללות פלטי מע"מ ESNA; להלן, לשם נוחות - פלטי אסנ"א).

16. החוקר אופיר הסביר בפירוט כיצד ערך את החישוב בדבר שיעור הכנסות הנאשם שהושמטו והועלמו (בפרוטוקול, עמ' 16-18). עוד הבהיר החוקר כי הוא הגדיר את השמטות ההכנסה של הנאשם כ"לפחות", משום שהנאשם עצמו מסר שלא הפקיד בבנקים את כל השיקים והמזומנים שקיבל (שם, עמ' 16 שורה 26 ואילך). החוקר הסביר כי נתוני חברת שב"א מציגים רק מספרי כרטיסי אשראי ולכן היה צורך בהוצאת צווים לחברות האשראי על מנת לקבל את פרטי הלקוחות. בנסיבות אלה נערך מדגם של כמה עשרות לקוחות, שמהם נגבו הודעות בעניין התשלומים לנאשם (שם, עמ' 18 שורה 24 ואילך).



17. עוד ציין החוקר אופיר כי הוא נכח בכל ארבע חקירותיו של הנאשם במסגרת הפרשה דנא (ההודעות סומנו ת/1 עד ת/4). החוקר ציין כי הנאשם שיתף פעולה בכל חקירותיו, וזאת לאחר שהוזהר בדבר זכויותיו והבין את החשדות נגדו. בנוסף, לאחר גביית ההודעות קרא אותן הנאשם וחתם עליהן (בפרוטוקול, עמ' 19, שורה 11 ואילך). החוקר אופיר הטעים כי לא אירע כל אירוע חריג בעת גביית ההודעות.
18. החוקר אופיר נחקר על ידי הסניגור בחקירה נגדית נמרצת ומקיפה, אך עמד על גרסתו ועל דעתו. הסניגור הטיח בחוקר כי הנאשם לא ניסה להסוות את הכנסותיו, שכן הפקיד אותן בחשבונות בנק שלו-עצמו. לכך השיב החוקר: **"מדובר בשיטת מצליח. עובדה שהרבה שנים לא עלו על זה"** (בפרוטוקול, עמ' 22 שורה 31) והוסיף ואמר, לעניין טענת העדר ההסוואה, **"לא נכון לומר את זה. חשבונות הבנק שלו הם לעיני הנדון בלבד"** (שם, עמ' 23 שורה 4). החוקר אישר את טענת ב"כ הנאשם, שלפיה הנאשם הוציא חשבוניות ללקוחותיו, והסביר: **"נכון. הלקוחות קיבלו חשבוניות מהנאשם. גם הנאשם וגם עובדיו מעידים על הקפדה של מסירת חשבונית לכל לקוח. הבעיה היתה שלא כל פנקסי החשבוניות הועברו למנהל חשבוניות לצורך דיווח לדוחות הכספיים. כל חשבונית שנמצאה לא מדווחת מעידה על פנקס שלם שהנאשם לא דיווח"** (שם, שורה 32 ואילך).
19. ב"כ הנאשם חזר ושאל את החוקר אופיר מדוע הגיע למסקנה שהנאשם הוא זה שלא העביר את החשבוניות למנהל החשבוניות, ועל כך השיב הלה: **"זה מה שעולה [מ]ממצאי החקירה"** (בפרוטוקול, עמ' 24 שורה 5 ושורה 23). בהתייחס לתירוצי הנאשם בעניין דיווח-החסר של הכנסותיו אמר החוקר: **"תחילה הנאשם טען שהסיבה לחוסר הדיווח או לעובדה שלא הועברו כל החשבוניות היא כתוצאה מאחיו שמנסה להתנכל לו... אולם טענה זאת הופרכה מכיוון שאותו אח הפסיק לעבוד אצל הנאשם כבר ב-2012 ואותה מגמה המשיכה בשנים הבאות... לאחר מכן הנאשם טען שמנהל החשבוניות לא דיווח על מלוא הפנקסים. גם מטענה זו הנאשם חזר בו"** (שם, שורה 24 ואילך).
20. לאחר שהחוקר אופיר אישר כי מנהל החשבוניות עבודי דיבר על שליחים מטעם הנאשם - אשר העבירו למשרדו את פנקסי החשבוניות של הנאשם - מתח הסניגור ביקורת על כך שהשליחים לא נחקרו. החוקר השיב לכך, אגב המשך התייחסותו לתירוצים השונים שהעלה הנאשם בחקירותיו, כלהלן: **"לא עושה שכל שליח יעלים חשבוניות. ברגע שטענה כזאת או אחרת של הנאשם עולה, היא נבדקת. תחילה טען שאותו אח (מ' - ש.א.) מעלים חשבוני[ותיו], הטענה הופרכה... לאחר מכן הוא טען שמנהל החשבוניות הוא שהעלים חשבוניות, וגם הטענה הזאת הופרכה. לאחר מכן הוא הלן על שותפו העסקי (בן בסט - ש.א.) שזה לא מוציא לו חשבוניות. טענה שגם הופרכה. עכשיו להפיל... את האשמה על השליחים זה דבר שלא עושה שכל"** (בפרוטוקול, עמ' 29 שורה 28 ואילך).
21. ב"כ הנאשם שאל את החוקר אופיר בעניין המסמכים הנוגעים לדיווחי המע"מ, אשר הוצגו למנהל החשבוניות עבודי בעת גביית הודעותיו, לרבות פלטי אסנ"א וניירות העבודה הרלוואנטיים שערך החוקר. החוקר אופיר אישר, בין השאר, כי סכם את פנקסי החשבוניות שנתפסו אצל מנהל החשבוניות עבודי ואצל הנאשם והשווה אותם לסכום החודשי של דיווחי הנאשם למע"מ (בפרוטוקול, עמ' 31 שורה 15).
22. ב"כ הנאשם הטיח אפוא בחוקר אופיר כי אין התאמה בין הדיווחים למע"מ לבין הדיווחים לפי פנקסי החשבוניות, ולכך השיב העד: **"אדוני יודע שאם נרשם תאריך מסוים בפנקס זה לא בהכרח**



התאריך שעליו מדווחים למע"מ. יכול להיות שיש הפרשים... המטרה שלשמה הוכן נייר העבודה היא לקבל תמונת מצב של הפנקסים שנתפסו בחיפוש. אותנו עניין לדעת שבאמת כל הפנקסים שנתפסו הם זהים פחות או יותר למחזור שמדווח, שדיווח הנאשם. אני אזכיר לאדוני שההפרשים שנמצאו בבנקים גבוהים [ב]מאות אלפי שקלים אם לא מיליונים מהמחזור שהוא דיווח על כן ההפרשים פה שהם מינוריים יחסית יכלו להעיד על תמונת מצב שבאמת נתפסו הפנקסים שעליהם דווחו (בפרוטוקול, עמ' 31, שורה 28 ואילך). עוד הבהיר החוקר כי יש להתבונן על התמונה המלאה, לפי הדיווח השנתי (שם, עמ' 32 שורה 25); תוך שהעיר כי הסניגור הצביע לפניו רק על דיווחי-יתר אף שקיימים גם דיווחי-חסר (שם, עמ' 33 שורה 26 ואילך, וכן בעמ' 34 שורה 29).

23. בסיום החקירה הנגדית הציג ב"כ הנאשם לחוקר את המזכר ת/112 שערך החוקר עזאם, אשר מפרט (בנספחים) את חומרי הנהלת החשבונות שנתפסו במשרדו של עבדי, בו מצוינים בין השאר פנקסי החשבונות שנתפסו ומספרי החשבונות שבהם. ב"כ הנאשם הטיח בחוקר כי מנתונים אלה עולה שאין רצף במספרי החשבונות בין הפנקסים, ומכאן יש להסיק כי היו בידי עבדי פנקסי חשבונות נוספים, אותם הוא לא מסר לחוקרים. לכך השיב החוקר: **"לא. יש פנקסי חשבונות שהנאשם להבנתנו לא מסר לשאול עבדי וכתוצאה מכך יש חוסר ברצף"** (בפרוטוקול, עמ' 35 שורה 10).

(ב) עיקר עדות החוקר חוסאם עזאם:

24. החוקר חוסאם עזאם העיד בעניין המזכר הנ"ל שערך (ת/112). המזכר נערך ביום 29.02.2016 וכנספח לו מצורפים ארבעה דפים בכתב יד, המפרטים את חומרי הנהלת החשבונות שנתפסו במשרדו של עבדי בעת שהחוקר עזאם (יחד עם חוקר נוסף, ברוך כהן) גבה שם ממנו הודעה, ביום הפרוץ (12.05.2015). ההודעה הוגשה כמוצג מטעם ההגנה וסומנה נ/9).

25. בחקירה הנגדית הסביר החוקר עזאם את רישומו המאוחר של המזכר ת/112 (ביחס למועד תפיסת החומרים במשרדו של מנהל החשבונות עבדי, כאמור ביום 12.05.2015) בכך ש"זה הלך לתיק חקר והחוקר הראשי ביקש מזכר שירכז את כל הרשימות שהתקבלו מאותו העד" (בפרוטוקול, עמ' 111 שורה 9 ואילך). עוד ציין החוקר עזאם כי הגם שגבה את ההודעה נ/9 יחד עם החוקר ברוך כהן, את המזכר ת/112 ערך בעצמו והוא גם זה שבדק את החומרים שמסר מנהל החשבונות עבדי וריכז אותם (שם, שורה 18 ושורה 26).

26. עוד הבהיר החוקר עזאם, כי עבדי הוא שכתב את רשימת החומרים אשר צורפה להודעתו הנ"ל נ/9, בה הצהיר עבדי כי מסר לחוקרי מס ההכנסה את כל חומרי הנהלת החשבונות של הנאשם המצויים ברשותו. החוקר עזאם הוסיף כי הוא עבר על פנקסי החשבונות, שאותם מסר עבדי, ופירט בדפים הנספחים למזכר ת/112 את מספרי החשבונות שנכללו בהם (בפרוטוקול, עמ' 112 שורה 4 ואילך). ב"כ הנאשם שאל את החוקר עזאם האם ביקש מעבדי פנקסי חשבונות מהשנים הקודמות (דהיינו מהשנים 2009-2012), והחוקר השיב שאינו זוכר (שם, שורה 26 ואילך). בהמשך דיווח החוקר עזאם וציין כי אחד הדפים בנספח למזכר ת/112 איננו בכתב ידו (שם, עמ' 113 שורה 19 ואילך). לשאלות הסניגור אישר החוקר עזאם כי אין רצף במספרי החשבונות, והסביר: **"יכול להיות שמדובר בעוסק שמנהל פנקסים, אבד פנקס והוא דילג לפנקס אחר".** **דבר שני, ביקשתי את כל החומר שיש לו. כל החומר עבר לבדיקה...** (שם, עמ' 115 שורה 4 ואילך).



27. עוד שאל ב"כ הנאשם את החוקר עזאם האם הוא ידע שלמנהל החשבונות עבודי היו גם מחסנים, ולכך השיב: **"לא נכנסתי עם צו חיפוש לבדוק את כל הנכסים או המחסנים שלו. ביקשתי ממנו במסגרת עדות למסור לי בתור מנהל חשבונות את כל החומר הקשור ללקוח שלו והוא הצהיר בעדות ובמסמך בכתב ידו שהוא מסר את כל החומר"** (בפרוטוקול, עמ' 115 שורה 32 ואילך). ב"כ הנאשם ביקש לדעת מדוע החוקר לא פנה להוצאת צו חיפוש, והלה השיב כי היה חבר בצוות חקירה וביצע את המשימות שהוטלו עליו. עוד הוסיף: **"יש לי סמכות לבקש מעד למסור לי את החומר. השתמשתי בסמכות הזאת וקיבלתי את החומר"** (שם, עמ' 116 שורה 18 ואילך).

28. ב"כ הנאשם שאל את החוקר עזאם על ניסיונו כחוקר במקרים אחרים, תוך שטען כי מטבע הדברים הוא שפנקסי חשבוניות יימצאו אצל מנהל החשבונות; אך לכך השיב החוקר: **"אני לא אתחיל להגיד מקרים שהיו, אבל במקרים לא אחד או שניים החשוד עצמו לא מוסר את הפנקסים למנהל החשבונות"** (בפרוטוקול, עמ' 117 שורה 7 ואילך).

(ג) עיקר עדות החוקר אמיר בן חמו:

29. החוקר (לשעבר) בן חמו שימש בזמנו כחוקר, למשך תקופה של כשנה וחצי בלבד (בפרוטוקול, עמ' 146 שורה 3). בתקופה הרלוואנטית לחקירה היה בן חמו חוקר צעיר, מתחיל ולמעשה מתלמד (שם, עמ' 150 שורה 15; עמ' 156 שורה 32; עמ' 158 שורה 29). החוקר בן חמו השתתף בחיפוש שנערך אצל זוגתו של הנאשם (ר' ת/100), שבמסגרתו נתפסו מחשבים וציוד עזר. עוד השתתף החוקר בן חמו בגביית שתי הודעות ממנהל החשבונות עבודי (הודעות שהוגשו מטעם ההגנה וסומנו נ/13 ונ/14), וכן ערך פעולות חקירה (בודדות) נוספות, ביניהן זיכרון הדברים ת/113.

30. בזיכרון הדברים ת/113 תיעד החוקר בן חמו התבטאויות של מנהל החשבונות עבודי, הן לפני והן אחרי העימות שנערך בינו לבין הנאשם, כלהלן:

לפני העימות - **"אם בעימות עם הנאשם, הנאשם מתפרץ עליי, תנו לו להתפרץ עליי. הוא שחקן, הוא יכול להגיע למצב של בכי תוך 10 שניות. לא משנה מה יקרה בעימות אחר כך במשרד שלי נתחבק, אנחנו מכירים המון שנים, אני מעריך אותו הוא גאון"**.

אחרי העימות - **"ראית איזה גלגל הצלה זרקתי לנאשם? נראה לך הוא הבין את המסר? עכשיו אתם צריכים לבדוק את השליחים"**.

31. לרקע מיעוט פעולות החקירה בהן השתתף החוקר בן חמו, בחקירה הנגדית שאל אותו הסניגור לגבי פעולות חקירה, שבהן הוא לא השתתף, ולגבי תוצריהן (ר' למשל בפרוטוקול, עמ' 146 שורה 22 ואילך; עמ' 147 שורה 6 ואילך; עמ' 148 שורה 8 ושורה 17 ואילך וכן ההחלטה באותו עמוד); אך פשיטא כי תשובות העד לשאלות אלה הן בעלות משקל נמוך.

32. החוקר בן חמו ציין בחקירתו הנגדית כי אותו דף בנספח למזכר ת/112 - שלגביו מסר החוקר עזאם שאינו בכתב ידו (של עזאם) - הוא בכתב ידו. עם זאת, החוקר בן חמו לא זכר לומר האם נכח בתפיסת החומרים, או שמא קיבל אותם רק לאחר מכן ואז ערך את התרשומת (בפרוטוקול, עמ' 150 שורה 27 ואילך); כאשר בהמשך הדברים ציין שכנראה נכח (שם, עמ' 151 שורה 19 ואילך). ב"כ הנאשם שאל את החוקר בן חמו האם עדכן את החוקר אופיר שיש **"קפיצות במספרים"** של החשבוניות, והלה השיב שאינו זוכר (שם, עמ' 153 שורה 13).

עמוד 7



33. ב"כ הנאשם הטיח בחוקר בן חמו כי הוא היה צריך לחקור את מנהל החשבונות עבודי באזהרה (במסגרת ההודעה נ/13), אך החוקר חזר והבהיר כי היה חוקר מתחיל ומתלמד ועל כן הרכז דוד ברזין הוא שניהל את החקירה (בפרוטוקול, עמ' 156-158). עוד הדגיש, כי מרגע כניסתו של ברזין לחדר החקירות הוא, בן חמו, שימש למעשה כקלדן (בפרוטוקול, עמ' 159 שורה 21). הסניגור ביקש ללמוד מהעובדה שבאחת השאלות נאמר למנהל החשבונות עבודי כי הוא זה שלא דיווח על ההכנסות, שהחוקרים חשדו כי עבודי הוא מי שביצע את העבירות. ואולם, החוקר בן חמו הכחיש את ההנחה והסביר לב"כ הנאשם כי דובר בתרגיל חקירה גרידא (בפרוטוקול, עמ' 157 שורה 18 ושורה 26 ושורה 32; עמ' 158 שורה 20 ואילך).

(ד) עיקר עדות דורון צדוק:

34. דורון צדוק משמש כרכז חוליה בפקיד שומה חולון. הוא מי שהעביר את תיק השומה של הנאשם לפקיד שומה חקירות, וזאת על פי בקשתו (התיק הוגש באמצעותו וסומן ת/163. ר' עדותו בפרוטוקול, עמ' 178 שורה 4 ואילך).

35. בחקירה הנגדית שאל הסניגור את צדוק שאלות שונות לגבי תוכן תיק השומה, אך הלה הבהיר כי לא היה מעורב בטיפול שומתי בתיק, ציין כי **"כל מה שקשור בשומה לא בוצע על ידי או במחלקה שלי. לא ביצעתי שומה כלשהי. אני יכול לענות על מה שביצעתי לא על מה שלא עשיתי"** (בפרוטוקול, עמ' 181 שורה 4 ואילך), וחזר והסביר כי לקבלת מידע על תוכן השומות יש לפנות למי שערך אותן (שם, עמ' 181 שורה 9).

36. ב"כ הנאשם הציג לפני צדוק, בהקשר זה, הסכם שומה לשנת 2008 מתוך תיק השומה, אך העד הבהיר: **"כמו שאני יכול לקרוא אתה יכול לקרוא. זה שומות שלא אני ערכתי ואני לא מכיר"** (בפרוטוקול, עמ' 181 שורה 25 ואילך). בהמשך שב צדוק וציין - כפי שמסר בחקירה הראשית - כי במקרה דנא העברת התיק לפקיד שומה חקירות לא נעשתה ביוזמתו של פקיד השומה אלא לבקשת פקיד שומה חקירות; וכדבריו: **"למיטב זכרוני פקיד שומה חקירות הוא זה שביקש את התיק"** (שם, עמ' 184 שורה 32).

(2) עיקר עדויות הלקוחות:

37. ברשימת עדי התביעה שבכתב האישום מופיעים לקוחות רבים של הנאשם. כפי שאוזכר לעיל, חרף העובדה שההגנה הודתה במפורש בסכומי התשלומים שנתקבלו מהלקוחות באמצעות כרטיסי אשראי - כנטען בעובדות כתב האישום - התבקש זימונם של לקוחות רבים לעדות. עם זאת, ההגנה הסכימה להגשת הודעות שנגבו מלקוחות מסוימים חלף חקירה ראשית ולגבי לקוחות נוספים - להגשת הודעותיהם חלף עדותם.

38. כפי שכבר הובהר אגב הדיון בעדותו של החוקר אופיר, ככלל מסרו הלקוחות שהם קיבלו חשבוניות כנגד התשלומים ששילמו לנאשם. מעדויות הלקוחות עולה כי הם הגיעו לנאשם בעקבות המלצות של חברים, פרסום במקומונים או האזנה לתכניות הרדיו שהגיש הנאשם. הלקוחות פנו לנאשם לצורך ייעוץ או תיקון, שבמסגרתם מכר להם הנאשם קמעות, חומרי מזל או את הספר שחיבר; והכל בעבור סכומים נכבדים. הלקוחות העידו כי התשלומים בוצעו למי מעובדיו של הנאשם (רבים מהם



הזכירו את השם אייל). רוב רובם של הלקוחות ציינו כי כנגד התשלומים קיבלו חשבוניות, אף מבלי שנדרשו לבקש את הוצאתן, כאשר מרביתם מסרו לחוקרים קבלות ידניות (דהיינו לא ממוחשבות). חלק מהלקוחות הדגישו כי הם מבקשים לשמור על פרטיותם.

39. בנסיבות האמורות נתייחס כאן רק לחלק מעדויות הלקוחות. הלקוחה הראשונה שהעידה בבית המשפט היתה גב' לבאיב, אשר לא שמרה את הקבלה שקיבלה כנגד התשלום ואף התקשתה לזכור את פרטי האירוע, בשל חלוף הזמן (בפרוטוקול, עמ' 37 שורה 21 ושורה 32). גב' לבאיב מסרה כי **"הבחור ששילמתי לו"** הוציא חשבונית כנגד התשלום, אשר בוצע בכרטיס אשראי (שם, עמ' 38 שורה 3). הודעתה הוגשה מטעם ההגנה וסומנה (נ/19). עוד מסרה כי לא דרשה את הוצאת החשבונית, אלא שהחשבונית הוצאה לה. לאחריה העידה גב' חזק, שמסרה דברים דומים והוסיפה כי התקשרה כדי לבטל את רכישת הקמע **"וזוכיתי בסכום הקמע"** (ת/133 (נ/20) שורה 27; בפרוטוקול, עמ' 39 שורה 28).

40. לקוח נוסף, מר משעל, מסר: **"שילמתי סכום של 500 ₪ עבור פגישה וכן 500 ₪ עבור הקמע... בנוסף הוא נתן לי מספר פריטים לבת שלי, כדי שנישים אותם מתחת למזרון שיעזרו לה, היא חולה במחלת הנפילה... סה"כ שילמתי לנאשם 1,500 ₪"** (ת/134 (נ/21), שורה 10 ואילך). גם הוא מסר פרטים דומים לעניין הוצאת החשבונית, דהיינו שהחשבונית הוצאה על ידי עובד של הנאשם, אשר הוציא אותה מיוזמתו (בפרוטוקול, עמ' 41 שורה 8 ואילך).

41. גרסאות דומות נמסרו על ידי הלקוחות הבאים, שהעידו בבית המשפט: גב' עגיב (ת/135); גב' גרש, שצינה **"שילמתי 500 ₪ על רבע שעה של ייעוץ"** (ת/136, שורה 9); גב' זורנו, ששילמה לנאשם 4,000 ₪ (ת/137, שורה 12); גב' ישר (ת/141), ששילמה 6,500 ₪ מהם 1,500 ₪ עבור **"חגורת עור נחש"** (ר' החשבוניות ת/64 עד ת/67); וגב' אלגוי ששילמה, עבור שירותים שניתנו בשנים 2012 עד 2014, סכום מצטבר של 23,000 ₪ לערך (ת/145, עמ' 2 שורה 8 ואילך). גב' שלום סיפרה כי שמעה על הנאשם **"רואים ממנו ישועות ובתקשורת ברדיו לב המדינה"** (ת/148, שורה 5). היא מסרה ששילמה לנאשם סכום של 6,500 ₪, וזאת **"עבור ייעוץ, קמע לשלום בית ועוד 4 קלפים שהוא קרא להם מלאכים"** (שם, שורה 21 ואילך). עוד העידה בבית המשפט גב' קינן, אשר שילמה סכום מצטבר של 7,900 ₪, בין השאר עבור **"תיקון כרת"** (ר' ההודעה ת/155 וצירופותיה). בהקשר לגרסאות הלקוחות יש כאמור להפנות גם לחשבוניות (הידניות) שנתפסו מהם, בהן יש פירוט תמציתי של השירותים שניתנו (החל במוצג ת/56. ר' למשל החשבונית ת/76, המציינת תשלום של 900 ₪ עבור **"לשון הצפרדע"**).

42. אשר ללקוחות שהודעותיהם הוגשו בהסכמה (החל במוצג ת/12), רובם ככולם מסרו גרסאות דומות לנ"ל בכל הקשור לתשלומים בכרטיסי אשראי. גב' צריקר מסרה כי היתה אצל הנאשם בפגישה אחת, בה גם קנתה מספר מוצרים, ובסך הכל שילמה 3,000 ₪ - מתוכם 2,500 ₪ באשראי והשאר במזומן (ת/12, עמ' 1 שורה 15), כאשר צורפה קבלה על סך 2,500 ₪. עוד ציינה גב' צריקר, כי **"בינתיים אני לא רואה תוצאות לכסף ששילמתי"** (ת/12, עמ' 2 שורה 30). גב' מאואשב, שהגיעה לנאשם בהמלצת חברה, שילמה סך כולל של 7,000 ₪, בין השאר עבור **"תיקון כרת"** ו**"עין הינשוף"** (ר' בהודעתה ת/14 ונספחיה).

43. גב' ירונדיס, ששילמה 500 ₪ עבור ייעוץ לבתה, סברה כי הנאשם **"הוא נוכל"** (ת/16, עמ' 1 שורה 18). גב' הילה מסרה כי שילמה לנאשם 500 ₪ בשיק, עבור פגישת ייעוץ, וכן סך של 2,160 ₪



בכרטיס אשראי, עבור "תיקונים שזה תפילה כל ראש חודש" (ת/17, שורה 4, וכן בנספחים להודעה).
גב' טלמור, שהגיעה אל הנאשם בעקבות פרסום במקומונים, שילמה ₪ 500 במזומן עבור פגישה, וכן
2,160 ₪ באשראי (ר' בהודעתה ת/18 ובנספחיה). מר לוי, אשר התוודע לנאשם "דרך תכנית רדיו",
שילם לנאשם עבור ייעוץ לאשתו סך של 2,160 ₪ באשראי (לשם "פדיון נפש") וכן 500 ₪ במזומן
(בגין הפגישה). מר שטרית, שהגיע לנאשם בעקבות הפרסומים ברדיו ובמקומונים, שילם סך של 500 ₪
בגין הפגישה ולאחר מכן רכש קמע עבור 3,000 ₪ (ר' בהודעתו ת/20). גב' סיאני, שילמה סך של 160
₪ במזומן וסך של 4,000 ₪ באשראי, בין השאר עבור שני עותקים של הספר "רזיאל המלאך" (ת/40,
עמ' 1 שורה 4).

44. יש לציין כי לקוחות רבים החמיאו מאוד לנאשם. גב' שי, שהגיעה לנאשם בעקבות האזנה לרדיו,
שילמה לו 500 ₪ עבור ייעוץ. גב' שי הדגישה בהודעתה כי בעיניה הנאשם הוא "בן אדם טוב ואמין
מאוד" (ת/15, עמ' 2 שורה 10). גב' אהרון, ששילמה לנאשם סך כולל של 16,600 ₪, סיפרה כי היא
היתה מוכנה לתת לו אפילו 50,000 ₪ אם היה לה יותר כסף, שכן "כל גרוש מגיע לו. הוא עזר לי
מאוד מאוד" (ת/22, עמ' 2 שורה 28 ואילך). גב' איזיק, ששילמה לנאשם 6,500 ₪, אמרה: "הוא
עזר לי" (ת/37, עמ' 2 שורה 7). וכך גם גב' שמואל, אשר שילמה סך כולל של 5,500 ₪ וציינה:
"הייתי מאוד מרוצה ממנו מה שהוא אמר לי היה נכון מאוד" (ת/49, עמ' שורה 8 ואילך).

(3) עיקר עדויות אנשי המקצוע שהעסיק הנאשם:

45. בהנהלת חשבונותיו ובהגשת דוחותיו השונים למס ההכנסה הסתייע הנאשם, כאמור, בשני
משרדים מקצועיים - של מנהל החשבונות שאול עבודי ושל יועץ המס שוקי סילקי. לא למותר להדגיש
כבר עתה, כי הנאשם המשיך וממשיך להסתייע בשני אנשי מקצוע אלה עד היום, כלומר גם במהלך
תקופה הממושכת שחלפה מאז החלה החקירה וגם במהלך ניהול המשפט נגדו.

(א) עיקר עדות יועץ המס שוקי סילקי:

46. בחקירתו הראשית מסר יועץ המס סילקי כי הוא מטפל בענייניו של הנאשם מזה כעשרים שנה,
לרבות בהכנת הדוחות השונים הנדרשים למס הכנסה; והכל מאז שהנאשם הופנה אליו על ידי מנהל
החשבונות עבודי (בפרוטוקול, עמ' 53 שורה 24 ואילך). סילקי הבהיר, כי עבודי ביצע את הנהלת
החשבונות השוטפת של הנאשם כאשר הוא, סילקי, "לוקח את החומרים בסוף שנה מעבודי ומכין
דו"ח שנתי ומגיש למס הכנסה" (שם, עמ' 54 שורה 1 ואילך). באמצעות סילקי הוגשו אפוא הדוחות
השנתיים של הנאשם לתקופה הרלוואנטית. סילקי הבהיר כי הן הוא והן הנאשם חתמו על הדוחות,
שאותם מסר לחוקרים במהלך החקירה (שם, שורה 8).

47. בחקירה הנגדית ציין יועץ המס סילקי כי גם כיום הוא ממשיך לשמש כמייצגו של הנאשם מול מס
הכנסה (בפרוטוקול, עמ' 54 שורה 19), ואישר כי הנאשם סמך וסומך עליו מבחינה מקצועית. סילקי
אישר שאת נתוני ההכנסות וההוצאות בדוחות - למשל בדו"ח לשנת 2008 שהציג הסניגור - הוא מילא
על סמך כרטסת הנהלת החשבונות שהגיעה אליו, וכן שבמסגרת הכנת הדוחות לא ביצע התאמות
בנקים (שם, עמ' 56 שורה 18 ואילך).

48. ב"כ הנאשם שאל את יועץ המס סילקי, בעניין הדו"ח לשנת 2008 והחתימה עליו, כלהלן: "אם



אני אומר לך שהנאשם טוען שמעולם לא ראה את הדו"ח הזה, אלא פשוט סמך עליך והחתימה היא לא שלו? יכול להיות שחתמת במקומו? (בפרוטוקול, עמ' 57 שורה 7 ואילך). יש להעיר כי הסניגור לא ציין היכן ומתי טען הנאשם כך, וזאת על אף שהנאשם דווקא אישר בחקירותיו ברשות המיסים את חתימתו על הדו"ח הנ"ל. מכל מקום, סילקי השיב: **"לא. אין כזה דבר. אני תמיד ניגש מחתים אותו ומגיש. גם היום החתמתי אותו על דו"ח של שנת 2018 שאני אמור להגיש, נפגשנו בחוץ, החתמתי אותו ואח"כ אני מגיש אותו"**.

49. ב"כ הנאשם ביקש אפוא לראות חתימת הנאשם על הדו"ח הנ"ל לשנת המס 2018 (שכמובן אינו קשור לעניינו). לאחר שיועץ המס סילקי הציג לו את הדו"ח לשנת 2018 שאל אותו הסניגור האם החתימה על דו"ח זה נראית כמו החתימה על הדו"ח לשנת 2008; וסילקי השיב: **"זה נראה לי אותו דבר, אני לא גרפולוג"** (בפרוטוקול, עמ' 57 שורה 18). הסניגור הוסיף ושאל את סילקי, **"אם ימונה גרפולוג לבדיקת חתימת הנאשם על גבי הדו"ח של 2008 לעומת אחרות שלו... נראה לך שהוא יקבע שזו אותה חתימה?"**; אך סילקי לא יכול היה להשיב לשאלה ספקולטיבית שכזו, מה גם שכפי שהסביר קודם לכן הוא אינו גרפולוג. מכל מקום, סילקי שב והעיד כי הנאשם - שסומך עליו כי הוא עושה את עבודתו נאמנה - הוא שחתם על דוחותיו; וכדבריו: **"כל שנה אני נפגש איתו, מחתים אותו, מגיש את הדו"ח אחרי שאני חותם עליו גם. אין ספק שהנאשם נותן אמון במה שאני מכין לו..."** (שם, שורה 28 ואילך).

50. ב"כ הנאשם שאל את יועץ המס סילקי אודות ההפרשים בין הסכומים שדווחו בדוחות לבין ההכנסות בפועל בחשבון הבנק של הנאשם, וסילקי חזר והבהיר שלא ביצע התאמות בנקים (בפרוטוקול, עמ' 58 שורה 11). עוד הבהיר כי הנאשם עצמו לא התעמק בסעיפי הדוחות; וכדבריו: **"הוא סומך על המייצג, לא מתעמק בזה, וחותר"**. עוד שאל הסניגור את סילקי האם הראה לנאשם את הדוחות למע"מ והלה השיב כי מעבר לכך שלא עסק בדיווח למע"מ הוא משוכנע שהנאשם לא היה מצוי בפרטי הנתונים (שם, עמ' 59 שורה 1 ואילך).

51. ב"כ הנאשם המשיך ושאל את יועץ המס סילקי שאלות דומות לגבי דוחות שנתיים נוספים, וסילקי חזר והבהיר: **"כמו שהסברתי לעיל, כך זה עובד כל השנים, אין הבדל בין שנה לשנה, זה אותו דבר"** (בפרוטוקול, עמ' 61 שורה 4); כאשר סילקי שב וטען כי הנאשם חתם על כל דוחותיו. בהתייחס לדו"ח לשנת 2011 העלה ב"כ הנאשם גרסת נאשם אפשרית נוספת, תוך ששאל את סילקי האם יכול להיות שהנאשם **"נתן לך אישור לחתום בשמו"**. סילקי השיב: **"אין כזה דבר"** (שם, עמ' 60 שורה 31). הסניגור שאל את סילקי האם הגיוני שהנאשם היה חותם ומאשר את הדו"ח, נוכח הפערים בין הדיווח בדוחות לבין הכנסותיו בחשבון הבנק, והלה השיב: **"זה כל הזמן אותה שאלה היפותטית, הנאשם לא בודק את זה"** (שם, עמ' 61 שורה 22).

(ב) עיקר עדויות מנהל החשבונות שאול עבודי ועובדות ממשרדו:

52. מנהל החשבונות של הנאשם, שאול עבודי, העיד לפניי ונחקר בחקירה ראשית, בחקירה נגדית - שהיתה נמרצת, מקיפה וממושכת - ובחקירה חוזרת. כמו כן, בתום עדותו של עבודי בבית המשפט הוגשו על ידי ב"כ המאשימה, לבקשת הסניגור, ההודעות שנגבו ממנו במהלך החקירה וכן תמצית הריאיון שנערך עמו בפרקליטות בטרם עדותו (סומנו נ/9 עד נ/15. ר' בפרוטוקול, עמ' 100 שורה 29 ואילך). יוטעם, כי עבודי חזר ועמד על גרסתו שלפיה הוא דיווח על הכנסות הנאשם בהתאם לחומרים שהועברו



אליו מהנאשם.

53. בחקירה הראשית העיד עבודי כי הנאשם הוא לקוח משרדו מזה כעשרים שנה ועד עצם היום הזה (בפרוטוקול, עמ' 75 שורה 14). משרדו של עבודי הוא שערך ועורך את הנהלת החשבונות של הנאשם ובמסגרת זו, בין השאר, מכין את משכורות העובדים של הנאשם ומגיש בשמו את הדוחות למע"מ. את דרך קבלת החשבונות מהנאשם תיאר עבודי כך: **"אני הייתי מקבל העתקים של החשבונות של המכירה, וקצת יותר מאוחר קיבלתי פנקסים כרוכים. גם היתה תקופה שזה היה דו"ח ממוחשב... היה שליח מהמשרד של הנאשם שהיה מגיע מדי חודש ומוסר לי בתוך שקית אטומה את כל המסמכים"** (שם, שורה 27 ואילך). עבודי הדגיש כי קבלת החומרים היתה באמצעות שליחים בלבד (שם, עמ' 76 שורה 12).

54. מנהל החשבונות עבודי העיד כי לא היה לנאשם שליח קבוע להעברת החומרים. לדבריו, גם אחיו של הנאשם שימשו כשליחים וגם עובדים נוספים (בפרוטוקול, עמ' 76 שורה 2 ואילך. ר' גם בהודעתו נ/12, שורה 9 ואילך, שם ציין עבודי כי השליח בעת שמשרד הנאשם שכן בראשון לציון היה י', ולאחר המעבר לחולון היה לירן. השווה גם לאמור בפרוטוקול, עמ' 29 שורה 10 ואילך). עוד העיד עבודי כי הנאשם סמך מאוד על יושרו, עד כדי כך שהשאיר בידיו שיקים חתומים פתוחים לשם תשלום המע"מ; וכדבריו: **"זה סוכם עם הנאשם. הוא אמר לי עם מילים מפורשות שהוא סומך על היושר שלי והוא מבקש לא להטריד אותו בדברים האלה, כי סכומים צריך לשלם. מה שיוצא תשלם"** (בפרוטוקול, עמ' 76 שורה 21 ואילך).

55. מנהל החשבונות עבודי הבהיר והסביר בעדותו את דרך עבודת משרדו בעניין עסקו של הנאשם, אגב התייחסות לכרטסת המכירות לשנת 2009 (ת/142), כאשר שיטת דיווח הנהלת החשבונות היתה חד-צדית (בפרוטוקול, עמ' 76 שורה 31 ואילך). עוד הבהיר עבודי, כי רק משרדו ערך את הדיווחים למע"מ של הנאשם ועל כן כל מה שמדווח לפי פלטי אסנ"א יצא ממשרדו (שם, עמ' 79 שורה 4). יש לציין כי אגב עדותו של עבודי הוגשו מספר מוצגים נוספים, ובהם ריכוז נתוני שנות המס (ת/143), דו"ח הכנסות הנאשם לחשבון הבנק מחברות כרטיסי אשראי (ת/144), וקלסרי הנהלת החשבונות שעבודי מסר לחוקרים (ת/130 עד ת/132).

56. ב"כ המאשימה הציגה לפני מנהל החשבונות עבודי את אי-ההתאמה בין הסכומים לפי פלטי אסנ"א לבין סכומי הכנסות הנאשם בבנק, מכרטיסי אשראי (שהם כאמור גבוהים במידה ניכרת), ושאלה אותו מה ההסבר לכך. עבודי השיב: **"אין לי הסבר. זה לא טוב"** (בפרוטוקול, עמ' 79 שורה 21). עבודי ציין, כי דיווח את הסכומים (המופיעים בפלטי אסנ"א) על סמך החומרים שהועברו לו מהנאשם, כאשר לאחר הגשת הדו"ח השנתי הוא נהג להחזיר את החומרים לנאשם (שם, שורה 23 ואילך).

57. עוד העיד מנהל החשבונות עבודי בעניין השותפות, אשר התקיימה בין הנאשם לבין בן בסט בקשר לתכנית היומית שהגיש הנאשם ברדיו לב המדינה. לדברי עבודי, בן בסט היה מי שהוביל את השותפות, כאשר החלוקה ברווחים הוסכמה כ"**חצי חצי**" (בפרוטוקול, עמ' 80 שורה 20 ואילך), הגם שעבודי הבהיר: **"אני לא הייתי מעורב בזה"** (השווה גם לדבריו של עבודי בעניין שותפות זו בחקירה הנגדית, בפרוטוקול עמ' 99 שורה 2 ואילך). הביטוי החשבונאי של השותפות האמורה היה, לפי עדותו של עבודי, כלהלן: **"הייתי מקבל אחת לחודש חשבונית של הרדיו, והייתי מכניס את זה תחת הוצאות פרסום"** (שם, עמ' 80 שורה 28). עבודי הבהיר כי היתה לכך **"אפס השפעה"** על המחזור העסקי של הנאשם, וברגע שהנאשם העביר את משרדו לחולון והפסיק לשדר ברדיו לב המדינה, השותפות



הסתיימה (שם, שורה 33).

58. עבודי התבקש על ידי ב"כ המאשימה להתייחס לעימות שנערך בינו לבין הנאשם ותיאר אותו כ"לא נעים בכלל" (בפרוטוקול, עמ' 81 שורה 8). יובהר, כי מדובר בעימות שנערך ביום 12.11.2015, בעת שהן עבודי והן הנאשם נחקרו בנפרד, כאשר בשלב מסוים הוכנס עבודי לחדר החקירות בו נחקר הנאשם לצורך עריכת העימות, ולאחר סיומו הוצא ממנו. יוטעם, כי בשורה התחתונה חזר בו הנאשם בעימות, הלכה למעשה, מכל הטענות שהעלה נגד עבודי. הנאשם דייק ואישר את טענת עבודי שלפיה הוא לא היה מעביר את פנקסי החשבוניות בעצמו אלא באמצעות שליח (וכדבריו: "אני העברתי לו את כל החומר... אבל לא פיזית" - ר' 4/ת, שורה 194). יתר על כן, וזו הנקודה העיקרית כאן, בתום העימות חזר בו הנאשם מכל טענותיו נגד עבודי באומרו: "מכיר את הנפשות הפועלות משנת 1999, אני עובד איתו, אני כל כך סומך עליו... לא נראה לי שיש למר עבודי עניין לשקר, לרמות, להעלים" (ת/4, שורה 205 ואילך).

59. לשאלות ב"כ המאשימה הסביר עבודי את דבריו לחוקר אופיר, בהקשר לעימות (כאמור בזיכרון הדברים ת/113 הנ"ל), וזאת בהתייחס לדבריו לחוקר על כך שבעימות הוא זרק "גלגל הצלה" לנאשם. עבודי ציין כי הוא האמין לנאשם ועל כן ביקש לעזור לו, בין השאר בהעלאת האפשרות שהאשמה להשמטת ההכנסות נעוצה בכך שהשליח "עשה טעות ולא העביר לי את כל הניירת" (בפרוטוקול, עמ' 82 שורה 8).

60. מנהל החשבונות עבודי נחקר כאמור בחקירה נגדית נמרצת, מקיפה וממושכת. עבודי חזר על גרסתו שלפיה הנאשם סמך עליו, כדבריו ב"עיניים עצומות", ולא התעניין כלל בנושאי הנהלת החשבונות (בפרוטוקול, עמ' 83 שורה 26 ואילך). לעניין הדיווחים למע"מ ציין עבודי, בהמשך הדברים, כי הנאשם לא חתם על דוחות המע"מ שהוגשו בשמו על ידי משרדו של עבודי, והדוחות הוגשו ללא חתימות. עבודי נשאל אפוא האם נכון יהיה לומר שהנאשם לא היה מודע לסכומים, שנרשמו בדוחות המע"מ, והשיב: "הנאשם לא ידע מה הסכומים שדיווחתי למע"מ אבל הוא ידע את הסכומים שירדו לו בבנק, אם הוא בדק. אבל ממה מורכב הדו"ח של מע"מ - הוא לא ידע. 95% מהלקוחות שלי לא יודעים איזה מחזור אני מדווח למע"מ" (שם, עמ' 86 שורה 1 ואילך).

61. לשאלת ב"כ הנאשם מי הקליד את הנהלת החשבונות של הנאשם במשרדו השיב עבודי כי אינו עורך רישום על כך. עבודי הסביר כי עם השנים גדל מספר לקוחותיו ועל כן הוא החל להעסיק עובדים - כיום 12 פקידות - והם אלה המקלידים את הנתונים הטכניים (בפרוטוקול, עמ' 86 שורה 18 ואילך). עבודי שב וסיפר כי החומרים הועברו אליו מהנאשם "בעזרת שליחים ובשקית אטומה" (שם, שורה 33), וכן ציין כי בתקופה שהנאשם עבד עם תכנת רווחית הוא גם קיבל דיווחים באמצעות אותה התכנה (שם, עמ' 87 שורה 27). עוד ציין עבודי כי הנאשם הקפיד מאוד על הוצאת חשבוניות לכל לקוחותיו אשר שילמו באשראי (שם, עמ' 89 שורה 7 ואילך).

62. ב"כ הנאשם הטיח במנהל החשבונות עבודי כי קיימת האפשרות שעובדות במשרדו טעו באי הקלדת חלק מהדיווחים הממוחשבים; וזאת לאחר שהפנה לדברים מסוימים שאמר מ', בהקשר לאופן העבודה עם תכנת "רווחית" (בהודעתו ת/153). עבודי השיב: "אם מ' הפיק את הדוחות במספר פעימות אני לא ידעתי לזה, לא הייתי מודע לזה וזה חמור מאוד כי אני לקחתי את הטוטאל בסוף העמודים אז יש לשאול את מ'..." (בפרוטוקול, עמ' 90 שורה 28 ואילך). אשר לאפשרות שעובדות במשרדו טעו הוסיף עבודי ואמר: "נראה לי שאתה צודק, אני לא יודע מה להגיד לך. יש



מצב של חוסר ודאות לגבי הנושא הזה של מספר הפעילות שמ' הוציא דוחות... פגעת בביטחון העצמי שלי ואני מצטער, אני לא יכול להגיב חד משמעית שעשיתי עבודה נאמנה... (שם, עמ' 91 שורה 6 ואילך).

63. עוד הטיח ב"כ הנאשם במנהל החשבונות עבודי כי לא קיים רצף מספרי בחשבוניות שדווחו על ידי משרדו ומכאן שנעשתה במשרדו עבודה רשלנית, לכל הפחות במעקב אחר הפנקסים שהועברו מהנאשם (בפרוטוקול, עמ' 94 שורה 3 ואילך). עבודי השיב: **"...החברה של הנאשם, המשחק של הנאשם. הפקידות לא בדקו בין החודשים, אני הייתי מקבל את הספרים מהשליח של הנאשם והייתי מקליד את הסך הכל של הספרים בתוך הנהלת החשבונות... בדיעבד, אני חושב שעשיתי עבודה רשלנית, אני מודה בכך. איני יודע חד משמעית להגיד שבדקתי את המספרים הסידוריים של החברות עצמן..."** (שם, שורה 25 ואילך).

64. על רקע תשובה זו הוסיף הסניגור והטיח בעבודי כי בדפי העבודה של החוקרים, הנספחים להודעתו של עבודי נ/12 והמתייחסים לשנת 2014 ולשנת 2015, יש כדי לתמוך בהנחה שהפקידות במשרדו של עבודי לא עשו עבודתן נאמנה. ואולם, עבודי שלל את הטענה ואמר לב"כ הנאשם כי הוא טועה (בפרוטוקול, עמ' 95 שורה 14). בהמשך הדברים הסביר עבודי את עמדתו, תוך נטילת אחריות, כלהלן: **"כתוב חודש מרץ (לשנת 2014 - ש.א.), לקחו את הסך הכל מכירות, צירפו את המע"מ עסקאות, עשו זה ועוד זה, ויש התאמה מוחלטת בין מה שאני דיווחתי [ל]בין הפנקסים שהם מצאו. אולם, בין חודש מרץ לחודש אפריל חסרים ספרים. אני טוען שהספרים האלה לא הגיעו להנהלת חשבונות שלי אני מסכים שהפקידה שלי היתה צריכה לבוא ולמסור לי ולהגיד לי 'תקשיב, חסר פה ספר או 2 ספרים'. זה מה שהיא לא עשתה ואני לא ידעתי. אבל, מה שהגיע אלי דווח וזה מה שמסרתי לאורך כל העדות שלי... בראייה לאחור זה כישלון שלי ואני אוכל לקחת אחריות על כך. שאני לא בדקתי את הרצף של הפנקסים"** (שם, שורה 22 ואילך).

65. לשאלות חוזרות ונשנות באותו קו חקירה חזר מנהל החשבונות עבודי על גרסתו ולבסוף הבהיר, לשאלת בית המשפט, את תגובתו לטענת הסניגור שחשבוניות שהגיעו למשרדו לא הוקלדו, כלהלן: **"אם מבחינה ויזואלית היתה ערימה של 50 חוברות, 50 פנקסים, מתוך ה-50 אני קיבלתי למשרד רק 30. ה-20 האלה לא הגיעו מעולם למשרדי. אבל הייתי צריך לבדוק את הרצף של הפנקסים. לפי מה שהאדון הסניגור שם מולי, עם זה שאני ראיתי את המסמך של המבקר שבדק בדילוגים של פנקסים, זה מתאים כמו פאזל. כל הדילוגים זה קבלות שבוודאות הנאשם הוציא ללקוחות אבל המשרד שלו לא הביא לי אותם"** (בפרוטוקול, עמ' 96 שורה 13 ואילך).

66. בבית המשפט העידה גם ילנה זברסקי, מנהלת חשבונות במשרדו של עבודי, כאשר ההודעות שנגבו ממנה הוגשו חלף חקירתה הראשית (ת/158 ות/159). בהודעתה הראשונה מתועדת העברת הגיבוי הממוחשב של חומרי הנהלת החשבונות של הנאשם לחוקרים, למרבית שנות המס הרלוואנטיות, תוך שצוין כי עקב תקלת מחשב ושריפת דיסק קשיח לא נשמרו חומרים הקשורים לשלוש משנות המס (ר' בהודעתה ת/158 ובנספחיה). בשלב מאוחר יותר נגבתה ממנהלת החשבונות זברסקי הודעה נוספת, במסגרתה היא מסרה לחוקרים את כרטסות המכירות לשנת 2013 ואילך (ר' בהודעתה ת/159 ובנספחיה). עוד הבהירה כי הדיווח על הכנסותיו של הנאשם נעשה ברמה החודשית ולא ברמת החשבונת (ת/159, שורה 4).

67. בחקירה הנגדית שאל הסניגור את מנהלת החשבונות זברסקי האם היא זוכרת שהנאשם היה



מגיע למסור את חומרי הנהלת החשבונות, והיא השיבה: **"לא זוכרת. לדעתי זה היה מגיע עם שליח אבל לא בטוחה"** (בפרוטוקול, עמ' 164 שורה 15). עוד חקר הסניגור אודות דרך עבודת המשרד בהנהלת החשבונות של הנאשם, תוך מתיחת ביקורת מקצועית (שם, עמ' 165 ואילך), אך זברסקי חזרה והסבירה כי פעלה לפי הנחיותיו של מנהל המשרד, עבודי (ר' למשל שם, עמ' 166 שורה 11, עמ' 170 שורה 6). עוד מתח ב"כ הנאשם ביקורת על כך שדוחות המע"מ של הנאשם הוגשו ללא חתימתו, אך זברסקי הבהירה: **"אף אחד לא חותם על הדוחות מע"מ שמשלמים בדואר"** (שם, עמ' 173 שורה 23).

68. עוד הוגשה, ובהסכמה, ההודעה שנגבתה ממנהלת חשבונות נוספת ממשרדו של עבודי, רגינה איסקוב (ר' הודעתה מיום 25.06.2015, ססומנה ת/10). מנהלת החשבונות איסקוב מסרה לחוקרים, לבקשתם, את פנקסי החשבוניות של הנאשם לשנים 2014-2015.

(4) עיקר העדויות והראיות בעניין עיסוק הנאשם במסגרת רדיו לב המדינה:

69. כאמור, במהלך שנים רבות הגיש הנאשם תכנית רדיו יומית בתחנת הרדיו לב המדינה ואף ניהל את עסקו מהבניין בו שכנה התחנה, בראשון לציון. הקשר של הנאשם עם רדיו לב המדינה נוצר באמצעות אבי בן בסט, מנהל המכירות בתחנה מאז שנת 2001. כפי שמסר בן בסט, בסמוך לתחילת עבודתו בתחנה הוא חיפש מישהו שיגיש תכנית בנושאי מיסטיקה, וכך הגיע בזמנו לנאשם (ר' בפרוטוקול, עמ' 64 שורה 7 ואילך). הודעותיו של בן בסט הוגשו מטעם ההגנה וסומנו נ/40 עד נ/43. בעניין היכרותו של בן בסט עם הנאשם ר' גם בהודעותיו נ/40, שורה 7 ואילך, ונ/42).

70. בן בסט העיד כי הנאשם לא קיבל כל שכר מהתחנה בעבור שידוריו, שכן הרווח שלו היה בפרסום העצמי. בן בסט הוסיף וציין כי הוא סייע לנאשם למתג את עצמו כמיסטיקן, לצורך קידום עסקיו, בין השאר בכך שהציע לו לשנות את שמו מ"כ לנ"ה; וכדבריו: **"תכנית רדיו היא רק מנוף לקידום עסקים, לא נהוג לשלם, הוא ממקד את עצמו, אפילו את השם אני המצאתי לו, הוא היה י"כ לא נ' ולא ה"** (בפרוטוקול, עמ' 64 שורה 30 ואילך). יוער בהקשר זה, כי הנאשם מציג את שמו בווריאציות קלות, לעיתים כ"נא"ה" (ר' למשל בבקשה מס' 1 ובסיכומי ההגנה בכתב) ולעיתים כ"נ"כ" (ר' למשל בחשבונית ת/85).

71. לפי גרסתו של בן בסט, בינו לבין הנאשם היתה הסכמה לעניין חלוקת הרווחים מעסקו של הנאשם, נוכח העובדה **"שאני נותן לו בימה ברדיו אצלי ועל ידי כך הוא בעתיד מתפרסם ועל ידי פרסומו יגיעו אליו בעתיד הכנסות רבות"** (נ/40, שורה 19 ואילך). בנוסף, בשלב מאוחר יותר הקים בן בסט מכללה ללימודי קבלה, אשר פעלה שנה או שנתיים ושבתסגרתה לימד הנאשם. בשנת 2013 הפסיק הנאשם לשדר בתחנת הרדיו לב המדינה ודרכיהם של השניים נפרדו. לעניין אופן חלוקת הרווחים מעסקו של הנאשם העיד בן בסט כי ההסכמה היתה **"חצי חצי חלוקת הרווחים"** (בפרוטוקול, עמ' 65 שורה 4). עוד הסביר, כי הנאשם היה מדווח לו מדי חודש מה היו רווחיו, רושם לו שיק ובהתאם בן בסט היה מוציא לנאשם חשבונית.

72. החשבוניות שמסר בן בסט לנאשם היו של חברת אינטרמד א.ב. בע"מ, חברה המצויה בבעלותו של בן בסט (ר' החשבוניות, שהוגשו וסומנו ת/55). בן בסט סיפר כי: **"הייתי מוציא לו חשבונית לפי הסכום שהוא אמר לי"** (נ/40, שורה 146), כאשר בתחילת הדרך הנאשם גם הציג לבן בסט דו"ח



הכנסות והוצאות (נ/40, שורה 27 ואילך; שורה 69 ואילך). בן בסט הדגיש, כי בכל הקשור לעסקו של הנאשם, **"הכל היה על שמו והוא ניהל את זה והעובדים והכל, היה בא סוף החודש אליו למשרד ורושם שיק כמה מגיע לי וקיבל חשבונית"** (בפרוטוקול, עמ' 65 שורה 16 ואילך). להבדיל, המכללה ללימודי קבלה נוהלה על ידי בן בסט, אשר גם קיבל את ההכנסות מהפעלתה (במסגרת חברה בבעלותו שהקים לצורך זה) ומהכנסות אלה הוא היה משלם לנאשם את חלקו ברווחים, כנגד חשבוניות.

73. בחקירה הנגדית עמד בן בסט על גרסתו האמורה, שלפיה חלוקת הרווחים (שהנאשם הרוויח בעסקו) נעשתה על סמך דיווחיו החודשיים של הנאשם, כאשר הנאשם קיבל כנגד התשלומים ששילם חשבוניות של חברת אינטרמד (בפרוטוקול, עמ' 68 שורה 28 ואילך, עמ' 69 שורה 8 ואילך). ב"כ הנאשם שאל את בן בסט כיצד ידע **"מה הם באמת הרווחים"**, שכן לפי דבריו בן בסט בשנים האחרונות לעבודת הנאשם ברדיו לב המדינה הוא (בן בסט) לא קיבל ולא ראה דוחות של הנאשם. בן בסט השיב: **"לא ידעתי אבל הכסף היה מספק וכשהוא הפסיק להיות מספק אז זה נפסק..."** (שם, עמ' 69 שורה 4).

74. לא למותר לציין כאן, כי הגם שההגנה טענה לאכיפה בררנית בהתייחס למר בן בסט, הלה לא נשאל במסגרת חקירה הנגדית בעניין שותפות אפשרית שלו להשמטת הכנסותיו של הנאשם, ולא הוטח בו כי היה שותף או אחראי להשמטת הכנסות אלה בדרך כלשהי. בן בסט נחקר, עם זאת, בקשר ליחסים עסקיים נוספים עם הנאשם. בין השאר נשאל בן בסט אודות הקמת עסק למכירת רהיטים יחד עם הנאשם ושותף נוסף, כאשר בן בסט הבהיר שמדובר בעסק שנפתח רק תקופה קצרה ביותר (**"שבע שבועיים"** - בפרוטוקול, עמ' 70 שורה 2). עוד שאל ב"כ הנאשם האם ייתכן שחבר מסוים של בן בסט הקים או הפעיל אתר אינטרנט בעבור הנאשם, אך לבן בסט לא היתה ידיעה קונקרטית בעניין (שם, עמ' 71 שורה 1 ואילך).

75. בעניין עיסוק הנאשם במסגרת תחנת הרדיו לב המדינה הוגשה עוד, ובהסכמה, הודעתו של אלעד ישי, מנכ"ל התחנה (סומנה ת/8). עד זה תיאר את פרטי תכנית הרדיו שהגיש הנאשם בתחנה, ארבע פעמים בשבוע - **"ראשון עד רביעי, בשעות 12:00 - 14:00"** (ת/8, עמ' 1 שורה 19). ישי ציין כי הנאשם **"לא קיבל תמורה כספית מהתחנה... לדעתי התמורה שהוא קיבל היתה פרסום עצמי שלו"** (שם, עמ' 2 שורה 6 ואילך) והוסיף כי **"מלא אנשים"** נהגו להגיע למשרד (**"חנות"**) של הנאשם, שכאמור שכן בזמנו באותו הבניין בו ממוקמת התחנה (שם, שורה 10 ואילך).

(5) עיקר עדויות (והודעות) עובדי הנאשם:

76. כפי שצוין בפתח הדברים, הנאשם העסיק בעסקו כמה וכמה עובדים ובהם קרובי משפחתו, לרבות שלושת אחיו: מ', י' ונ'. בחודש יוני 2012 פיטר הנאשם את אחיו, לדבריו בשל אירוע אלימות שהתרחש במשרד בין י' לבין נ'. כחודשיים לאחר מכן, בחודש אוגוסט 2012, הגיש הנאשם תלונה נגד מ' והם נחקרו באזהרה עקב כך. לבקשת הסניגור הוגשו מספר הודעות שנגבו במסגרת חקירת המשטרה בתלונה זו (ר' בפרוטוקול, עמ' 26 והמוצגים נ/1 עד נ/6), אך יש לציין כי מדובר בפרשה שהיא אינצידנטלית לתיק שלפניי, אשר נחקרה על ידי המשטרה כמעט שלוש שנים עובר לחקירת הפרשה דנא על ידי רשות המיסים (בשנת 2015).

77. מבין העובדים של הנאשם העיד לפניי אחיו מ', ממנו נגבתה הודעה גם במסגרת חקירת הפרשה



דנא. בנוסף הוגשו, ובהסכמה, ההודעות שנגבו - במהלך חקירת הפרשה דנא - מאייל שמש ומיאיר בן שטרית.

(א) עיקר עדות האח מרדכי (מ') כהן:

78. בפתח חקירתו הראשית של מ' בבית המשפט, כאשר הוא התבקש למסור היכן עבד בין שנת 2008 לבין שנת 2012 (התקופה בה עבד אצל הנאשם), השיב הלה כי אינו יכול, תוך שאמר: **"אני לא זוכר את השנים האלה. לפני כמה שנים נפלתי בבית, יש לי חבלה בראש ואיבוד זיכרון"** (בפרוטוקול, עמ' 118 שורה 28). מ' חזר וטען כי אינו זוכר דבר, אף לא את עצם מסירת ההודעה (שם, עמ' 119 שורה 5), והציג לתובעת מסמכים רפואיים. עם זאת אמר מ': **"אני לא זוכר שמסרתי דברים כאלה, אבל אני בן אדם שמדבר אמת"** (שם, בשורה 31), וכן אישר את חתימותיו על שתי ההודעות שנגבו ממנו (האחת במסגרת חקירת תלונת הנאשם באוגוסט 2012 והשנייה במסגרת הפרשה דנא). בנסיבות אלה עתרה ב"כ המאשימה להגשת אמרות החוץ (ההודעות) של העד, ובהחלטת בית המשפט נקבע כי בנסיבות העניין מדובר בהודעות שהן קבילות לפי הוראות סעיף 10א לפקודת הראיות (נוסח חדש), תשל"א-1971 (להלן - פקודת הראיות. להחלטה ר' בפרוטוקול, עמ' 120).

79. בהודעה שנגבתה ממ' במסגרת החקירה דנא (ביום 13.05.2015, סומנה ת/153) מסר הלה כי בשנת 2008 הוא החל לעבוד בעסקו של הנאשם. לדבריו, כשלושה חודשים לאחר שהחל בעבודה זו מנהל המקום עזב ואחיו-הנאשם ביקש ממנו להחליפו. מ' תיאר את גדרי תפקידו במקום, תוך הבעת טרזניה על הדרך בה קבע הנאשם את משכורות העובדים; וכדבריו: **"כל העובדים, מי שקבע את משכורתם היה כמובן הנאשם, שבשיטתיות היה כל פעם מקטין לנו את השכר ומשחק בשכר כראות עיניו. למשל בחודש מסוים קיבלתי 9,000 ₪ בחודש לאחר מכן קיבלתי 7,777 ₪ וכן הלאה"** (ת/153, שורה 19 ואילך).

80. מ' מסר כי הנאשם **"עמד בתוקף על כך שנוציא חשבונית לכל לקוח"** (ת/153, שורה 50), אך הוסיף וציין כי הנאשם **"אמר לי שמנהל החשבונות, שאול עבדי, אומר לו שאין לו מקום לכל פנקסי החשבונות שלנו ולכן הנאשם היה אומר לנו בדיוק מה להעביר ומה לא להעביר את מה שלא העברנו הלך למחסן בקומת החניון..."** (שם, שורה 54 ואילך). מ' נשאל כיצד התייחס לכך שלא כל פנקסי החשבונות מועברים להנהלת החשבונות והשיב כי אמר לנאשם **"שצריך להעביר להנהלת החשבונות את כל הפנקסים למה אתה משאיר במחסן ולא מעביר והוא ענה לי, שאין מקום במחסן של שאול, ושהוא מדווח טלפונית לשאול את הסכום הכולל של כל חודש"** (שם, שורה 62 ואילך).

81. מ' ציין כי כחודשיים לפני שהנאשם פיטר אותו הוא הבין שהנאשם כנראה לא מדווח על חלק מפנקסי החשבונות. לדבריו, הנאשם אמר לו **"שהוא מפטר אותי בגלל שהוא לא מרוצה מתפקודי זה מוזר אחרי 4 שנים שאני עובד אצלו. ביום שהוא הודיע לי על פיטורין לא עברו 24 שעות מאז [ש]נולדה לי ילדה... קיבלתי ממנו הודעת מסרון שהוא מפטר אותי. אבל אני חושב שהוא פיטר אותי ואת אחי י', כי הבנו את ה'טריק' שלו וגם ביקשנו העלאה במשכורת..."** (ת/153, שורה 79 ואילך). מ' הוסיף והסביר כי במילה **"טריק"** **"הכוונה שהוא לא מדווח על הכל וחלק מפנקסי החשבונות נזרק למחסן ולא מדווח"** (שם, שורה 87).



82. לשאלת החוקר האם הוא מעריך שפנקסי החשבונות אשר נזרקו למחסן עדיין מצויים שם השיב מ': **"בפירוש לא"**; והמשיך וסיפר על כך שהנאשם הגיש נגדו ונגד י' תלונה למשטרה על כך שהם פרצו למחסן וגנבו חשבונות, למרות שהדבר לא היה ולא נברא (ת/153, שורה 99 ואילך). עוד ציין מ' כי בסוף כל יום עסקים היו נספרים המזומנים והדו"ח שיוצא מהמסופון, ובהמשך הוסיף: **"את המזומנים הנאשם היה לוקח"** (שם, שורה 109).

83. כאמור, הוגשה גם ההודעה באזהרה, שנגבתה בזמנו ממ' בעקבות תלונת הנאשם על איומים והתפרצות למחסן (הודעה מיום 20.08.2012. סומנה ת/152); הגם שמדובר בסכסוך אינצידנטלי לפרשה שלפניי. כאן רק יצוין כי מ' הכחיש בתוקף את תלונת הנאשם וטען כי היא פשוט **"כיסוי תחת, הוא לא רוצה שנתבע אותו, הוא פיטר אותי ואת אחי י' באס אם אס, הוא כנראה קיבל ייעוץ מעו"ד שהוא צריך 'לתקוף' ראשון כדי שיהיה לו תירוץ בבית משפט... זאת עלילה שהוא מנסה להעליל שהוא מנסה להתחמק מתשלום זה בסך הכל פיצויים"** (ת/152, שורה 4 ואילך). עוד טען מ' כי המצב לאשורו הוא בדיוק הפוך, והנאשם הוא זה שאיים עליו ברצח באומרו (בהתייחס למ', אשתו וילדיו): **"אני אקבור אתכם"** (שם, שורה 10 ואילך).

84. בחקירה הנגדית חזר ב"כ הנאשם ושאל את מ' אודות הודעותיו, אך הלה חזר וטען שאינו זוכר אותן (תוך ששב ואישר את חתימותיו עליהן). ב"כ הנאשם הניח לפני מ' את ההודעות והלה קרא ואישר את האמור בהן (ר' למשל בפרוטוקול, עמ' 122 שורה 23 ואילך, עמ' 136 שורה 19), או שפשוט הקריא אותן (שם, עמ' 127 שורה 4 ואילך). הסניגור שאל את מ' האם דבריו על כך שהנאשם היה משנה את סכום משכורתו משקפים כעס, והלה השיב: **"לפי מה שכתוב פה אפשר להבין שזה ככה"** (שם, עמ' 130 שורה 30). עוד אישר מ' את גרסתו, כאמור בהודעתו ת/153, שלפיה חלק מפנקסי החשבונות של העסק לא הועברו למנהל החשבונות עבודי (שם, עמ' 132 שורה 17 ואילך).

(ב) גרסאות יתר העובדים:

85. הוגשו כאמור גם הודעות של מספר עובדים נוספים, שעבדו בעסקו של הנאשם, אשר נגבו באוגוסט 2012 בעקבות תלונת הנאשם נגד אחיו מ' וי' ועל כן אין בהן כדי לתרום תרומה של ממש לבירור המחלוקת שלפניי. בתמצית שבתמצית יצוין כי בהודעה שנגבתה מהאח י', שהכחיש מכל וכל את תלונת הנאשם, מאוזכר אירוע האלימות שהתרחש במשרד בינו (דהיינו י') לבין נ', אך לאירוע זה אין כל רלוואנטיות לענייננו (ר' בהודעתו של י', נ/1). הוא הדין - לענין העדר הרלוואנטיות - לגבי ההודעות שנגבו ממרדכי קצלסקי (אחיין של הנאשם, ר' הודעתו נ/3) ומת"כ (אמו של הנאשם, ר' הודעתה נ/4), בהקשר לתלונת הנאשם הנ"ל.

86. בנוסף, בקשר לתלונת הנאשם נגבתה הודעה גם מעובד נוסף, בשם לירן משה נתן (ר' נ/2 מיום 15.08.2012). לירן תיאר את אירוע האלימות שהתרחש במשרד בין האחים י' ונ', ביוני 2012, והסביר את האיחור בהגשת התלונה על ידי הנאשם בכך שהבין מת' (אמו של הנאשם) כי מאיימים עליה (נ/2, שורה 60 ואילך). עוד ציין לירן כי בבוקר היום שקדם לגביית הודעתו הוא הגיע יחד עם הנאשם **"לחניון התת קרקעי של הבניין בעבודה"** (שם, שורה 70) - או אז ראו השניים כי דלת המחסן פתוחה, כל המחסן הפוך ונעלמו ממנו רכוש, לרבות דיסקים וקלטות, וכן קבלות וחשבונות מס. לירן טען כי שבוע לפני כן הוא החליף את המנעול ועל כן לאחיו של הנאשם כבר לא היה מפתח למחסן. עם זאת, למנעול לא נגרם כל נזק ולירן לא ידע להסביר זאת מעבר להעלאת השערות וחשדות כלפי מ' (שם, שורה 75



ואילך).

87. להבדיל מההודעות הנ"ל, אשר נגבו באוגוסט 2012 במסגרת תלונת הנאשם נגד אחיו מ' וי', במסגרת החקירה דנא (בשנת 2015) נגבו הודעות משני עובדים נוספים של העסק: אייל שמש, כאמור גיסו-למעשה של הנאשם (להלן לשם נוחות - הגיס אייל), ויאיר בן שטרית. שתי ההודעות הוגשו בהסכמה. בהודעתו (ת/9) מסר הגיס אייל כי כשנתיים לפני כן קיבל אותו הנאשם לעבודה בעסק, שכן, כדבריו: **"הוא בעל הבית"** (ת/9, שורה 9). הגיס אייל תיאר כי הוא **"עובד כללי"** בעסק ובין השאר גובה את התשלומים מהלקוחות ב"כרטיס אשראי, מזומנים ושיקים" (שם, שורה 19). הגיס אייל נשאל האם הוא מפקיד את התקבולים המתקבלים במזומנים ושיקים בבנק; והשיב: **"מה פתאום, זה שלו אני לא נוגע בזה בכלל, אני נותן לו את זה... הוא בעל הבית וזה לא לכיס שלי"** (שם, שורה 22 ואילך). הגיס אייל שב ואישר כי את ההפקדות לבנק מבצע הנאשם בעצמו, באומרו: **"העסק שלו"** (שם, שורה 28).

88. יאיר בן שטרית מסר בהודעתו (ת/11) כי עבד כסופר סתם בעסקו של הנאשם, במשך מספר שנים. כעולה מהודעתו, בן שטרית עסק בכתיבת מזוזות וקמעות, אך גם בהוצאת חשבוניות ידניות (ת/11, שורה 19 ואילך). בן שטרית מסר עוד, כי את משכורתו היה מקבל מהנאשם **"בשיק"** (שם, שורה 53), והטעים: **"אני מאוד אוהב אותו תמיד היה נחמד אלי וללקוחות ומשלם לי בזמן משכורת"** (שם, שורה 93).

(6) עיקר הודעות הנאשם:

89. הודעות הנאשם שנגבו בפרשה דנא הוגשו כאמור ללא כל הסתייגות לעניין קבילותן, תוכנן או משקלן. מדובר בארבע הודעות שנגבו באזהרה - כולן בחשד לביצוע עבירות לפי הוראות הפקודה (ת/1 עד ת/4) - וזאת במסגרת חקירת הפרשה דנא בשנת 2015. עוד הוגשו לפני ההודעות שנגבו בזמנו מהנאשם במסגרת חקירת תלונתו נגד אחיו, אותה הגיש כזכור באוגוסט 2012 (ת/5 עד ת/7).

90. **בהודעה הראשונה (ת/1)**, שנגבתה ביום 12.05.2015 (יום הפרוץ), תיאר הנאשם את עסקו מאז שהחל לנהלו בשנת 1999. הנאשם סיפר כי הוא עוסק במתן **"ייעוץ רוחני"** וב"סוג של קואצ'ינג" ובקבלה (ת/1, שורה 24 ואילך). הנאשם ציין כי עד שנה לפני החקירה הוא הגיש תכנית רדיו בתחנת הרדיו FM 103, ולפני כן ברדיו לב המדינה במשך 14 או 15 שנים. עוד התייחס הנאשם להעברת עסקו מהבניין של רדיו לב המדינה בראשון לציון, לחולון, וציין את פרטי ארבעת העובדים אותם העסיק בעת גביית ההודעה.

91. הנאשם מסר כי הלקוחות משלמים לו ב"מזומן, כרטיס אשראי וגם שיקים" (ת/1, שורה 60) והוסיף וציין כי כשהתחיל את תכנית הרדיו, ברדיו לב המדינה, **"זה צבר תאוצה מטורפת, הוצאתי גם ספר, אנשים היו מתקשרים, קונים ספר, קונים קמעות... זו היתה תקופה טובה, העסקתי 8, 9 עובדים. הייתי עושה גם הרצאות..."** (שם, שורה 68 ואילך). הנאשם סיפר כי את חומרי הנהלת החשבונות הוא נהג להעביר למנהל החשבונות עבודי, מדי חודש, כאשר **"פעם בשנה שאול קורא לי ואנחנו ממלאים את הדו"ח השנתי, יחד עם שוקי סילקי"** (שם, שורה 80). הנאשם פירט את מחירי הקמעות **"קרע שטן"** ו"סגולת שן הארי", וכן ציין כי מכר 10,000 ספרים עבור 500 ₪ לעותק. עם זאת טען הנאשם, כי בשנים האחרונות אינו מתעסק יותר עם **"חומרי מזל"** (שם, שורה 116 ואילך).



92. אשר לאופן ודרך חלוקת הרווחים בינו לבין בן בסט מסר הנאשם: **"שאלו היה מסכם את ההכנסות, מוריד את ההוצאות ומחלק פיפטי פיפטי"**. לשאלת החוקרים הבהיר הנאשם כי כל ההכנסות היו מתקבלות **"בעסק שלי. תחת השם שלי"**. זאת **"מלבד ההוצאות"** (במסגרת המכללה ללימודי קבלה - ש.א.), **שם אבי** (בן בסט - ש.א.) **היה מדפיס את הכרטיסים, מקבל את הכסף ונותן לי את החצי שלי"** (ת/1, שורה 154 ואילך). הנאשם הבהיר עוד, כי שילם לבן בסט את חלקו ברווחים בשיקים, שכנגדם קיבל מבן בסט קבלות של חברת אינטרמד.
93. לשאלה היכן נמצאים ספרי הנהלת חשבונותיו לשבע השנים האחרונות השיב הנאשם: **"כל ספרי הנהלת החשבונות שלי משנת 1999 עברו לשאלו עבודי. קחי בחשבון שמספר חודשים לפני שעזבתי את לזרוב"** (כתובת המשרד בראשון לציון - ש.א.), **בחודש אוגוסט אני חושב, היתה פריצה למחסן שלי ונגנבו לי הרבה דברים ובין היתר ספרי הנהלת החשבונות שלי"** (ת/1, שורה 180 ואילך). הנאשם נשאל אפוא אילו ספרי הנהלת חשבונות נגנבו (דהיינו של אילו שנים) וטען: **"אני לא זוכר לומר לך"**. הנאשם הוסיף וטען כי חומרי הנהלת החשבונות שהעביר למנהל החשבונות עבודי לא הושבו לו, וכאשר עומת עם גרסת עבודי שלפיה הוא החזיר לו את החומרים אמר הנאשם: **"לא קיבלתי שום פנקס"** (שם, שורה 205). הנאשם נשאל אפוא האם הוא משלם לעבודי על אחסנה, אך לא ענה לשאלה זו ישירות אלא אמר: **"אני משלם לו על מה שהוא מבקש"** (שם, שורה 217).
94. הנאשם אישר כי כל ההכנסות מתשלומים בכרטיסי אשראי מועברות ישירות לחשבון בנק שלו בבנק דיסקונט, המצוי בשליטתו הבלעדית (ת/1, שורה 224 ואילך). הנאשם טען כי לשם הוא גם מפקיד את המזומנים והשיקים שהוא מקבל מלקוחותיו, וכשנשאל האם הוא מפקיד את כל המזומנים והשיקים השיב: **"לא תמיד. ישנם שיקים שאני מתגלגל איתם, מעביר לספקים למשל. יש גם מזומנים שאני משאיר אצלי בכיס"** (שם, שורה 238 ואילך). הוצגו בפני הנאשם הדוחות השנתיים שהגיש למס הכנסה, לשנות המס 2007-2013 (ר' בנספחים להודעה ת/1). הנאשם הבהיר אינו מבין בדוחות אלה, אך אישר את חתימותיו על הדוחות באומרו: **"אני מזהה את החתימה שלי על גבי הדוחות, מי שאחראי להכין אותם אלו שאלו עבודי ושוקי סילקי ועל זה אני משלם להם"** (שם, שורה 299 ואילך).
95. החוקרים הטיחו בנאשם כי קיים פער משמעותי בין דיווחיו על הכנסותיו לבין התקבולים מכרטיסי האשראי בחשבונות (הנתונים שהוטחו הם משנת 2014, כאשר הדיווח על ההכנסות נלקח מפלטי אסנ"א). הנאשם התבקש להסביר את פשר ההפרש והשיב, באופן עמום למדי, **"לא ברור לי למה. אני צריך לבדוק את זה"** (ת/1, שורה 315). הנאשם נשאל כיצד הוא מתכוון לבדוק את זה ואמר: **"לשבת מול הגיליונות של הבנק, האם הסכום הזה נכנס לי לחשבון"** (שם, שורה 317). הנאשם נשאל האם ההפרש הוא הכנסות שלא דווחו - ולא שלל אפשרות זו באופן נחרץ, באומרו: **"אני לא חושב. אני לא יודע. אני צריך לבדוק את זה. את מציגה בפני משהו שאני לא מבין בו ואני לא יודע אם הדו"ח הזה הוא אמת"** (שם, שורה 319 ואילך).
96. בהודעה השנייה (ת/2), שנגבתה למחרת היום, ציין הנאשם כי אחיו מ' הוא שהיה **"אחראי על הכל"**, כאשר המשרד שכן בראשון לציון, והסביר שמ' **"ניהל את העובדים, פתח וסגר את המקום, טיפל בכספים, הוא היה מעביר את החומר לשאלו. הוא היה עושה הכל"** (ת/2, שורה 89 ואילך). עוד ציין הנאשם כי כבר לפני הפריצה למחסן הוא החליט לפטר את שלושת אחיו (מ', י' ונ'). הנאשם הסביר זאת בכך שיום אחד, במשרד, **"התברר כי שני האחים שלי - י' ונ' רבו ונתנו מכות אחד לשני"**



ומ' בכלל לא נכח במשרד. אני פיטרתי את שלושתם ומאז בעצם המשפחה התפרקה. זה הגיע למצב שהאחים שלי איימו עליי ועל אמא שלי" (שם, 107 ואילך).

97. בהמשך החקירה הטיח הרכז ברזין בנאשם: "אני לא מאמין שגנבו לך את הספרים, כי לאף אחד אין כל צורך לגנוב את ספרי העסק שלך. אתה השמדת אותם וזאת במטרה למנוע מאתנו אפשרות לבדוק את ההכנסות האמיתיות שלך. אני אומר לך שאתה יודע היטב מה נכנס לך לחשבון ואף תבעת חלק מהחייבים שלך. בזה שאתה מציג עצמך כ'מסכן ולא יודע מה קורה' לא גורע מהעובדה שאתה העלמת הכנסות" (ת/2, שורה 162 ואילך). שוב הנאשם לא ענה ישירות לשאלה, אלא הפנה לתשובתו מיום קודם לכן, במסגרת ההודעה ת/1, שלפיה: "אני לא יודע ואני צריך לבדוק את זה" (ר' ת/2, שורה 169).

98. כאשר שוב הוטח בנאשם כי לאף פורץ אין צורך לפרוץ ולגנוב את ספרי הנהלת חשבונותיו, השיב הלה כי בעת שהגיש את תלונתו (כזכור, באוגוסט 2012), הוא סיפר לחוקר המשטרה כי הוא "חושד מאוד" שמ' ביצע את הפריצה, משום שמ' החזיק במפתח למחסן וכן שבטרם החל לעבוד אצלו התפרנס מפריצת מנעולים וכדומה. עוד טען הנאשם כי נאמר לו, הן מפיו של מ' והן מפיו של י', שהם יחפשו להתנקם בו ושהם אף איימו עליו ברצח (ת/2, שורה 183 ואילך). הרכז ברזין הטיח בנאשם כי גרסתו אינה סבירה, משום ששיטת השמדת ההכנסות המשיכה גם לאחר פיטורי האחים. בנוסף: "הכספים הופקדו בחשבון הבנק שלך ולא של האחים. אחריות על הדיווח היא שלך ולא של העובדים... לא היתה טענה מצידך לאורך כל השנים האלו שגנבו אותך, כי לא זה המצב. לפיכך, כל הניסיונות שלך לזרוק את האשמה על האחרים לא עומדים במבחן המציאות. סכסוכים בין האחים קורים לא רק במשפחה שלך אבל כאן אנחנו מדברים על הדיווחים שלך לרשויות המס". הנאשם אמר בתגובה: "השאלה שלך היא מאוד ארוכה ואני לא זוכר את השאלה" (שם, שורה 209).

99. לקראת סוף החקירה הוטחו בנאשם הנתונים אודות ההפרש המשמעותי (בשנת 2013) שבין הכנסותיו מתשלומים בכרטיסי אשראי לבין דיווחיו, ושוב אמר הנאשם "אני לא יודע להסביר את זה" (ת/2, שורה 261). כאשר הוטח בנאשם שהוא השמיט הכנסות ולא דיווח עליהן לרשויות, הוא הוסיף: "אני לא חושב שלא דיווחתי לרשויות. כפי שאמרתי לכל אורך החקירה אתמול והיום. כל הפנקסים, כל התקבולים קוראים לזה? הועברו לשאול" (שם, שורה 267 ואילך). עוד ציין הנאשם, בהתייחס לאחיו נ', "נכון להיום אני מנהל אתו משפט בבית דין לענייני משפחה... הוא גנב ממני שיקים וחתם במקומי", והמשיך והאשים את נ' בגניבת כסף מזומן שנתן לאמם וכן בהתחזות (שם, שורה 271 ואילך).

100. ההודעה השלישית (ת/3) נגבתה מהנאשם בחלוף מספר חודשים (ביום 09.09.2015) ובמסגרתה הוטחו בנאשם הנתונים הנוגעים לשנת המס 2014 (המחזור הוצג לנאשם בהתאם לפלטי אסנ"א. ר' ת/3, שורה 20 ואילך). שוב נשאל הנאשם מדוע יש הפרש בין ההכנסות לבין הדיווח, והשיב: "דבר ראשון צריך לבדוק את זה, גם מנהל החשבונות שלי, שאול עבודי, וגם רואה החשבון שלי אמרו לי שהם מגישים דו"ח מתקן לשנת 2014" (ת/3, שורה 36 ואילך). לשאלה מדוע יש צורך בהגשת דו"ח מתקן השיב הנאשם: "כי אם נעשתה טעות אזי יש להגיש דו"ח מתקן" (שם, שורה 39), אך כשנשאל איזו טעות נעשתה אמר שאינו יודע בדיוק, הגם שבאותה נשימה הוסיף כי הוא משוכנע שמדובר בטעות של "הנהלת החשבונות". הנאשם נשאל אפוא האם מנהל החשבונות שלו



הוא זה שלא הגיש דיווח על כל ההכנסות והשיב: **"לדעתי כן. אני מגיש, אני מעביר הלאה"** (שם, שורה 47). יוטעם, כי כאשר הוצג לנאשם ההפרש, לשנת המס 2011, בין הכנסותיו המדווחות לבין ההכנסות מכרטיסי אשראי בחשבון הבנק שלו, הוא אמר: **"התשובה שנתתי לך היא לכל השנים מהיום הראשון שאני עצמאי"** (שם, שורה 85).

101. בהודעה זו הכחיש הנאשם, הפעם בנחרצות, כי הוא זה שלא דיווח על הכנסותיו ("**אין מצב**" - ת/3, שורה 50), והעלה השערות על מנת להסביר את ההפרשים שנמצאו: אי דיווח על ידי מנהל החשבונות או אפשרות של טעות (שם, שורה 52), כאשר בהמשך הדברים החל לדבר על כך ששילם כספים רבים לבן בסט. הנאשם נתן דוגמא למחזור של 4 מיליון ₪ תוך שצוין כי לא קיבל את כל הסכום אלא נתן לבן בסט 50%, הגם שאישר כי ההכנסות נכנסו לחשבונו-הוא, לדבריו **"מכיוון שהמסלקה היא של הנאשם"** (שם, שורה 77). הנאשם נשאל אפוא, בהמשך הדברים, מדוע לא דיווח על מלוא הכנסותיו, כדוגמא שנתן של 4 מיליון ₪, והנאשם שוב טען **"כי לא קיבלתי 4 מיליון"** (שם, שורה 131). הנאשם התבקש להסביר תשובה זו, שהרי הכספים נכנסו כאמור לחשבון הבנק שלו, וכאן שוב האשים הנאשם את בן בסט, הפעם בכך שהכניס חבר שלו לתפעול אתר האינטרנט של תכנית הרדיו, כאשר לטענת הנאשם אותו חבר גבה כספים מלקוחות ולא העבירם אליו.

102. עוד האשים הנאשם את בן בסט בכך שלקח ממנו **"סכום גבוה בהרבה מהחשבונית שהוא נותן לי"** (ת/3, שורה 98) ובהמשך הוסיף וטען: **"גם כסף במזומן הוא לקח"**. שוב נשאל הנאשם, אפוא, האם מדובר בכסף שנכנס תחילה לחשבון שלו, ולכך השיב: **"יכול להיות שנכנס, כן, נכנס כסף לחשבון שלי, אבל בסוף לא אני זה שקיבלתי את כל הכסף, אבל העברתי אותו לבן בסט"** (שם, שורה 104 ואילך). עוד טען הנאשם כי בן בסט וחברו **"לקחו ממני כסף בכל דרך אפשרית"** (שם, שורה 188). בהמשך הדברים הטיח החוקר בנאשם כי הוא מנסה **"להאשים אחרים על הכסף שלא דיווחתי"**, תוך שהדגיש כי השמטת ההכנסות המשיכה גם לאחר שהקשר העסקי בין הנאשם לבין בן בסט הסתיים ומכאן **"משמע זה שיטתי אצלך"**. לכך השיב הנאשם: **"לגבי שנת 2014, עניתי והסברתי כי נפלה טעות ואני אגיש דו"ח מתקן. זה לא באופן שיטתי ומגמתי, לא עשיתי שום דבר בזדון"** (שם, שורה 211 ואילך).

103. לנאשם הוצגו כמה וכמה חשבוניות שניתנו ללקוחות ושלא דווחו. הנאשם אישר כי מדובר בחשבוניות שהוצאו על ידי עסקו, אך טען: **"יש פה טעות, לא יכול להיות שעוד חשבונית ועוד חשבונית לא דווחו, עובדה שהוצאתי חשבוניות לכולם. אני העברתי את הפנקסים לשאול עבודי"** (ת/3, שורה 244 ואילך). הוטח בנאשם כי הוא השמיד במהלך השנים פנקסי חשבוניות, לא העביר אותם למנהל החשבונות עבודי ובכך העלים הכנסות, אך הנאשם שב והכחיש את הדברים (שם, שורה 250 ואילך). לבסוף, כשנשאל הנאשם האם הוא טוען שמנהל החשבונות עבודי לא דיווח על הכנסותיו, הוא השיב: **"צריך לבדוק איפה פנקסי החשבוניות נפלו בדרכך"** (שם, שורה 261).

104. **ההודעה הרביעית (ת/4)** והאחרונה שנגבתה מהנאשם במסגרת חקירת הפרשה דנא, נגבתה מהנאשם כעבור כחודשיים נוספים (ביום 12.11.2015). אגב גביית הודעה זו נערך העימות בין הנאשם לבין מנהל החשבונות עבודי, אליו כבר התייחסנו במסגרת ניתוח עדותו של עבודי. בתחילת החקירה שוב הוצגו לנאשם חשבוניות שהוצאו מעסקו אך לא דווחו לפקיד השומה. הנאשם אישר את החשבוניות אך סירב לערוך בדיקה אל מול פנקסי החשבוניות, תוך שחזר וטען כי העביר את כל החומרים למנהל החשבונות עבודי. החוקר הטיח בנאשם כי ריבוי החשבוניות שלא דווחו מלמד על פעילות שיטתית, אך



הנאשם הכחיש ואמר: "לא עשיתי שום דבר באופן שיטתי" (ת/4, שורה 64).

105. הנאשם המשיך לגלגל את האחריות להשמטת הכנסותיו לפתחו של מנהל החשבונות עבודי, ואמר:

"אני העברתי את הפנקסים למנהל החשבונות שלי שאול עבודי, אתה צריך לברר איתו למה זה לא דווח. איפה כל הפנקסים שלי? אצל שאול עבודי, הוא מ[ע]ולם לא החזיר לי פנקס אחד" (ת/4, שורה 88 ואילך). הוטח בנאשם כי עבודי טוען שדיווח על כל החשבונות שהועברו אליו ולכך השיב הנאשם, סתמית: **"הוא אומר מה שהוא אומר"** (שם, שורה 111). הנאשם נשאל האם עבודי משקר, ואמר: **"לא נראה לי, אבל יכול להיות"** (שם, שורה 113), וחזר על כך שוב באופן קצת יותר ברור. הנאשם נשאל האם הוא מוכן להתעמת עם עבודי ולומר לו שהוא משקר. הנאשם השיב: **"להגיד לו שהוא משקר לא, אבל מוכן לעמוד לעימות"** (שם, שורה 119).

106. מנהל החשבונות עבודי הוכנס אפוא לחדר החקירות בו נחקר הנאשם ובין השניים נערך עימות.

הנאשם אישר כי הוא לא היה זה שהעביר פיסית את חומרי הנהלת החשבונות למשרדו של מנהל החשבונות עבודי, כטענת עבודי. עוד תיאר הנאשם, כי לצורך העברת חומרי הנהלת החשבונות החומרים הוכנסו לתוך **"שקית עם דף וטוש זוהר"**, וזאת או על ידו או על ידי אחד העובדים, כאשר בעת שמ' עבד אצלו הוא שהיה עושה זאת (ת/4, שורה 194 ואילך). כפי שצוין במסגרת ניתוח עדותו של עבודי, בשורה התחתונה ובתום העימות חזר בו הנאשם הלכה למעשה מכל טענותיו נגד עבודי, באומרו: **"מכיר את הנפשות הפועלות משנת 1999, אני עובד איתו, אני כל כך סומך עליו... לא נראה לי שיש למר עבודי עניין לשקר, לרמות, להעלים"** (שם, שורה 205 ואילך).

107. לאחר תום העימות הוצא עבודי מחדר החקירות וחקירתו של הנאשם נמשכה. החוקר אופיר הציג לפני הנאשם את נייר העבודה שהכין, אשר מסכם את השמטות ההכנסה המינימליות בעסקו של הנאשם לשנות המס הרלוואנטיות (2008-2015). בשנת 2015 מדובר רק בחודשים ינואר עד מרץ). הנאשם התייחס לכך והסביר כלהלן: **"בהנחה שהמספרים שהחוקר רשם הינם נכונים, העסק שלי היה 50/50. לדוגמא בשנת 2008 ההפקדה לדוגמא של ה-5 מיליון ₪ יש לחלק בשניים. אני מדבר על מ-2008 עד 2013. בשנת 2014 ממה שאני זוכר יש דו"ח מתקן עליה. בשנת 2015 אין לי תשובה, אני העברתי הכל לשאול. אם אני לא טועה לשנת 2015 יש לי פנקסים שאני צריך להעביר לשאול עבודי"** (ת/4, שורה 224 ואילך).

108. במסגרת תיק מוצגי התביעה (כמו גם תיק מוצגי ההגנה) הוגשו גם שתי ההודעות שנגבו מהנאשם במסגרת חקירת תלונתו נגד אחיו מ' ו' באוגוסט 2012; אך כאמור מדובר בעניינים ובהיבטים שהם שוליים לפרשה שלפניי. **ההודעה ת/5** נגבתה מהנאשם ביום 14.08.2012 (יצוין כי היא הוגשה פעמיים וסומנה גם ת/6, כאשר ההבדל הוא בצירוף הנספחים). בהודעתו-תלונתו זו מסר הנאשם כי כחודשיים לפני כן, ביום 27.06.2012, לאחר שסיים שידור (ברדיו לב המדינה) הוא ירד למשרדו, אזי התברר לו כי התרחש אירוע אלימות בין אחיו י' לבין אחיו נ'. הנאשם ציין כי בו במקום פיטר את י' ולאחר מכן גם את מ', משום שחש כי זה האחרון **"נתן לזה לגיטימציה"** (ת/5, שורה 13).

109. עוד טען הנאשם, כי **"מאז חיי השתנו ואני מקבל איומים בטלפון על החיים שלי ועל החיים של הילדים שלי"** (ת/5, שורה 13 ואילך). בהמשך סיפר עוד, כי בבוקר מתן התלונה **"הגעתי לחנייה שלי וראיתי כי המחסן של העסק פתוח... חשכו עיני, כל המחסן רוקן, כל הציוד שהיה לי במחסן נגנב, ממש רוקנו לי את כל המחסן. אני חושד רק בהם. יש לי מצלמות בעסק אבל משום מה הזמנתי את המתקין שלי והוא אמר לי שבכלל המצלמות לא פעלו וגם לא ניתן**



לראות את המקרה של האלימות (שם, שורה 16 ואילך). הנאשם הוסיף וטען כי מ' ו' דורשים ממנו פיצויים בסכומי עתק, ובהמשך אף צירף מכתב מיועץ המס סילקי העוסק בסוגיית הפיצויים לשני אלה (ר' בנספחים לת/5).

110. לאחר מספר שבועות, ביום 02.09.2012, נגבתה מהנאשם הודעה נוספת, הפעם באזהרה, בגין תלונותיהם הנגדיות של אחיו מ' ו', שלפיהן דווקא הוא זה שאיים ברצח (ההודעה סומנה ת/7). הנאשם הכחיש את החשדות נגדו וציין כי ביום אירוע האלימות **"אני אמרתי לי שיקום וילך הביתה אולי זו צורת האיום שאמרתי לו. אני חושב שזו התנהגות נכונה כפי שנהגתי ואני חושב שככה כל מנהל היה (נוהג)"** (ת/7, שורה 8 ואילך). לעניין דברי מ', שלפיהם הנאשם הוא זה שאיים, טען הנאשם שהדברים לא היו ולא נבראו, הגם שאישר כי **"היתה אלימות מילולית אני מודה הוא קילל אותי ואני קיללתי אותו בחזרה"** (שם, שורה 27).

ג. עיקר פרשת ההגנה:

111. פרשת התביעה הסתיימה עוד ביום 01.06.2020 והסניגור עתר לדחיית שמיעת פרשת ההגנה, לצרכי היערכות (בפרוטוקול, עמ' 188 שורה 19). בין לבין, לאחר שבית המשפט נעתר לבקשה לדחיית הדיון כאמור, הגיש ב"כ הנאשם בקשה לזימון עדי הגנה בה הוסיף והודיע, בזיקה להוראות סעיף 162(ב) לחסד"פ, כי **"נאלץ הנאשם שלא להעיד, וזאת מפאת היעדר כשירות נפשית, כפי שנקבע בחוות דעת פסיכיאטרית אשר תוגש בהמשך"** (ר' בבקשה מס' 26). עם זאת, בדיון שנערך לאחר מכן הסתבר כי ההגנה אינה מסתפקת בעתירה לשלילת המשמעות הראייתית מהימנעות הנאשם מלהעיד, במסגרת הוראות הסעיף הנ"ל, אלא מוסיפה וטוענת לאי כשירות נפשית מוחלטת של הנאשם (ר' בפרוטוקול עמ' 205, לרבות בהחלטת בית המשפט שם).

112. פרשת ההגנה התארכה אפוא מאוד, נוכח הצורך לדון ולשמע עדים בסוגיית הכשירות הנפשית של הנאשם - בין השאר בשל הבקשה לבדיקת הנאשם באמצעות הפסיכיאטר המחוזי, לאחר שהוצגה חוות דעת פרטית מטעמו. יוטעם, כי מדובר בהיקף משמעותי של עדויות מומחים וראיות, ועל כן הדיון בהן ייערך בפרק נפרד, בהמשך הדברים, כאשר הדיון כאן יתמקד ביתר ראיות ההגנה.

113. לעניין עדות הנאשם הודיע ב"כ הנאשם, כאמור, כי מרשו בחר שלא להעיד בשל מצבו הנפשי (הנטען) וכן, לשאלת בית המשפט, הוסיף וציין: **"הבהרתי לנאשם את זכויותיו בעניין הימנעות מלהעיד לרבות התוצאות האפשריות העשויות לנבוע מהן"** (בפרוטוקול, עמ' 204 שורה 14 ואילך). עוד יש לציין כי הוגש על ידי ב"כ הנאשם תיק מוצגי הגנה רב היקף. תיק זה כולל, בין השאר, מוצגים שהוגשו במסגרת תיק מוצגי התביעה ואשר ב"כ הנאשם ביקש להוסיף ולהגישם גם מטעם ההגנה.

(1) החוקרים שזומנו להעיד מטעם ההגנה:

114. מטעם ההגנה זומנו והעידו לפני שלושה חוקרי מס הכנסה - אברהם אביסרור, ברוך כהן ודוד ברזין - אשר אינם מנויים ברשימת עדי התביעה שבכתב האישום. להלן נדון בגרסאותיהם. יש להעיר כי העדים אביסרור וכהן נחקרו על ידי ב"כ הנאשם בלבד, והעד ברזין אמנם נחקר נגדית על ידי ב"כ המאשימה, אך חקירה קצרה ביותר.



(א) עיקר עדות רכז המבצעים אברהם אביסרור:

115. אברהם אביסרור משמש כרכז מבצעים בפקיד שומה חקירות מרכז, ובעבר עבד בחוליית המבצעים (בפרוטוקול, עמ' 231 שורה 31 ואילך). ב"כ הנאשם לא חקר את העד בעניין הפרשה דנא, אלא ביקש להגיש אגב עדותו בקשה לשחרור בערובה ופרוטוקול דיון במקרה אחר, שאינו קשור כלל לענייננו. באותו מקרה הופיע הרכז אביסרור בבית המשפט כנציג פקיד שומה חקירות מרכז, ובבקשה שהוגשה שם מנויים יועץ המס סילקי ומנהל החשבונות עבודי כחשודים 2 ו-3 (ר' בש"ע (שלום ת"א) 69341-02-19 מדינת ישראל נ' סופר ואח' (27.02.2019)).

116. ב"כ הנאשם ביקש מהרכז אביסרור לקרוא את פרוטוקול הדיון הנ"ל ולהסיק ממנו מסקנות שונות, אך הלה הבהיר לו שהוא יכול לקרוא בעצמו (בפרוטוקול, עמ' 233 שורה 19), וממילא אינו זוכר מה היה במקרה ההוא (שם, עמ' 235 שורה 5). ב"כ הנאשם טען כי באותו המקרה היתה לחוקרים הודאה של העוסק (חשוד 1 דשם), ועל כן תהא מדוע הוצאו צווים ונערכו חיפושים גם אצל המייצגים. העד השיב: **"אין לי מושג, אני לא זוכר בדיוק מה היה שם... לא ניהלתי את החקירה, אני אחראי על האופן האופרטיבי בלבד. אני ממש לא זוכר"** (שם, עמ' 236 שורה 11 ואילך).

(ב) עיקר עדות החוקר ברוך כהן:

117. ברוך כהן שימש בזמנו כחוקר בפקיד שומה חקירות מרכז, אך כשהופיע לפניי כבר יצא לגמלאות. החוקר כהן הבהיר לב"כ הנאשם כי בפרשה דנא הוא לא היה חלק מצוות החקירה אלא ביצע פעולות בהתאם להנחיות (בפרוטוקול, עמ' 250 שורה 18).

118. ב"כ הנאשם הציג לחוקר כהן את הודעתו של מנהל החשבונות עבודי נ/9 (ההודעה שנגבתה על ידי כהן יחד עם החוקר עזאם, במשרדו של עבודי, ביום הפרוץ). לשאלות ב"כ הנאשם הבהיר החוקר כהן כי המסמך שצורף להודעה - אשר נכתב על ידי עבודי ובו צוין כי נמסרו לחוקרים חומרי הנהלת החשבונות של הנאשם לשנים 2013 עד 2015, לרבות פנקסי החשבונות - נרשם **"כדי לדעת אילו מסמכים הועברו מהנהלת חשבונות של עבודי"** (בפרוטוקול, עמ' 251 שורה 14). ב"כ הנאשם הלן על כך שבמסמך האמור אין ציון של מספר הפנקסים שנמסרו לחוקרים, והחוקר כהן השיב כי כשהחומרים מגיעים למשרד הם נרשמים; והוסיף ואמר כי על הסניגור להפנות שאלות אלה לחוקר הראשי בתיק, דהיינו החוקר אופיר (שם, עמ' 252 שורה 1 ואילך).

119. עוד ביקש הסניגור את התייחסות החוקר כהן למזכר שערך החוקר עזאם בעניין חומרי החקירה שנמסרו על ידי מנהל החשבונות עבודי (ת/112, שנדון בפסקה 23 דלעיל ואילך). החוקר ברוך הבהיר לסניגור כי הוא לא ערך את המזכר וזו פעם ראשונה שהוא רואה אותו (בפרוטוקול, עמ' 252 שורה 22 ואילך). עוד שאל ב"כ הנאשם את החוקר כהן מדוע לא נעשו פעולות חקירה נוספות, על מנת לוודא שמלוא פנקסי החשבונות שהיו ברשותו של עבודי אמנם נתפסו, ומתח ביקורת על כך שלא בוצע חיפוש במשרדו של עבודי. החוקר כהן חזר והשיב לסניגור כי עליו להפנות שאלותיו לממונים על החקירה, תוך שציון כי הוא רק גבה הודעות ואינו קשור להחלטות בנושאים הנ"ל (שם, עמ' 254 שורה 17 ואילך).

(ג) עיקר עדות רכז החקירות דוד ברזין:



120. דוד ברזין משמש מנהל תחום חקירות בפקיד שומה חקירות מרכז (רכז חוליה) ובתקופה הרלוואנטית לחקירה היה הממונה על החוקר הראשי בפרשה, שהיה כאמור החוקר תומר אופיר (בפרוטוקול, עמ' 255 שורה 21 ואילך). ב"כ הנאשם שאל את הרכז ברזין אודות הדרך בה נרשמים מסמכים הנתפסים אגב חיפוש והלה הסביר, בין השאר, **"הרבה פעמים אתה תופס הרבה מאוד מסמכים ואתה רושם בכללי שתפסת 10 פנקסים, ואחרי זה עושה פירוט יתר כשאתה מעביר את החומר, אתה בודק אותם"** (שם, עמ' 256 שורה 10 ואילך).

121. ב"כ הנאשם שאל את הרכז ברזין על פרטי התפתחות החקירה, כגון מי מהחוקרים יידע אותו בכך שחסרים פנקסי חשבוניות ומתי. ברזין השיב: **"אני לא יכול לזכור דברים כאלו... החוקרים מנהלים מספר תיקים. זה לא התיק היחיד שנוהל אצלי בצוות"** (בפרוטוקול, עמ' 257 שורה 23 ואילך). עוד שאל הסניגור את ברזין, כמו ששאל את החוקרים, מדוע לא הוצא צו חיפוש ולא נערך חיפוש במשרדו של עבדו, והלה השיב: **"אנחנו לא נוהגים לבצע חיפוש אצל רואה החשבון או יועץ המס... לא היה צורך. הוא מסר את כל החומר שהיה ברשותו"**, ובהמשך הוסיף **"אין שום חשד כלפיו"** (שם, עמ' 259 שורה 17 ואילך).

122. ב"כ הנאשם הטיח ברכז ברזין כי ביום הפרוץ נמצאו אצל מנהל החשבונות עבדי פנקסי חשבוניות, לחודשים ינואר עד אפריל 2015, בסכומים גבוהים מאלה שעבדי דיווח למע"מ, ועל כן לא היה מקום לייחס לנאשם את אי העברת הפנקסים לעבדי (בפרוטוקול, עמ' 260 שורה 23 ואילך). ברזין השיב: **"אני מפנה אותך לינואר 2014... אנחנו מסתכלים על התמונה הכללית ולא רק נקודתית. הכספים נכנסו לא למר עבדי, אלא רק לנאשם. מי שנהנה מהפירות זה רק בן אדם אחד. לאורך תקופה כשחזרנו את הספרים, ראינו שיש שיטה חוזרת..."** (שם, עמ' 261 שורה 11 ואילך). ב"כ הנאשם הוסיף והטיח ברכז ברזין **"אבל היו חשבוניות"**; והלה השיב: **"עצם הוצאת החשבוניות זו שיטת העלמה ידועה. אין כאן משהו מסובך. מוציאים על הכול ועל חלק לא מדווחים. זה טבעי בעבירות מס הכנסה. זו השיטה הכי פשוטה והכי קשה לגילוי"** (שם, שורה 19 ואילך).

123. ב"כ הנאשם טען כי במסגרת גביית ההודעה נ/13 ממנהל החשבונות עבדי (שבמרבית נכח ברזין), עלו נגד עבדי חשדות לביצוע עבירה של שיבוש הליכי חקירה ושותפות בעבירות מס, ועל רקע זה שאל מדוע עבדי לא נחקר באזהרה. לעניין העבירה של שיבוש אמר ברזין כי חוקרי מס הכנסה אינם מוסמכים לחקור אותה ובנסיבות העניין הוא לא מצא לנכון להעביר את הנושא לחקירת משטרת ישראל (בפרוטוקול, עמ' 261 שורה 26 ואילך). בהמשך הדברים הוסיף ברזין ואמר: **"ההחלטה לחקור תחת אזהרה כבדה מאוד, והחשדות לא הבשילו למיטב הבנתי באותה תקופה, אני עכשיו לא יכול להיזכר מה הנחה אות[י] לפני כן. שיקול הדעת היה האם יש לי די ראיות או אין לי. או שהתשובות שלו מניחות את דעתי. לכן לא נתתי הוראה לעבור לחקירה תחת אזהרה"** (שם, עמ' 263 שורה 11 ואילך).

124. ב"כ הנאשם שאל האם ניתנו הבטחות למנהל החשבונות עבדי על ידי מי מהחוקרים והרכז ברזין השיב: **"זו חוצפה לשאול שאלה כזאת, ממדרגה ראשונה... אני לא הבטחתי דבר לאף אחד, ולצוות חקירה אין סיבה להבטיח, כי הם לא יכולים לעמוד בהבטחות כאלה ואחרות"** (בפרוטוקול, עמ' 263 שורה 26 ואילך). עוד טען ב"כ הנאשם, כי נוכח העובדה שהן הנאשם והן עבדי מסרו שפנקסי החשבוניות הועברו על ידי שליחים, היה מקום וצורך לחקור את השליחים. הרכז ברזין



שלל רעיון זה, שכן לא מדובר בדברים מהותיים והשלחים לא יכלו לזכור מה העבירו, מה גם ש"בסופו של דבר הכסף לא הלך לאותו שליח" (שם, עמ' 264 שורה 11 ואילך). בהמשך הוסיף ברזין והבהיר: **"אדם שלוקח דבר ומעביר ממקום למקום. אין מחלוקת שהוא העביר. מה הוא העביר - הוא יכול לדעת? זה לא משהו שהיה רלוונטי באותה תקופה. אין לי סיבה לחקור את זה... אני לא רואה סיבה לעשות את זה"** (שם, שורה 16 ואילך).

(2) העדים המומחים מטעם ההגנה:

125. ההגנה הוסיפה והעידה, בנוסף לעדים שזומנו מטעמה כאמור לעיל, גם שני עדים מומחים: רו"ח ברוך יונה והגרפולוגית ענת שפיצברג. זאת, בנוסף לפסיכיאטר מטעם ההגנה, שבעדותו נדון בנפרד במסגרת הדיון בפרק הבא בשאלת כשירותו הנפשית של הנאשם.

(א) עיקרי חוות דעתו ועדותו של רו"ח ברוך יונה:

126. בפתיח לחוות דעתו של רו"ח ברוך יונה (שכותרתה **"חוות דעת"**, מיום 26.05.2020) מוצהר כי רו"ח יונה נתבקש על ידי הנאשם לחוות דעתו **"לגבי חובות ניהול הספרים בעסק אותו ניהל בהקשר לכתב [ה]אישום"** (שם, בסעיף 1.1. חוות העדת סומנה, בתיק מוצגי ההגנה, נ/64, על אף שהסניגור ציין לפרוטוקול - בעמ' 191 שורה 14 - כי מדובר בנ/91).

127. חוות הדעת היא ארוכה ומקיפה - אווזת 22 עמ' ומצורף לה נספח. חלקה העיקרי של חוות הדעת כולל ניתוח נורמטיבי של ההיבטים השונים של חובת ניהול ספרים (עמ' 6-18 לחוות הדעת נ/64). ברקע העובדתי שבחוות הדעת צוין כי ניתנו לרו"ח יונה - מעבר לכתב האישום, שעובדותיו מפורטות ברישא לחוות הדעת - גם תיאור עובדתי על ידי הסניגור וכן **"דו"ח וכרטסת חלקית לשנת 2009"** (נ/64, עמ' 5), ובהמשך מצוין כי הוצגה **"כרטסת מכירות לשנים 2009-2015"** (שם, סעיף 3.15).

128. בפרק הנורמטיבי, המהווה כאמור את עיקר חוות הדעת, נכלל ניתוח מרחיב דעת של חובת ניהול הספרים - טעמיה, תכליותיה ופרטיה - כפי שהיא נקבעה בהוראות הפקודה וחוק מע"מ, בתקנות הרלוואנטיות שתוקנו מכוחם (הוראות ניהול ספרים), וכן בהוראות חבק מס הכנסה לניהול ספרים. בין השאר מתייחס רו"ח יונה, בהקשר זה, לחוזר מקצועי מס' 1/2016 של רשות המיסים, בנושא **"מיסוי שירותי דת"**, אשר הוצא בחודש ינואר 2016 (ר' בסעיף 5.14 לפרק הנורמטיבי בחוות הדעת נ/64. עותק מהחוזר מצורף במסגרת הנספח לחוות הדעת).

129. פרק היישום לפרשה דנא מתחיל בטענת רו"ח יונה כי לפי החוזר הנ"ל (שהוצא לאחר מועד ביצוע העבירות מושא כתב האישום) עסקו של שהנאשם היה חייב בניהול ספרים בהתאם לתוספת י"א להוראות ניהול ספרים; ובהתאם לאמור שם לפי שיטת החשבונאות הכפולה. בהמשך הדברים מנתח רו"ח יונה את חומרי הנהלת החשבונות החלקיים, שהוצגו לפניו כאמור, וטוען כי **"ניתן לשער מכך שהנהלת החשבונות נרשמה באופן חד צידי ולא בשיטת החשבונאות הכפולה כנדרש בהתאם להוראות ניהול ספרים"** (נ/64, סעיף 6.17). עוד טוען רו"ח יונה כי מעיון בכרטסת המכירות, ובפרט בכרטסת לשנת 2009, עולים ליקויים שונים בהנהלת החשבונות של עסקו של הנאשם (המפורטים בסעיף 6.18). בסיכום חוות הדעת מציין רו"ח יונה, בין השאר, כי **"ניהול מערכת החשבונות באופן לקוי... יכול למנוע מבעל העסק דיווח נכון לרשויות המס"** (נ/64, סעיף 7.3), ובהמשך הדברים



מוסיף: "מנהל החשבונות... משמש שומר סף האמור להתריע כי כל החשבונות והדיווחים מנהלים כראוי" (שם, סעיף 7.5).

130. בחקירה הנגדית בבית המשפט אישר רו"ח יונה, לשאלות ב"כ המאשימה, כי הוא עובד באותו משרד עו"ד בו עובד ב"כ הנאשם, הגם שבמחלקה אחרת (בפרוטוקול, עמ' 191 שורה 22). רו"ח יונה ציין כי לא נפגש עם הנאשם לצרכי הכנת חוות דעתו ואף לא עיין בחומרי החקירה, שכן, כך לדבריו, "נשאלתי לנושא מקצועי מאוד מסוים" (שם, עמ' 192 שורה 25 ואילך). יוטעם, כי בהמשך החקירה הנגדית התברר שרו"ח יונה אינו מודע להיבטים שונים בעניין ההתנהלות הכספית בעסקו של הנאשם ורו"ח יונה הבהיר: "את הפרטים שאת אומרת לא ידעתי כי זה לא כתוב בכתב האישום. העובדות שהשתמשתי בהם רשומות בחוות הדעת" (שם, עמ' 193 שורה 26 ואילך). השווה גם בעמ' 199 שורה 5 ואילך). רו"ח יונה אישר כי לפי הדין חובת הדיווח מוטלת על הנישום, אך הוסיף ואמר: "הוא צריך לדווח, הוא לא יכול לעשות את זה לבד, מרבית העבודה הוא צריך אנשי מקצוע כדי לעשות אותה" (בפרוטוקול, עמ' 193 שורה 3 ואילך).

131. אשר לחוזר רשות המיסים לעניין "מיסוי שירותי דת", שאליו הפנה כאמור בחוות דעתו, הסביר רו"ח יונה: "החוזר של מס הכנסה עשה את ההכרעה בנושא. הוא אמר שזה יהיה לפי תוספת י"א... עד שנת 2016 למעשה היה בעיקר חוסר בהירות לגבי כל העסק של המקובלים" (בפרוטוקול, עמ' 194 שורה 20 ואילך). ב"כ המאשימה הטיחה ברו"ח יונה כי הוא טעה בהחלה רטרואקטיבית של החוזר על מעשי הנאשם מושא כתב אישום, אשר נעשו לפני הוצאת החוזר. רו"ח יונה השיב כי להבנתו בהקשר לחוזר אין משמעות לשאלת הרטרואקטיביות משום שאינו דבר חקיקה; וכדבריו: "הוא בא להבהיר את החוק, הוא לא יוצר חקיקה. הוא לא מעתה והלאה, אלא בהכרח אומר את מה שהיה חל, ומבהיר את זה פומבית" (בפרוטוקול, עמ' 195 שורה 14 ואילך). עם זאת, כשנשאל רו"ח יונה שאלות שונות לעניין אופן הגדרת עסקו של הנאשם לצורך ניהול ספרים בהתעלם מקיומו של החוזר, הוא התקשה ליתן תשובה חד משמעית ואף ציין "בגלל זה הגדירו את זה בחוזר" (שם, עמ' 196 שורה 15). עוד נשאל עו"ד יונה מדוע התייחס בחוות דעתו רק לשנת 2009, ועל כך השיב: "זה מה שהוצג בפניי לצורך כתיבת חוות הדעת" (שם, עמ' 197 שורה 32).

132. נוכח האמור בחוות הדעת אודות תפקיד שומרי הסף שאלה ב"כ המאשימה את רו"ח יונה האם, לפי גישתו, שכירת שירותי שומרי סף פוטרת את הנישום מאחריות. רו"ח יונה לא השיב לשאלה זו באופן חד משמעי אך אמר כי במישור הפלילי נדרשת מודעות של הנישום; וכטענתו: "חייב יסוד נפשי, כוונה. אין פה יסוד נפשי" (בפרוטוקול, עמ' 202 שורה 24). רו"ח יונה לא ציין על מה ביסס את טענתו בדבר העדר התקיימות היסוד הנפשי הנדרש אצל הנאשם שלפני, כאשר כזכור לפי הצהרתו בפתח חוות דעתו הוא לא עיין בחומרי החקירה בתיק (למעט במסמכים החשבונאיים החלקיים שנמסרו לעיונו).

(ב) עיקרי חוות דעתה ועדותה של הגרפולוגית ענת שפיצברג:

133. חוות דעתה של הגרפולוגית שפיצברג - שכותרתה "חוות דעת משפטית", מחודש יולי 2021 - הוגשה וסומנה נ/71. בחוות הדעת מציינת הגרפולוגית שפיצברג כי היא התבקשה לבדוק האם "חתימות המחלוקת" נחתמו על ידי הנאשם או "שמא על ידי גורם אחר" נ/71, עמ' 6 סעיף א'). חוות הדעת מגדירה את "חתימות המחלוקת" כ-15 חתימות לכאורה של הנאשם על דוחות שונים, לא רק על 8 הדוחות השנתיים של הנאשם אשר הוגשו לפקיד השומה בתקופה הרלוואנטית, בעזרתו של

עמוד 28



יועץ המס סילקי, אלא גם על דוחות נוספים.

134. הגרפולוגית שפיצברג ציינה בחוות דעתה כי קיבלה לידיה את "צילומי המסמכים נושאי חתימות המחלוקת", כאשר לשאלתה בעניין "נמסר לי כי אין אפשרות לקבל את מסמכי המקור" (ר' נ/71, עמ' 6 סעיפים ב' וג'). עוד ציינה כי הנאשם הגיע למשרדה, הזדהה בפניה וחתם בפניה, אם כי מהמשך חוות הדעת עולה שהנאשם גם מסר נתונים שונים אודות חתימותיו. כך טען הנאשם, לפני הגרפולוגית שפיצברג, כי "חתימתו לא השתנתה במהלך השנים והוא תמיד חותם את חתימתו ואינו מוסיף את שמו בכתב יד אלא אם כן מתבקש לכך במיוחד" (שם, עמ' 7 סעיף א'. ור' גם ההתייחסות לדבריו בעמ' 10). אשר ל"מסמכי ההשוואה", הם פורטו בעמ' 5-6 לחוות הדעת וכוללים צילומי חתימות הנאשם על דוחות שונים ושיקים, מהתקופה הרלוואנטית לכתב האישום, וכן דוגמאות של חתימות אותן חתם הנאשם לפני המומחית.

135. בפרק "סיכום ממצאים ומסקנות" שבחוות הדעת מסכמת הגרפולוגית שפיצברג את ממצאיה ומנתחת אותם. בשורה התחתונה קובעת הגרפולוגית שפיצברג כי "למרות שיכולתי לבדוק רק צילומים של חתימות המחלוקת, הרי שכמות ואופי השינויים מלמדים על כך שבהכרח חתימות המחלוקת (למעט חתימה 10) לא נחתמו על ידי מר נ"ה" (נ/71, עמ' 17 סעיף ו'). לבסוף, בסיפא לחוות הדעת מוסיפה הגרפולוגית שפיצברג וטוענת, לגבי חתימות המחלוקת הנ"ל, כי "מדובר בזיוף" (שם, עמ' 19).

136. בחקירה הנגדית ציינה הגרפולוגית שפיצברג כי העידה פעמים רבות בבתי משפט שונים (בפרוטוקול, עמ' 324 שורה 30 ואילך). לשאלות התובעת השיבה, בהמשך הדברים, כי אכן ביקשה לקבל לידיה את מסמכי המקור; וכדבריה: "ביקשתי מקור קודם כל, מסמכי מקור תמיד ואמרו לי שאי אפשר" (שם, עמ' 328 שורה 11 ואילך). הגרפולוגית שפיצברג אישרה כי לבדיקת מסמכי המקור קיימת חשיבות מקצועית רבה ("יש חשיבות, חשיבות אקוטית, זה חד משמעית" - שם, עמ' 329 שורה 9), אך בהעדרם "אנחנו מטפלים פשוט עם כלים אחרים". אשר לשאלה מדוע לא ניסתה לאתר בעצמה מסמכי מקור השיבה העדה "זה לא התפקיד שלי" (שם, עמ' 330 שורה 9).

137. ב"כ המאשימה הטיחה אפוא בגרפולוגית שפיצברג ציטוטים שלה, מהרצאה שהעבירה במסגרת לשכת עורכי הדין, שם ציינה העדה כי במסגרת הכנת חוות דעת היא תעשה כל מאמץ להגיע בכוחות עצמה למסמכי מקור, במקומות שונים. הגרפולוגית שפיצברג ביקשה לאבחן את המקרה אליו התייחסה בהרצאה מענייננו, באופן לא לגמרי קוהרנטי (בפרוטוקול, עמ' 332 שורה 7 ואילך). יש לציין כי הפרוטוקול (שבהקלטה) משקף את הלחץ של העדה משלב זה של החקירה הנגדית, אשר בא לידי ביטוי בהתבטאויותיה כלפי התובעת (כגון "מאמיל'ה שלי", "נשמה" - שם, בשורה 23 ובשורה 29); התבטאויות שאינן מותאמות - בפרט בהתחשב בכך שהמומחית ציינה כאמור שיש לה ניסיון רב במתן עדויות בבתי משפט.

138. לשאלות נוספות של התובעת הוסיפה הגרפולוגית שפיצברג וציינה כי אמנם בדקה במקרה זה האם היה "זיוף עצמי" (בפרוטוקול, עמ' 340, שורה 30 ואילך). ב"כ המאשימה שאלה אפוא את המומחית מדוע לא ציינה זאת בחוות דעתה, וזו השיבה: "תגיד, אני אמורה לתת מסקנות, זה לא עניינך איך אני הגעתי למסקנות" (שם, עמ' 341 שורה 25). בהמשך הדברים ולאחר שנשאלה שאלות נוספות טענה הגרפולוגית שפיצברג כי הבדיקה בדבר אפשרות של זיוף עצמי אינה מהווה חלק מחוות הדעת, אלא "זה חלק מהבדיקה שלי אם לקחת את התיק או לא, אם אני מאמינה בלקוח או לא" (שם).



עמ' 342 שורה 8).

139. הגרפולוגית שפיצברג נשאלה אודות מימד הזמן בבדיקת חתימות, והבהירה: **"חתימה זה משהו, זה משהו שמתפתח, יש לו אבולוציה. עכשיו יש לו גם אבולוציה רגשית, גם אבולוציה בריאותית"** (בפרוטוקול, עמ' 342 שורה 18 ואילך), ובהמשך הוסיפה: **"אם אני אקח חתימה משנת 2000 ואני אשווה אותה לשנת 2020 יש כאן פער נורא גדול... זאת אומרת, אני לוקחת משהו שהוא רלוונטי לאותו זמן"**. ב"כ המאשימה שאלה אפוא את העדה מדוע בחוות דעתה השתמשה בחתימות השוואה שנחתמו שנים ארוכות לאחר החתימות שבמחלוקת, אך לשאלה זו לא ניתנה תשובה ברורה. בשלב זה החל הסניגור להעיר שוב ושוב תוך הפרעה לתובעת בחקירה הנגדית (שם, עמ' 343-345. ר' במיוחד הערות בית המשפט בעמ' 344 שורה 9, עמ' 345 שורה 4).

140. עוד נחקרה הגרפולוגית שפיצברג בעניין ההשפעות האפשריות של מצבים רפואיים (פיסיים ונפשיים) על כתב היד של אדם ועל חתימותיו, ובהדבק דברים זה נשאלה על ידי התובעת האם ערכה בירור בעניין נוכח הזמן הממושך שחלף מאז שנחתמו החתימות שבמחלוקת ועד למועד כתיבת חוות דעתה (באמצע שנת 2021). הגרפולוגית שפיצברג ציינה שאינה יודעת דבר על בעיה רפואית כלשהי של הנאשם, או על שינוי במצב בריאותו (בפרוטוקול, עמ' 354 שורה 30). לשאלות נוספות השיבה כי אמנם ביררה את הדברים אך לא קיבלה אינפורמציה; וכדבריה: **"התשובה היא לא, לא יודעת, ביררתי, שאלתי, לא קיבלתי אינפורמציה, לכן זה לא מופיע"** (שם, עמ' 355 שורה 4 ואילך).

141. ב"כ המאשימה הטיחה בגרפולוגית שפיצברג את העובדה שבמהלך חקירת הנאשם - כאשר הוצגו לו 14 מתוך 15 החתימות שהמומחית הגדירה כחתימות במחלוקת - הוא זיהה את החתימות ואישר כי מדובר בחתימותיו. הגרפולוגית שפיצברג הופתעה מנתון זה, ובתגובה אמרה: **"את מדברת על גרסת לקוח. יכול להיות שהייתי בודקת או שהייתי מבקשת לבדוק מצב נפשי בזמן נתון. זאת אומרת שבן-אדם בעצם, כאילו את יודעת, כמו שמראים נגיד בטלוויזיה, למה בעצם בן-אדם לוקח לעצמו משהו שהוא לא שלו? כי אימא'לה החתימות אומרות שזה לא שלך, אז בעצם למה אתה אומר שאתה חתמת?... זה הייתי בודקת, פה היתה נדלקת לי נורה, כאילו, מה קרה?"** (בפרוטוקול, עמ' 358, שורה 17 ואילך).

ד. עיקר הראיות והעדויות בטענת ההגנה להיעדר כשירות נפשית של הנאשם:

142. כאמור, רק לאחר תום פרשת התביעה הועלתה הטענה לאי כשירות נפשית של הנאשם, כאשר בתחילה הועלתה הטענה כהסבר להחלטת הנאשם להימנע מלהעיד. יוזכר, כי מתחילת ההליך ובמהלך פרשת התביעה הועלו טענות בנוגע למצבו הרפואי-פיסי של הנאשם - ואף נתבקשו דחיות בשל אירוע לבבי, שבגינו אושפז הנאשם (ר' בבקשה מס' 2 וכן בפרוטוקול, עמ' 5-6) - אך לא הועלתה טענה כלשהי בנוגע לבריאותו הנפשית של הנאשם. זאת ועוד: בכל הדיונים בהם נכח הנאשם - גם בפרשת התביעה וגם בפרשת ההגנה - הוא התנהל באולם באופן מותאם ואף מכובד (כדוגמא ר' בפרוטוקול, עמ' 278 שורה 30 ואילך).

143. הטענה כי הנאשם לוקה במחלת נפש הועלתה אפוא רק בשלב מאוחר של ההליך, כאמור כאשר במסגרת בקשה לזימון עדים הודיע ב"כ הנאשם כי מרשו נאלץ להימנע מלהעיד **"מפאת היעדר כשירות נפשית, כפי שנקבע בחוות דעת פסיכיאטרית אשר תוגש בהמשך"** (בקשה מס' 26). כפי



שהסתבר, מדובר בחוות דעת שערך ד"ר סילביו בלן (מיום 24.06.2020; סומנה נ/68), כאשר לאחר עדותו של ד"ר בלן עתר הסניגור גם לקבלת חוות דעת מטעם הפסיכיאטר המחוזי. נתחיל אפוא את הדיון בסוגיית הכשירות הנפשית בחוות דעתו ובעדותו של ד"ר בלן.

(1) עיקרי חוות דעתו ועדותו של ד"ר סילביו בלן:

144. ברישא לחוות דעתו של ד"ר בלן (נ/68) מצוין כי הנאשם הופנה לבדיקה אצלו על ידי בא-כוחו, אשר ביקש מד"ר בלן להשיב על שבע שאלות העוסקות בשאלת כשירותו הנפשית של הנאשם; ביניהן השאלות האם הנאשם כשיר לעמוד לדין פלילי, להיחקר ולשאת עונש, וגם השאלה האם נפגע תפקודו של הנאשם ומהן דרכי הטיפול המומלצות בעניינו. בפתח לחוות הדעת נרשם כי "**מקור המידע**" לחוות הדעת הם "**ריאיון קליני**" עם הנאשם, בעשר פגישות, וכן "**מסמכים רפואיים אודות מצבו הנפשי והגופני**" (אין בחוות הדעת פירוט של המסמכים, וממילא של מועדיהם, עורכיהם או פרטיהם).

145. חוות הדעת היא תמציתית (5 עמ') וכוללת פירוט של נסיבות חייו של הנאשם, יליד שנת 1968, רווק ואב לשני ילדים, המתגורר כיום אצל הוריו. בשירותו הצבאי תפקד הנאשם כטבח ולדבריו "**הלכתי מכות עם כולם**" ושחרר מהשירות "**עם פרופיל 21**". לאחר השירות הצבאי נסע הנאשם לקרובי משפחה בחו"ל, וביום שסבתו נפטרה היה לבד בחדר - כאשר תיאר כי חש רוח עזה ודפיקות לב. הנאשם פנה להתייעץ עם רב, שאמר לנאשם כי יש לו יכולות לקבל מסרים מהעולם הבא, ובעקבות כך השתנו חייו. בשנת 2002 אירעו מספר אירועים משמעותיים בחייו של הנאשם: הוא הכיר את זוגתו, אם ילדיו (שכיום גרה בנפרד ממנו). בנוסף היה הנאשם עד לאירוע חבלני, ממנו הוא זוכר קטעים טראומטיים ביותר. הנאשם החל באותה שנה טיפול נפשי אצל ד"ר קוצ'וק (בחוות הדעת מצוין השם, בטעות, כ"**קוטיוק**").

146. הנאשם סיפר לד"ר בלן כי הוא "**כל יום יושן על הרצפה ואמו מגישה לו אוכל. תפקודו הכללי ירוד מאוד. מנהל כל הזמן שיחות עם דמויות לא קיימות. לא יוצא מהבית, בוכה הרבה... אף פעם לא לקח כספים ולא עסק בניהולם. קיבל תשלומים וכל הניהול היה בידיים של המשפחה - דוד...**" (נ/68, עמ' 3). בהמשך צוין כי "**הנ"ל כל הזמן מקושר לעולם אחר, כל הזמן מקבל מסרים מאלוקים וכל חיו מנוהלים משליחים... במהלך הפגישות ה[ת]חלתי לתת לו טיפול בפרפן 8 מ"ג ביממה שגרם לו לנדודי שינה קשים והטיפול הופסק. בינתיים ימשיך סרוקוול, טרזודיל ורסין[ט]ל**" (שם, עמ' 4).

147. את ממצאיו הקליניים סיכם ד"ר בלן, בחוות דעתו, כלהלן: "**אדם לא מסודר בהופעתו החיצונית ומשתף פעולה באופן חלקי. בכל פגישה משהו מביא אותו. האפקט חרד, תואם לתוכן החשיבה. עצוב, עצוב מאוד. מהלך החשיבה: לעיתים מתקשה לבנות משפטים כי עסוק עם 'מסרים שמקבל כל הזמן'. תוכן החשיבה: עם מחשבות שווא, שמעסיקים אותו ללא הפסקה. ללא מחשבות אובדניות, אך מיואש מאוד. לנ"ל יש הזיות שמיעה... לעיתים גם הזיות ראייה... אין תובנה למצבו. שיפוט המציאות מופרע**" (נ/68, עמ' 4).

148. ד"ר בלן קבע כי האבחנה המתאימה לנאשם היא "**סכיזופרניה**", והמשיך והעריך את אחוזי הנכות של הנאשם, לצורכי הביטוח הלאומי. לפי קביעתו, לנאשם נכות נפשית של 100% עקב פרוגנוזה לא טובה ואיבוד כושר השתכרות מלא ולצמיתות (נ/68, עמ' 4), כאשר ההפנייה הנורמטיבית היא לסעיף



33 לתוספת לתקנות הביטוח הלאומי (קביעת דרגת נכות לנפגעי עבודה), תשט"ז-1956. יש להעיר, כי סעיף 33(ב) לתוספת הנ"ל עוסק באחוזי הנכות בהקשר ל"סכיזופרניה לסוגיה", אך מקנה 100% נכות (בסעיף-קטן 7) רק בתנאי של "מחלה פעילה, זקוק לאשפוז פסיכיאטרי מלא או להשגחה מתמדת".

149. בסיפא לחוות דעתו, בהמלצות, מצוין ד"ר בלן כי הנאשם "**נמצא באופן קבוע במצב פסיכוטי מלפני שנת 2002**" (נ/68, עמ' 5). בכך מרחיב ד"ר בלן את קביעותיו לרובד הכשירות המהותית, שכן מהקביעה האמורה עולה כי לפי סברתו היה הנאשם במצב פסיכוטי גם בעת ביצוע העבירות מושא כתב האישום. עם זאת, המלצות חוות הדעת מתייחסות לרובד הכשירות הדיוני, תוך קביעה שהנאשם אינו כשיר לעמוד לדין, לשאת בעונש או להיחקר. עוד יש בחוות הדעת המלצה למוסד לביטוח הלאומי, לקביעת דרגת נכות נפשית לנאשם של 100%, לצמיתות.

150. בחקירה הנגדית התקשה ד"ר בלן למסור באיזו תקופה ובאילו מועדים הוא נפגש עם הנאשם, שכן נתונים אלה לא צוינו בחוות הדעת והוא לא זכר אותם, תוך שהוסיף כי כנראה יוכל לברר אותם לפי הרישומים בקליניקה (בפרוטוקול, עמ' 207 שורה 23). ד"ר בלן נשאל האם דיבר עם קרובי משפחתו של הנאשם או חברים והשיב: "**פעם אחת בטלפון עם אמא שלו**" (שם, עמ' 208 שורה 6). לשאלת התובעת מדוע לא רשם זאת בחוות הדעת סיג ד"ר בלן את דבריו, בצינו כי שוחח עם האם רק "**שבריר שניה. רציתי לדבר עם הנאשם לא עם האמא**" (שם, שורה 16).

151. התובעת הקשתה על ד"ר בלן ושאלה מדוע לא פנה למקורות מידע נוספים, היכולים לשפוך אור על התנהגותו של הנאשם, והלה השיב: "**להערכתי קיבלתי ממנו מידע מעבר לכל מה שביקשתי**" (בפרוטוקול, עמ' 208 שורה 23). לשאלה מדוע לא ציין בגוף חוות הדעת מהם המקורות שמהם הוא ציטט אישר ד"ר בלן "**אני מקבל את הביקורת. שאולי היה מקום לצטט מאיפה המידע, יותר מדויק. אני מקבל את זה**" (שם, עמ' 209 שורה 16 ואילך), אך בהמשך התקשה להסביר מדוע לא ציין בחוות דעתו את פרטי עיסוקו של הנאשם, על אף שהדברים צוינו במסמכי ד"ר קוצ'וק שהיו לפניו (שם, עמ' 210). לשאלה מדוע לא ציין בחוות דעתו את האבחנה של ד"ר קוצ'וק - אשר טיפלה בנאשם במשך 18 שנים - השיב ד"ר בלן: "**כי בעיני היא לא נכונה**" (שם, עמ' 210 שורה 31). כאן יש להעיר כי ד"ר קוצ'וק (במכתב הרפואי נ/84 מיום 25.05.2020, דהיינו כחודש בלבד לפני חוות דעתו של ד"ר בלן) אבחנה את הנאשם לא כחולה במחלת הסכיזופרניה, אלא כסובל מ-PTSD (הפרעת דחק בתר חבלתית. להלן לשם קיצור - פוסט טראומה) ומדיכאון.

152. בהמשך הדברים טען ד"ר בלן כי היתה לו "**אופציה... לזרוק עגבניות על ד"ר קוצ'וק, בחרתי לא לעשות את זה ובחרתי להציג בפרוטרוט למה אני חושב שונה**" (בפרוטוקול, עמ' 211 שורה 7 ואילך), אך גם בהמשך לא הבהיר באופן קונקרטי מה הטעות שנפלה בדיאגנוזה שלה. בעיקרם של דברים חזר ד"ר בלן וטען כי הנאשם מצוי במצב פסיכוטי מזה 20 שנה משום שהוא סבור כי יש לו יכולת לתקשר עם אלוהים; וכדבריו: "**מה זה יכולת? לתקשר עם אלוהים? אני רוצה תשובה לשאלה הזו. זה מעיד על חשיבה פסיכוטית. אין משהו אחר**" (שם, שורה 23 ואילך), ובהמשך: "**הבנאדם פסיכוטי 20 שנה, אני ראיתי אותו במשרד שלי אין ספור פעמים**" (שם, עמ' 212 שורה 8 ואילך).

153. ב"כ המאשימה שאלה את ד"ר בלן, נוכח אבחנתו השונה מזו של ד"ר קוצ'וק, מדוע ביטל את הטיפול שקבע לנאשם (בפרפן) והחזיר את הטיפול דווקא בתרופות שקבעה ד"ר קוצ'וק, דהיינו טרזודיל וסרוקוול (וכן ברסיתל, שלטענת ד"ר בלן ניתן לנאשם בעבר). ד"ר בלן אישר שהטיפול בפרפן



אמנם כשל (בפרוטוקול, עמ' 213 שורה 24), אך לא הבהיר מדוע חזר לתת לנאשם את הטיפול התרופתי שנקבע על ידי ד"ר קוצ'וק (טרזודיל וסרוקוול), כאמור לרקע אבחנה שונה משלו, שהיא שגויה לפי דעתו המקצועית.

154. לגבי קביעתו בחוות הדעת, שלפיה הנאשם שוחרר מהצבא בפרופיל 21, ציין ד"ר בלן: **"פה יש טעות"** (בפרוטוקול, עמ' 213 שורה 27). לפי דבריו בעדותו, לאחר כתיבת חוות הדעת אמר לו הנאשם שהוא שוחרר עם פרופיל 64 ורק במסגרת המילואים נקבע לו פרופיל 21. כך או כך, ד"ר בלן אישר כי לא בדק נתון זה ולא ראה כל מסמך לגביו. עוד נשאל ד"ר בלן לאיזו תקופה התכוון כשכתב בחוות דעתו שהנאשם **"כל יום יושן על הרצפה"**; ולכך השיב: **"היום אבל אני מדבר גם אחורה, שנים רבות"** (שם, עמ' 214 שורה 4). ד"ר בלן עומת עם דברי ד"ר קוצ'וק בנ/84, שם ציינה כי הנאשם **"מספר שוכב יום ולילה במיטה"**, ואז הבהיר: **"הוא לא על הרצפה הוא לא שכב אף פעם על הרצפה תמיד על המיטה שעל הרצפה. מזרון"** (שם, שורה 13).

155. אשר לאשפוזים קודמים של הנאשם אמר ד"ר בלן: **"לא היו בכלל. הוא בחוסר תובנה בכלל על מצבו והמשפחה גם חסרי תובנה, הם בנו מזה עסק במקום ללכת לעשות טיפולים הם בנו מזה עסק מהשגעון הזה זה הדבר היוצא דופן פה. כל השאלות שהיו לי ולא קיבלתי תשובות קיבלתי ביום שהרמתי לאמא שלו טלפון ואמרה לי משרדו של נ' בוקר טוב אז הבנתי הכל"** (בפרוטוקול, עמ' 217 שורה 15 ואילך).

156. יש לציין כי ד"ר בלן חזר שוב ושוב על סברתו כי משפחתו של הנאשם בנתה על גבו עסק שלם, אותה ביסס על האמירה הקצרה הנ"ל של אמו של הנאשם **"(רבע משפט"** כדבריו בפרוטוקול, עמ' 226 שורה 22. השווה גם לדבריו שלפיהם **"כל החמולה שלו... בנו על זה עסק"**, בעמ' 220 שורה 26). בחקירה החוזרת הוסיף ד"ר בלן והשווה בין מקרהו של הנאשם לבין עניינם של בני נוער שהוריהם מנהלים אותם; וכדבריו: **"זה לא רחוק ממה שקורה עם נועה קירל, לא רחוק ממה שקורה עם כל טין אייג' שיש לו ערוץ יוטיוב, מאחורי זה עומד אבא או אמא שהם ראש וגם הרגליים, אני ראיתי את הנאשם, התפקוד שלו אפס"** (שם, עמ' 231 שורה 13 ואילך).

157. ד"ר בלן נשאל מהו מקור המידע לדברים שכתב בחוות הדעת, שלפיהם הנאשם אף פעם לא לקח כספים ולא עסק בניהולם, ואמר: **"רק ממנו"** (בפרוטוקול, עמ' 218 שורה 1). ד"ר בלן נשאל אפוא כיצד בדק האם הדברים שמסר הנאשם הם נכונים ולכך השיב: **"בדקתי בדרך שלי"**. יצוין, כי על אף טענותיו החוזרות ונשנות של ד"ר בלן, שלפיהן הנאשם נוצל והופעל על ידי בני משפחתו, הוא אישר לשאלות התובעת כי כלל לא ראה - וממילא לא קרא - את חומרי החקירה בתיק, לרבות עדויות עובדיו של הנאשם והודעותיו של הנאשם עצמו (שם, עמ' 219 שורה 20 ואילך). התובעת הטיחה בד"ר בלן כי התנהלותו של הנאשם, בזמן הממושך בו התנהל המשפט, היתה תקינה לחלוטין, והלה השיב: **"בעיני איך הוא מתנהל בבימ"ש זה לא רלוונטי מה שחשוב לי זה איך הוא מתנהל בבית, בחיים שלו"** (שם, עמ' 220 שורה 21).

158. לשאלה כיצד בחן ד"ר בלן את כשירותו של הנאשם לעמוד לדין השיב הלה: **"בכלים של פסיכיאטר. ראיון קליני. שאלות ותשובות"** (בפרוטוקול, עמ' 220 שורה 31), הגם שציין כי לא רשם את השאלות וקבע את אי הכשירות של הנאשם **"בגלל התפקוד שלו"** (שם, עמ' 221 שורה 2). ואולם, כמעט באותה נשימה ממש הוסיף ד"ר בלן וטען כי מבחינתו אין זה חשוב כיצד תפקד הנאשם בחקירותיו; וכטענתו: **"לא. זה את בודקת כשאת לא פסיכיאטרי. לי כפסיכיאטר יש כלים משלי."**



ראיון קליני (שם, שורה 21). התובעת הטיחה אפוא בד"ר בלן כי בחקירה יושב הנאשם שעות ארוכות מול חוקר, נשאל שאלות ונדרש לתת תשובות, ובתגובה אמר ד"ר בלן: **"זו פעם ראשונה ולא קראתי את זה באף ספר שאיך שהוא מתנהג בחקירה זה חלק מהאבחון..."** (שם, עמ' 222 שורה 4). בהמשך לכך הוסיף ד"ר בלן ושאל רטורית: **"למה היא (ההתנהגות בחקירה - ש.א.) יותר חשובה מאשר זה שהוא לא הולך לסופר? למה זה יותר חשוב מזה שראיתי אותו 10 פעמים עם 10 חולצות לבנות לא היתה חולצה אחת בלי כתמים. בשבילי זה מראה על תפקוד"**.

159. ד"ר בלן שב והדגיש את החשיבות שהוא רואה לכך שהנאשם הגיע אליו כשהוא **"לבוש אלגנטי עם כתמים"**. או אז הטיחה בו התובעת כי בתכנית רדיו של הנאשם (שבהקלטתה ניתן לצפות בסרטון שפורסם ברבים ביוטיוב), מראהו החיצוני נראה אחרת. ב"כ הנאשם התנגד נמרצות להגשת הסרטון, בטענה שאינו חלק מחומר הראיות (בפרוטוקול, עמ' 222 שורה 20 ואילך), ובתגובה לא ביקשה ב"כ המאשימה להגישו אלא רק להטיחו בד"ר בלן. בנסיבות אלה, וכאשר סוגיית כשירותו הנפשית של הנאשם עלתה רק לאחר תום פרשת התביעה, נקבע בהחלטת בית המשפט כי אין מניעה להטיח הדברים בד"ר בלן, שהוא עד מומחה (שם, עמ' 224). ד"ר בלן התקשה להשיב לשאלה ואמר: **"את לוקחת דברים לא קשורים אחד לשני"** (שם, שורה 32).

160. בהמשך החקירה הנגדית שב ד"ר בלן על סברתו שלפיה **"המשפחה (של הנאשם - ש.א.) בנו עליו אימפריה במשך 30 שנה"** (בפרוטוקול, עמ' 226 שורה 4) ואף הוסיף וטען: **"מעלים סרטונים, עושים לו ערוץ"**. לשאלת התובעת מהיכן הוא יודע נתונים אלה לא השיב ד"ר בלן באופן ברור. לאחר מכן ולקראת תום החקירה הנגדית נשאל ד"ר בלן, על ידי בית המשפט, האם הוא יכול להתייחס להפניית התובעת להודעה שנגבתה מהנאשם, שם השיב הנאשם לחוקרים תשובות ענייניות ואינפורמטיביות, המתייחסות לשאלות אותן הוא נשאל. ד"ר בלן ענה באריכות וטען כי הנאשם אינו **"אידיוט"**, אך הוא **"לא מרוכז"** בשל מצבו הנפשי הפסיכומטי (בפרוטוקול, עמ' 227, שורה 11 ואילך). עם זאת, בסוף תשובתו סייג ד"ר בלן את מסקנותיו, באומרו: **"התרשמתי שהוא לא מסוגל ללכת לקפיטריה לקנות מיץ. ככה התרשמתי. אבל אם מוכיחים את זה זה כבר לא ביכולת שלי. אולי הוא מטייל בערבים, אולי הוא הולך לסופר, אלו דברים שאני לא יכול לבדוק את זה"** (שם, שורה 25 ואילך).

(2) חוות הדעת מטעם הפסיכיאטר המחוזי:

161. לאחר חקירתו הנגדית של ד"ר בלן עתר ב"כ הנאשם להורות לפסיכיאטר המחוזי להכין חוות דעת בעניינו של הנאשם (בפרוטוקול, עמ' 231 שורה 20 ואילך). בהמשך ניתנה החלטה בהתאם, בה הורה בית המשפט לנאשם להתייצב בלשכת הפסיכיאטר המחוזי למחרת היום (ההחלטה ניתנה ביום 27.07.2020) לצורך קביעת מועד לבדיקה, ובמקביל הורה לפסיכיאטר המחוזי להכין את חוות דעתו תוך 60 יום, תוך הסתמכות - בכפוף לשיקול דעתו המקצועי - על החומרים שיעבירו לו ב"כ שני הצדדים (שם, עמ' 236).

162. הנאשם התייצב אצל הפסיכיאטר המחוזי ביום 28.07.2020 ועניינו הופנה לבית החולים אברבנאל. דא עקא שיום אחד בלבד לאחר מכן, ובשעת לילה מאוחרת יחסית (דהיינו ביום 29.07.2020 בשעה 20:33), התייצב הנאשם בחדר המיון של בית החולים אברבנאל; כלהלן: **"הגיע לחדר מיון בליווי חבר משפחה ועל פי החלטה של בית משפט השלום כבוד השופט שאול אבינור**



לצורך בדיקה פסיכיאטרית ראשונית לדברי החבר נעצר על העלמת מס (ר' בתעודת חדר המיון מיום 29.07.2020). עוד מצוין בתעודת חדר המיון כי הנאשם אוזח בידו "חוות דעת פסיכיאטרית ע"י ד"ר בלן" ולאחר מכן מפורטים בהרחבה פרטי חוות דעתו של ד"ר בלן. בסיכום תעודת חדר המיון נכתב: "כעת בבדיקה נמצא במצב פסיכוטי, אך יחד עם זאת רגוע ושקט, משתף פעולה כפי יכולתו, אין דיווח על התנהגות אלימה... לא מעוניין באשפוז פסיכיאטרי ואין אינדיקציה כעת לאשפוז בכפייה. כעת בבדיקה עם רופאה כונית משתחרר לביתו". עוד צוין שם, כי המסמך (דהיינו תעודת חדר המיון) "מהווה בדיקה פסיכיאטרית ראשונית ואינו מהווה חוות דעת משפטית".

163. נוכח השתלשלות העניינים האמורה נדרש ב"כ הנאשם, בהחלטת בית המשפט, להבהיר "מדוע הגיע הנאשם לחדר מיון, וזאת לצורך בדיקה פסיכיאטרית ראשונית על רקע מעצר - והכל כאשר על פי החלטת בית המשפט נדרשה הכנת חוות דעת פסיכיאטרית, ללא קשר לשאלת מעצר" (ר' ההחלטה מיום 30.07.2020). בתגובתו טען ב"כ הנאשם כי האחריות להשתלשלות היא של בית החולים אברבנאל, הגם שבד בבד הציע כי הנאשם יחזור ויגיש לחדר המיון שם (ר' תגובתו בבקשה מס' 35). בדיון שנערך לאחר מכן שוב העלה הסניגור טרונות בענין התנהלות בית החולים אברבנאל אך ב"כ המאשימה, מצידה, מתחה ביקורת על התנהלות הנאשם, אשר התייצב בשעת לילה מאוחרת לפני רופא תורן בחדר מיון פסיכיאטרי, לבדיקה ראשונית לענין מעצר - וכל זאת בניגוד להחלטת בית המשפט אשר הורתה על הכנת חוות דעת פסיכיאטרית תוך 60 יום, לאחר שיועברו לפסיכיאטר המחוזי חומרים רלוואנטיים על ידי ב"כ הצדדים (ר' בפרוטוקול, עמ' 240, שורה 19 ואילך וכן בתגובת ב"כ המאשימה בבקשה מס' 36). מכל מקום, בתום הדיון שב בית המשפט והורה לפסיכיאטר המחוזי להכין חוות דעת פסיכיאטרית בעניינו של הנאשם (בפרוטוקול, עמ' 241).

(א) חוות הדעת מטעם הפסיכיאטר המחוזי מיום 27.12.2020:

164. חוות הדעת מטעם הפסיכיאטר המחוזי (מיום 27.12.2020) נערכה על ידי ד"ר מיכל חגין, מנהלת היחידה האמבולטורית לפסיכיאטריה משפטית בבית החולים אברבנאל. מדובר בחוות דעת מקיפה ויסודית, האוחזת 17 עמודים ומסתמכת על חומרים רבים הן לענין מצבו הבריאותי של הנאשם (מסמכים רפואיים שונים בנוגע למצבו הפיסי והנפשי) והן לענין הפרשה מושא כתב האישום והתנהלות הנאשם במהלכה (הודעות הנאשם, הודעות עובדים בעסקו של הנאשם וסרטונים בהם מופיע הנאשם).

165. חוות הדעת מפרטת את התיעוד הרפואי שלרקעה, כולל המחלות (הפיסיות) מהן סובל הנאשם והטיפול התרופתי אותו הוא נוטל. עוד מפרטת חוות הדעת את התיעוד הנוגע למצבו הנפשי של הנאשם, לרבות המכתב הרפואי שכתבה ד"ר קוצ'וק, חוות דעתו של ד"ר בלן (נ/68) ותעודת חדר המיון הנ"ל (מיום 29.07.2020). בנוסף מפורטות פניותיהם של מומחים מטעמו של הנאשם לביטוח הלאומי, לצורך מיצוי זכויותיו שם, לרבות חוות דעתו של ד"ר דב גביש, מומחה לרפואה פנימית (שהוגשה מטעם ההגנה וסומנה נ/86), והמכתב שנכתב לביטוח הלאומי על ידי הפסיכיאטר פרופ' ערד קודש. במכתב זה, מיום 03.12.2020, מצוין כי הנאשם "עד כה לא היה מוכר למוסד לביטוח לאומי בגין נכות נפשית" (נ/91, עמ' 2), אך נטען שהמחלה ממנה סובל הנאשם מעמידה אותו כמי שזכאי ל-70% נכות.

166. עוד מפרטת חוות הדעת של ד"ר חגין את חומרי חקירה הקשורים לפרשה מושא כתב האישום, שהועברו אליה, לרבות ההודעות שנגבו מהנאשם ומעובדיו. כמידע קולטראלי מצוינים דבריו של שמואל ולדמן, מי שליווה את הנאשם לבדיקה והציג עצמו כ"חבר המשפחה"; הגם שבאותה נשימה טען



(ולדמן) כי לפי סברתו בני המשפחה דווקא מנצלים את הנאשם, שלא מתעסק בכספים, בהם עוסקים רק "אחיו, אמא שלו, אבא שלו" (ר' בעמ' 10 לחוות הדעת).

167. לבדיקה הפסיכיאטרית (ביום 22.12.2020) הגיע הנאשם בלוויית הסניגור ושמואל ולדמן, כאשר הבדיקה בוצעה בנוכחות הסניגור. הנאשם תיאר תסמיני פוסט טראומה (לרבות ביעותי לילה ותסמינים פסיכוסומיים), אותם קשר לפיגוע חבלי שאירע בפתח תקווה בשנת 2002, הגם שלא ניתן היה לבדוק תסמינים נוספים "בשל אופן שיתוף הפעולה" (ר' בעמ' 10 לחוות הדעת). הסטאטוס המנטאלי של הנאשם, כפי שעלה בבדיקתו האמורה, מפורט בהרחבה בהמשך (שם, בעמ' 11-13 לחוות הדעת).

168. בסיכום חוות הדעת מצוין כי הנבדק-הנאשם הציג בבדיקתו, לכאורה, מצב פסיכופי אשר התבטא בהתנהגות לא מאורגנת והלוצינטורית, אך עם זאת:

עולה ספק קליני באשר לאותנטיות של ההסתמנות, ועולה חשד להעצמה של סימפטומים או לסימולציה שלהם למטרות רווח ראשוני או משני, הקשורה להליך הפלילי בו נתון הנבדק. ספק קליני זה נשען ראשית, על התיאטרליות של ההסתמנות ועל כך שהיא אינה אופיינית לתמונה הקלינית השכיחה של הסתמנות פסיכוסומית. שנית, גם בתוך פרק הזמן של הבדיקה, הציג הנבדק חוסר-קונסיסטנטיות לגבי התסמינים: למשל, לעיתים דיבר במשפטים מתיילדים בני מספר מילים ללא מילות קישור, ולעיתים דיבר באופן רהוט, בשטף ובלחץ, וביטא מערכת דלזיונולית פלואורידית. שלישית, קיימת סתירה בין האופן שבו תאר הנבדק בעת הבדיקה את מידת המעורבות שלו בעסק שניהל, לבין מידת המעורבות כפי שהיא עולה מהודעותיו בעת חקירתו, ומהודעות עובדיו ובעלי העניין עמם היה באינטראקציה עסקית. כלומר, בעת הבדיקה שלל הנבדק כי היה מעורב באספקט הכלכלי של העסק ("אני לא כסף. אני לא מכרתי. אני עם הציפורים. אני מברך אנשים"), וכשנשאל אם יודע מהו מס הכנסה הניד ראשו בשלילה. לעומת זאת, בהודעותיו... עולה כי התמצא מאוד בעלויות האוביקטים שמכר, באופן הדיווח על התשלום שקיבל באמצעות חשבוניות מס, באופן הגביה של הכספים באמצעות כרטיסי אשראי. עוד עולה, כי הוא היה המוטב היחיד של חשבון הבנק שבו הופקדו רווחי העסק, ושהוא היה זה שניהל את השיח המקצועי עם מנהל החשבונות ויועץ המס בהם נעזר (בעמ' 14-15 לחוות הדעת).

169. בהמשך סיכום חוות הדעת מצוין עוד, כי מהודעות עובדיו של הנאשם עולה שהוא היה מי שקיבל את ההחלטות הכלכליות בעסק ונתן את ההנחיות לעובדים, וכך אף עולה גם מעדויות מנהל החשבונות עובדי וכן בסט. "תיאורים אלה אינם מתיישבים עם התמונה שמבקשים לצייר הנבדק ומלווהו, מר שמואל ולדמן (ממנו התקבלה הטרו-אנמנזה במועד הבדיקה, 22/12/20) של חסר ישע, שבני משפחתו שולטים בו ומנצלים את מחלתו בכדי לגרוף רווחים, במקום להביאו לטיפול" (בחוות הדעת, עמ' 15).

170. בשורה התחתונה לחוות הדעת הגיעה ד"ר חגין למסקנה שבתקופה הרלוואנטית, מושא כתב האישום, תיפקודו הקוגניטיבי של הנאשם היה שמור דיו והוא היה מסוגל להבחין בין טוב ורע, בין מותר לאסור. עם זאת, בשל הפער בין התרשמויות הפסיכיאטרים השונים, ובשל "הפער בין ההתייגות הפורמלית לבין ההתרשמות הקלינית הסובייקטיבית במהלך הבדיקה", המליצה ד"ר חגין על הערכה במסגרת אשפוז בכדי להגיע להכרעה לגבי כשירותו של הנאשם (שם, עמ' 16-17). בנסיבות אלה נעתר בית המשפט לבקשת ב"כ הנאשם להורות על עריכת חוות דעת פסיכיאטרית משלימה,



בתנאי אשפוז, לאחר שגם הנאשם עצמו הסכים להתאשפז מרצונו (בפרוטוקול, עמ' 243).

(ב) חוות הדעת המשלימה מטעם הפסיכיאטר המחוזי מיום 20.02.2021:

171. חוות הדעת המשלימה (מיום 20.02.2021) נערכה אף היא על ידי ד"ר חגין, לאחר שהנאשם אושפז בהסכמתו בבית החולים אברבנאל. חוות הדעת המשלימה מפרטת בהרחבה את המסמכים עליהם היא מסתמכת, לרבות: סיכום האשפוז בבית החולים אברבנאל (חתום על ידי ד"ר שלי טדג'ר, מומחית בפסיכיאטריה); הערכה נירולוגית (על ידי ד"ר דיאנה פלאקו, מומחית בנירולוגיה), הקובעת כי **"ההתרשמות הכללית היא שאין שום בעיה קוגניטיבית"**; ודו"ח פסיכו-דיאגנוסטי (חתום על ידי ד"ר יעלה הבר ומתמחה), בו נקבע כי מהאבחון הפסיכו-דיאגנוסטי עולה רושם **"על קיומה של התחזות"**.

172. עוד מפורטים בחוות הדעת המשלימה, ובהרחבה, פרטי בדיקה פסיכיאטרית נוספת שנערכה לנאשם ביום 11.02.2021, לרבות הסטטוס המנטאלי וגרסת הנאשם בהתייחס לכתב האישום. כפי שמצוין שם, ניכר מתיאורו של הנאשם כי הוא מבין את ההליך המשפטי המתנהל נגדו, מבין את האישומים ומציג קו הגנה קוהרנטי בכדי להתגונן מפניהם (ר' בעמ' 4-5 לחוות הדעת המשלימה). בסיכום חוות הדעת המשלימה תוארה בתמצית השתלשלות הליכי הבדיקה, לרבות אשפוז הנאשם בבית החולים, בהסכמתו, בימים 04-21.01.2021. בבדיקתו בחדר המיון ביום בו התקבל הנאשם לאשפוז (ביום 04.01.2021) היה רושם למצב פסיכוטי, אך בסיכום האשפוז בבית החולים (מיום 21.01.2021) נכתב: **"תואר כי דיווח על תסמינים פסיכויטיים בתחילת אשפוזו, אך בהמשך אשפוזו הפך לעצמאי בתפקודו, ולקראת שחרורו לא התגלו תסמינים פסיכויטיים"** (שם, בעמ' 6).

173. בסופו של דבר נקבע, בסיכום חוות הדעת המשלימה, כלהלן:

למרות שהרושם של המבחנים הפסיכו-דיאגנוסטיים הוא כי ביצועיו של הנבדק מגמתיים ומוכוונים להצגת פתולוגיה נפשית חמורה, ולמרות שהרושם הקליני הוא כי הסימפטומים הפסיכויטיים עליהם מדווח אינם תואמים דפוס קליני מוכר, לא ניתן לשלול כי הנבדק לוקה בהסתמנות פסיכויטית. אולם, הרושם הוא כי אין לנבדק ליקוי קוגניטיבי המונע ממנו להבין שהעבירות המיוחסות לו אינן מייצגות התנהגות נורמטיבית, או להימנע מהתנהגות כזאת. גם אם הנבדק לוקה בתחלואה מן הספקטרום הפסיכויטי, הוא לא קשר בין הסימפטומים הפסיכויטיים (תכני הדלוזיות וההלוצינציות הפוקדות) לבין העבירות המיוחסות לו. לכן, פגיעה קוגניטיבית, משנית לתהליך מן הספקטרום הפסיכויטי או לתחלואתו הגופנית, עמדה במרכז ההערכה שעבר. פגיעה קוגניטיבית המונעת מן הנבדק להבין את האישומים נגדו, להשתתף בהליך המשפטי או להימנע מן המעשים המיוחסים לו, לא נמצאה. לפיכך, ולאור חומר החקירה שנסקר בחוות הדעת הקודמת, להערכתנו היה אחראי למעשיו במועד העבירות המיוחסות לו בכתב האישום.

לאור ממצא בהערכה נירולוגית כי לנבדק אין פגיעה קוגניטיבית, וכן לאור ממצאי בבדיקה פסיכיאטרית, וההבנה שהפגין כלפי ההליך המשפטי והאישומים נגדו, ויכולתו להציע טענות קוהרנטיות [ו]להתגונן מפניהם, להערכתנו, **כיום הנבדק כשיר לעמוד לדין** (ר' בעמ' 6 לחוות הדעת המשלימה).



(3) **עיקר עדויות המומחים מטעם הפסיכיאטר המחוזי:**

174. לאחר שנתקבלה חוות הדעת המשלימה עתר ב"כ הנאשם לקבלת מסמכים רפואיים שונים, הן שאזכרו בחוות הדעת המשלימה והן מעבר לכך (ר' בבקשה מס' 44), ולאחר קבלת תגובות הצדדים והפסיכיאטר המחוזי נעתרתי לבקשה זו (בפרוטוקול, עמ' 247). לאחר מכן הוסיף ב"כ הנאשם וביקש לזמן לחקירה נגדית הן את ד"ר מיכל חגין, שכאמור ערכה את חוות הדעת מטעם הפסיכיאטר המחוזי וחתמה עליהן, והן את הרופאים והמתמחה שהיו מעורבים באבחונים שנערכו לנאשם ובמעקב אחר אשפוזו (ר' בבקשה מס' 49). ב"כ המאשימה התנגדה נמרצות לבקשה, לרקע התמשכות פרשת ההגנה, והוסיפה וטענה כי בהתאם להלכת ע"פ 566/89 **מרציאנו נ' מדינת ישראל**, פ"ד מו (4) 539 (1992), די בעדותה של עורכת חוות הדעת, ד"ר חגין. בשלב ראשון הוריתי על זימונה לעדות של ד"ר חגין (בפרוטוקול, עמ' 266 שורה 21 ואילך), אך בהמשך הדברים ובשיקול נוסף נעתרתי גם לבקשת ההגנה לזימון לעדות של ד"ר יעלה הבר וד"ר שלי טדגר (ר' ההחלטה מיום 22.11.2021).

(א) **עיקר עדותה של הפסיכיאטרית ד"ר מיכל חגין:**

175. ד"ר מיכל חגין היא כאמור מנהלת היחידה האמבולטורית לפסיכיאטריה משפטית בבית החולים אברבנאל והיא מי שערכה את שתי חוות הדעת מטעם הפסיכיאטר המחוזי (חוות הדעת הראשונה וחוות הדעת המשלימה). ד"ר חגין נחקרה בחקירה נגדית מקיפה, נמרצת וארוכה, אך חזרה ועמדה על דעתה ועל מסקנותיה בשתי חוות הדעת, תוך הנמקת קביעותיה המקצועיות. לענין החומרים שעליהם הסתמכה ושאותם פירטה בחוות הדעת מסרה ד"ר חגין, לשאלות הסניגור, כי את חלקם קיבלה ממנו ואת יתרתם מהתובעת וממערכות רפואיות שונות (בפרוטוקול, עמ' 273 שורה 9 ואילך).

176. לשאלות ב"כ הנאשם הבהירה ד"ר חגין: **"הרושם שקיבלתי מהנאשם, והרושם שקיבלתי מכלל הראיות. מה שאני יכולה להגיד זה, כשקוראים את חומר החקירה, מצטיירת בהחלט תמונה של אדם מאורגן בהתנהגות שלו, והאדם שבדקתי אותו, הציג התנהגות לא מאורגנת ודיווח על תסמינים פסיכויטיים"** (בפרוטוקול, עמ' 275 שורה 29 ואילך), ובהמשך: **"הרושם שהתגבש כתוצאה מהקריאה, אני לא יכולה להגיד שלגמרי היה שונה מהרושם שהוא היה במשרד, כי היה לי ספק גם לגבי מצבו הפסיכיאטרי כשראיתי אותו אצלי בבדיקה"** (שם, עמ' 276 שורה 15 ואילך).

177. ב"כ הנאשם טען לפני ד"ר חגין, על סמך תדפיס מאתר האינטרנט של בית החולים גהה, כי התרופה סרוקוול משמשת לטיפול בסכיזופרניה (בפרוטוקול, עמ' 279 שורה 8 ואילך). ואולם, ד"ר חגין הסבירה כי מדובר רק באחד מהשימושים של התרופה, שמקובלת לטיפול בתסמינים פסיכויטיים (שם, עמ' 280 שורה 5 ואילך, עמ' 284 שורה 13). ד"ר חגין אישרה, לשאלות הסניגור, כי למחלת הסכיזופרניה יש בין השאר סימפטומים קוגניטיביים, אשר **"כוללים פגיעה בתפקודים אקזקוטיביים, זאת אומרת ביכולת לתכנן, להפעיל כושר שיפוט"** (שם, עמ' 285 שורה 13 ואילך).

178. ב"כ הנאשם חקר את ד"ר חגין בהקשר לאחד הסרטונים שאזכרה בחוות הדעת (אותו מצאה ביוטיוב, בכוחות עצמה). עניינו של הסרטון הוא בטענת הנאשם כי לפי קריאתו בספר הזוהר יגאל עמיר לא רצח את ראש הממשלה המנוח רבין; כאשר לאחר הרצאת משנתו בנושא זה הוסיף הנאשם ואמר: **"תשלחו אותי לפסיכיאטר, תקראו לי הוזה"** (בפרוטוקול, עמ' 286 שורה 23 ואילך). ב"כ המאשימה התנגדה לקו חקירה זה, נוכח התנגדותו הנמרצת של ב"כ הנאשם בעת חקירתו הנגדית של



ד"ר בלן להגשת סרטונים או להטחתם בעד, וביקשה שהסניגור יבהיר האם הוא מבקש שהפסיכיאטרית תסתמך על הסרטונים. ב"כ הנאשם השיב כי **"בחקירה נגדית זו זכותי לבחור איזה שאלות שאני רוצה... מה שבא לי ומה שאני מוצא לנכון"** (שם, עמ' 288 שורה 34 ואילך); ובית המשפט קבע כי משמעות החקירה הנגדית אודות הסרטונים תוכרע במסגרת הכרעת הדין (שם, עמ' 289).

179. לגופו של עניין ציינה ד"ר חגין, לשאלות ב"כ הנאשם, כי היא חיפשה ביוטיוב סרטונים עדכניים של הנאשם-הנבדק **"והתמקדתי בסרטון הזה דווקא משום שהוא, נגיד, הכי בעייתי מכל הסרטונים שראיתי, מפני שבאמת יש שם תכנים שאפשר לפרש אותם כדלזיונלים, כלומר כפסיכויטיים, לכן היה נראה לי מאוד חשוב להביא אותם בחשבון, בתוך תהליך גיבוש המסקנות של חוות הדעת"** (בפרוטוקול, עמ' 287 שורה 13 ואילך). לשאלות נוספות של הסניגור הבהירה ד"ר חגין כי פרשנות התכנים שמובעים בסרטון כסימפטום פסיכויטי או לא, תלויה במסגרת החברתית-תרבותית בה הם הובעו (שם, עמ' 289, שורה 21 ואילך); בהסבירה: **"חלק מהקריטריונים של תוכן דלזיונלי, זה שלא ניתן לשייך את התוכן הזה למילייה מסוים. למשל, אמונה של סקשן דתי מסוים, אם היא רווחת, לא התוכן הזה ספציפית, אלא אני נותנת דוגמה. אם יש איזו שהיא אמונה דתית שהיא נראית ביזארית לקבוצה תרבותית מסוימת, אבל יש קבוצה תרבותית אחרת שאוחזת בה, אז זה לא נחשב כדלזיונה, אלא לאיזה שהוא תוכן מקובל בקרב תרבות מסוימת"** (שם, שורה 32 ואילך); והכל כאשר במדינת ישראל בהחלט קיימת תת תרבות מסוימת שבמסגרתה פורחות תיאוריות קונספירציה כגון זו שהעלה הנאשם בסרטון הנ"ל.

180. ב"כ הנאשם הוסיף והטיח בד"ר חגין כי בסרטון האמור הנאשם מזמין-למעשה לעצמו בדיקה פסיכיאטרית, והוסיף ושאל אותה האם היא מגדירה אדם כזה כשפוי ובריא נפשית. ד"ר חגין השיבה כי פרשנותה לאמירה זו של הנאשם היא דווקא הפוכה לגמרי: **"מה אני מתכוונת? שכן אדם הוא במצב פסיכויטי, הוא הרבה פעמים לא מודע לביזריות של האמונות שלו, אז דווקא העובדה שהנבדק מודע לזה שמה שהוא אומר זה נגיד חריג, או עשוי להתקבל בצורה קשה בסביבה, זה דווקא פחות תומך, בעיניי, במצב פסיכויטי"** (בפרוטוקול, עמ' 290 שורה 21 ואילך).

181. בהמשך חקר ב"כ הנאשם את ד"ר חגין לגבי מסמכים שבהם מצוין חשד לסכיזופרניה אצל הנאשם, ושב וחזר על הנחתו שלפיה רישום התרופה סרוקוול מלמד על כך שהנאשם סובל מסכיזופרניה וממצבים פסיכויטיים. ד"ר חגין שבה והסבירה: **"פסיכיאטרית שהכירה אותו 18 שנה (ד"ר קוצ'וק - ש.א.)... לא כתבה שהוא פסיכויטי... היא יודעת לכתוב מצב פסיכויטי, תסמינים פסיכויטיים. היא נתנה את התרופה הזו (סרוקוול - ש.א.) באינדיקציה אחרת, וטוב עשתה"** (בפרוטוקול, עמ' 310 שורה 2 ואילך), ובהמשך הדברים: **"אני הסתמכתי בקביעת מצבו הנפשי על המעקב של פסיכיאטרית שהכירה אותו לאורך השנים, מ-2002, היא לא התרשמה שהוא לוקה בסכיזופרניה"** (שם, עמ' 315 שורה 12 ואילך). ד"ר חגין הבהירה כי ד"ר קוצ'וק כלל אינה מאזכרת תחלואה מהספקטרום הפסיכויטי אלא תסמינים של פוסט טראומה, **"של תסמינים דיכאוניים וחרדתיים"** (שם, שורה 35).

182. לשאלות חוזרות של ב"כ הנאשם הבהירה ד"ר חגין כי לא קבעה בחוות דעתה, פוזיטיבית, שהנאשם מתחזה, אלא ציינה **"שיש חשד, שהיו אלמנטים שאפשר לייחס אותם או להעצמה של סימפטומים, או לסימולציה שלהם"** (בפרוטוקול, עמ' 309 שורה 12 ואילך, עמ' 320 שורה 35 ואילך). באותה זehירות ציינה ד"ר חגין כי אין לשלול את האפשרות שהנאשם אמנם סבל מסכיזופרניה



(שם, עמ' 318 שורה 3), ולשאלה דומה חזרה ואישרה: **"אין מסקנה חד משמעית שהוא לא סובל מסכיזופרניה"** (שם, עמ' 320 שורה 32). בד בבד הבהירה ד"ר חגין: **"בדקתי את המטופל, ושוחחתי אתו בשאלות שנוגעות לעצם ההליך המשפטי, ותיארתי את השיחה הזאת שניהלנו, והתרשמתי מתשובותיו שהוא מבין את ההליך הפלילי ומסוגל לשתף פעולה עם בא כוחו"** (שם, עמ' 319 שורה 13 ואילך, שורה 35 ואילך).

(ב) עיקר עדותה של הפסיכיאטרית ד"ר שלי טדג'ר:

183. ד"ר שלי טדג'ר היא רופאה בכירה במחלקה הפסיכו-גריאטרית בבית החולים אברבנאל. בחקירתה הנגדית ביקש ב"כ הנאשם מד"ר טדג'ר להתייחס לתעודת חדר המיון מבית החולים, מיום 04.01.2021, אם כי לא היא ערכה אותה (התעודה הוגשה מטעם ההגנה וסומנה נ/77). בתעודה מצוין כי במועד הנ"ל הועבר הנאשם לחדר המיון, באמבולנס מבית חולים אחר, שאליו פנה הנאשם עם תלונה על כאבים בחזה לאחר שהתייצב לפני ועדה במוסד לביטוח לאומי. כפי שהסבירה ד"ר טדג'ר, האשפוז הנ"ל לא היה לצורך הכנת חוות הדעת במסגרת ההליך הפלילי, אלא היה אשפוז בהסכמת הנאשם לאחר שכאמור הועבר באמבולנס מבית חולים אחר (בפרוטוקול, עמ' 367 שורה 12 ואילך, עמ' 374 שורה 9).

184. לעניין מצבו הנפשי של הנאשם בעת קבלתו לאשפוז, בבית החולים אברבנאל, הבהירה ד"ר טדג'ר: **"למרות שבמיון הרופאה שבדקה אותו רשמה סכיזופרניה, אנחנו לא היינו בטוחים אם באמת היה מדובר בסכיזופרניה, ה[י]ת[ה] בדיקה של ד"ר בלן הפסיכיאטר שמטפל בו הוא כתב שהוא נמצא במצב פסיכוי קבוע אבל אצלנו הפסיכוז חלפה תוך כמה ימים. זה קצת פער. וגם ההתנהגות שלו במחלקה"** (בפרוטוקול, עמ' 368 שורה 23 ואילך).

185. ב"כ הנאשם הדגיש את העובדה שבמהלך אשפוז הנאשם בבית החולים הועלה המינון התרופתי של סרוקוול מ-300 מ"ג ל-400 מ"ג. ד"ר טדג'ר הסבירה: **"עלינו ל-400 נכון אבל אני רוצה לעשות הבהרה לתרופות האלה... המינון עד 300 מ"ג הוא לא פוטנטי. בדרך כלל לאנשים שאומרים שיש להם פסיכוז או מאניה המינון ל-300 מ"ג הוא רק להרגעה. המינון לא טוב, לכן החלטנו להעלות ל-400 כאשר מינון מקסימלי הוא 800 מ"ג והוא השתחרר עם 400 מ"ג. המאה מיליגרם האלה עשו פלאים. מהפסיכוז חלפה הפסיכוז. זה גם מוזר כי לא ציפינו במהירות כאשר היה כתוב שהוא כל הזמן פסיכוי ושנים נמצא בטיפול כביכול עם תרופות הרבה יותר טובות למחלה שלו, בהעלאה ב-100 מ"ג פתאום הפסיכוז נעלמה כביכול"** (בפרוטוקול, עמ' 370 שורה 5 ואילך. ר' גם בשורה 27 ואילך: **"כביכול בהמשך במהירות רבה הפסיכוז נעלמה"**).

186. ד"ר טדג'ר הבהירה עוד, כי הטיפול בתרופה סרוקוול נועד למצבים פסיכויים, לאו דווקא כתולדה של מחלת הסכיזופרניה (בפרוטוקול, עמ' 370 שורה 31 ואילך), ושללה את סברת הסניגור שלפיה יש נטיה בקרב פסיכיאטרים לטפל במחלת הסכיזופרניה באמצעות סרוקוול (שם, עמ' 373 שורה 2). לשאלת הסניגור האם הפסיכוז שאובחנה אצל הנאשם הולמת אבחנה של סכיזופרניה, השיבה העדה: **"אני לא יכולה להגיד את זה כי סכיזופרניה זו מחלה מורכבת וצריך לראות רטרופספטיבית אין היה תפקוד שלו... המחלה לא מתחילה בבת אחת. יש קצת ירידה בתפקוד, בעיות בתקשורת עם אנשים, בפריצת המחלה. בדר"כ המחלה אצל גברים זה בסביבות 30 אולי קצת יותר מוקדם, משהו מתחיל לקרות. לא מתפקדים, קצת מוזנחים. צריך לקבל היסטוריה,**



אינפורמציה מהרבה גורמים (שם, עמ' 371 שורה 16 ואילך).

187. ב"כ הנאשם הטיח בד"ר טדג'ר כי מכיוון שהנאשם היה במצב פסיכוטי בתחילת האשפוז, ולאחר שהועלה מיון התרופה (סרוקוול) ובתום תקופת האשפוז לא נמצא הנאשם במצב פסיכוטי, אזי סימן שהטיפול עזר. ד"ר טדג'ר השיבה: **"כן. על פניו כן. אם הוא דיבר את האמת בהתחלה. אבל בסוף כבר לא היה נראה פסיכוטי"** (בפרוטוקול, עמ' 373 שורה 17). ב"כ הנאשם שאל מדוע אושפז הנאשם לתקופה של 18 יום והעדה השיבה: **"18 יום זה תקופה נורא קצרה, וכלום. בדר"כ חולים שלנו נמצאים אצלנו חודשים. זה תקופה קצרה לאשפוז. בנאדם עם מצבים פסיכויטיים שמגיע לאיזון זה לוקח הרבה יותר זמן"** (שם, עמ' 374 שורה 7 ואילך). לשאלות נוספות של הסניגור הבהירה ד"ר טדג'ר כי אין לשלול את האפשרות שהנאשם חולה בסכיזופרניה (שם, עמ' 375 שורה 29 ואילך), תוך שחזרה וצינה כי היא עצמה לא עסקה בהכנת חוות הדעת לצרכי ההליך המשפטי (שם, עמ' 376 שורה 7 ואילך).

(ג) **עיקר עדותה של הפסיכולוגית ד"ר יעלה הבר:**

188. ד"ר יעלה הבר היא פסיכולוגית קלינית ומשמשת פסיכולוגית אחראית במחלקה פעילה א' במחלקת הנשים הסגורה שבבית החולים אברבנאל. ד"ר הבר ערכה, בסיוע הפסיכולוג הקליני המתמחה, רועי מדעי, את הדו"ח הפסיכו-דיאגנוסטי בעניינו של הנאשם (הדו"ח, מיום 31.01.2021, הוגש מטעם ההגנה וסומן נ/78).

189. בפתח הדו"ח הפסיכו-דיאגנוסטי, ב"סיבת הפנייה", מצוין כי הנאשם **"הציג בפני גורמים משפטיים הערכות פסיכיאטריות סותרות, בהן אבחנה של סכיזופרניה, התבקשה חוות דעת פסיכיאטרית בעניינו. הפסיכיאטרית עורכת חוות הדעת חשבה שיש צורך בהתרשמות קלינית על הנבדק לאורך זמן ע"י דיסציפלינות שונות, וכחלק מכך ביקשה מבחנים פסיכו-דיאגנוסטיים"** (נ/78, עמ' 1). ברישא לדו"ח מפורטים המבחנים הפסיכו-דיאגנוסטיים שנערכו לנאשם.

190. בהתייחס למבחן MMPI מצוין בדו"ח כי הנאשם השיב תשובות בדפוס ייחודי, תוך ריבוי דיווח על סימפטומים, שהוא **"אופייני לנבדקים אשר מנסים להציג תמונה שלילית של מצב נפשי חמור מאוד מכפי מצבם הנפשי האמיתי. לאור דפוס תשובותיו, המבחן איבד את תוקפו ואי לכך לא ניתן היה לקבל הערכה של האישיות ושל התסמינים הפסיכיאטריים"** (נ/78, עמ' 2). בסיכום הדו"ח נקבע: **"ממצאי האבחון כולם מעלים ספק באשר לאמינותו וכנותו של הנאשם בתהליך האבחון... מהאבחון עולה הרושם כי ביצועיו של הנאשם היו מגמתיים ומכוונים להצגת פתולוגיה נפשית חמורה ביותר, ובכך מצביעים על קיומה של התחזות"** (שם, עמ' 3).

191. בחקירה הנגדית אישרה ד"ר הבר כי המתמחה - שהיה באותה עת לקראת תום התמחותו - הוא זה שבדק פיסית את הנאשם, כאשר היא (ד"ר הבר) הדריכה אותו וגם ישבה עמו על החומרים לצורך ניתוחם (בפרוטוקול, עמ' 376 שורה 33, עמ' 377 שורה 9 ושורה 32 ואילך). ב"כ הנאשם שאל את ד"ר הבר, נוכח העובדה שהשימוש במבחן MMPI בעניינו של הנאשם נכשל למעשה, **"על סמך מה נקבעה הערכה אישיותית של הנאשם ושל התסמינים הפסיכיאטריים?"** (שם, עמ' 378 שורה 32 ואילך). ד"ר הבר הבהירה כי לא נקבעו בדו"ח הערכה אישיותית ותסמינים, אך יש להבחין בין היבטים אלה - שלא ניתן היה לקבעם בשל כך שהמבחן איבד את תוקפו - למשמעות שיש לגזור מדפוס



תשובותיו של הנאשם ומהתנהלותו במבחן; וכפי שהסבירה: "הוא (המבחן - ש.א.) איבד את התוקף ככלי שיכול לתת לנו תמונה על התסמינים של הנבדק... גם אם לממצאים עצמם אין שום תוקף יש משמעות לאופן שבו הוא ענה ולעובדה שלמבחן אין תוקף" (שם, עמ' 379 שורה 32 ואילך).

192. אשר לשימוש במבחן SIMS ציינה ד"ר הבר כי מדובר במבחן שמיועד להעריך כוונה להתחזות, כאשר ציון גבוה באחד מסולמות המבחן מהווה "אינדיקציה טובה שזה ניסיון להתחזות" (בפרוטוקול, עמ' 382 שורה 14). עוד ציינה ד"ר הבר כי הציון שקיבל הנאשם במבחן היה גבוה יחסית (שם, שורה 28), כאשר גם מבחן זה לא שימש כמדד יחיד או עיקרי לבחינת סוגיית ההתחזות, אלא היווה חלק ממאטריה שלמה. ד"ר הבר הפנתה את הסניגור לרישא של הדו"ח הפסיכו-דיאגנוסטי, שם כאמור מפורטים כל המבחנים בהם נעשה שימוש לצורך הכנתו של הדו"ח, והסבירה כי שילוב הממצאים מכולם - כיוון שהנאשם "התנהג במבחנים והגיב להם בצורות מאוד לא אופייניות" - הוביל למסקנה "על מגמתיות" (שם, עמ' 383 שורה 17 ואילך).

ה. דין והכרעה:

193. לאחר ששמעתי את עדויות העדים שהעידו לפניי, קראתי את המוצגים שהוגשו מטעם שני הצדדים ואת סיכומי ב"כ הצדדים בכתב, וכן שמעתי את השלמות הסיכומים בעל פה, אני מעדיף - ככלל ובהתאם לאמור להלן - את עדויות העדים מטעם התביעה וברובד הנפשי-פסיכיאטרי את העדויות מטעם הפסיכיאטר המחוזי, על פני עדויות עדי ההגנה. יוטעם, כי לא מדובר בהכרעה המבוססת על ההתרשמות מהעדויות ועל שיקולי מהימנות גרידא, אלא על הכרעה המבוססת על ניתוח ראיתי כולל, לרבות שיקולי היגיון ושכל ישר; והכל כפי שיפורט להלן בפרק זה.

194. הגם שכאמור לא מדובר בהכרעה הנשענת על ההתרשמות מהעדויות בלבד, בהיבט ההתרשמות יש לציין לחיוב את עדויותיהם של מנהל החשבונות שאול עבדי ושל הפסיכיאטרית ד"ר מיכל חגין. בהקשר זה יש להדגיש כי שני עדים אלה נחקרו בחקירות נגדיות מקיפות וממושכות, אשר אפשרו לבית המשפט להתרשם כראוי מהאופן בו השיבו לשאלות הסניגור, וכן מדבריהם של עדים אלה ומטענותיהם: **מנהל החשבונות עבדי** לא התחמק מהשאלות הקשות שהטיח בו ב"כ הנאשם - אשר מתח ביקורת חריפה על התנהלותו המקצועית - ולא היסס להודות בתקלות שנפלו בהתנהלותו ובהתנהלות משרדו, עד כדי היבטי רשלנות.

הפסיכיאטרית ד"ר חגין השיבה לשאלות הסניגור באופן ענייני ומקצועי, גם כאשר דובר בשאלות חוזרות. בנוסף, ד"ר חגין התנסחה, בתשובותיה לשאלות הסניגור, באופן מאופק וזהיר אשר בא לידי ביטוי, בין השאר, בכך שלא שללה את האפשרות כי הנאשם לוקה בהסתמנות פסיכוטית וכן בדרך בה התנסחה בכל הנוגע לחשד ההתחזות מצד הנאשם.

(1) סוגיית כשירותו הנפשית של הנאשם:

195. טענת ההגנה להיעדר כשירות נפשית של הנאשם הועלתה כאמור רק לאחר תום פרשת התביעה, כשנתיים וחצי לאחר הגשת כתב האישום, כאשר בכל הדיונים עד אז - כמו גם לכל אורך מהלך חקירת הפרשה ברשות המיסים - לא הועלתה כל טענה במישור הבריאותי-נפשי (להבדיל מטענות במישור



הבריאות-פיסי). כפי שכבר צוין, הטענה הועלתה במסגרת בקשה לזימון עדים בה הודיע ב"כ הנאשם כי מרשו נאלץ להימנע מלהעיד מפאת היעדר כשירות נפשית, כאשר בהמשך הסתבר כי ההגנה מוסיפה וטוענת לאי כשירות נפשית מוחלטת של הנאשם על יסוד חוות דעתו של ד"ר בלן.

196. ברי כי מבחינה עקרונית אין כל מניעה להעלאת טענה לאי כשירות דיונית בכל שלב משלבי ההליך המשפטי, לרבות שלב מאוחר יחסית - למשל במצב דברים בו נטען כי הנאשם איבד באופן פתאומי את כשירותו הדיונית עקב אירוע טראומטי. דא עקא, שחוות דעתו של ד"ר בלן אינה מגבילה עצמה לרובד הדיוני ואינה מגבילה עצמה לזמן האחרון. ד"ר בלן אינו מסתפק בקביעה כי הנאשם חולה כיום בסכיזופרניה ומצוי במצב פסיכוטי, אלא ממשיך וקובע כי הנאשם מצוי במצב זה באופן קבוע מאז שנת 2002. קביעה זו - מעבר לכך שהיא מרחיבה את היריעה גם לסוגיית הכשירות הנפשית-מהותית, שהרי העבירות מושא כתב האישום נעברו לאחר שנת 2002 - מעוררת תמיהה-רבתי בכל הקשור לכבישת העלאת הטענה עד לאחר תום פרשת התביעה, כאשר כדברי ב"כ הנאשם בסיכומיו בעל-פה הדברים התבררו לו רק בפרשת ההגנה (בפרוטוקול, עמ' 397 שורה 26 ואילך).

197. במה דברים אמורים. אין כל מחלוקת בין הפסיכיאטרים המומחים-לדבר כי סממן מובהק של מחלת הסכיזופרניה הוא פגיעה תפקודית חמורה - הנובעת מהפרעות החשיבה, שהן ההפרעות הטיפוסיות ביותר לסכיזופרניה - וכך עולה הן מעדויות הפסיכיאטרים שהעידו לפניי והן מהספרות המקצועית (ר' חנן מוניץ (עורך), **פרקים נבחרים בפסיכיאטריה** (מהדורה שישית, 2016), בעמ' 216-217). לפיכך, הדעת נותנת כי לו היה הנאשם חולה בסכיזופרניה ומצוי במצב פסיכוטי קבוע מאז שנת 2002, הדבר היה בא לידי ביטוי בפגיעה תפקודית ניכרת במהלך החקירה והמשפט - אף לא לעיני ב"כ הנאשם דהיום, עד לאחר תום פרשת התביעה - אלא שהראיות שהובאו לפניי, לרבות ראיות שהוגשו בהסכמה, מלמדות על ההיפך הגמור.

198. הלכה למעשה, בכל התקופה הרלוואנטית (שמונה שנות המס שבמהלכן בוצעו העבירות) וגם לפני כן, נהג הנאשם כגברא רבא: ניהל ביד רמה עסק מצליח שגלגל מיליוני ₪, פשוטו כמשמעו, העסיק עד 9 עובדים שאותם הנחה בעבודתם ושלחם שילם משכורות לפי ראיות עיניו, התייעץ ושכר שירותי אנשי מקצוע, קיבל או הפקיד את תקבולי העסק לחשבונות בנק שהיו בשליטתו הבלעדית, ואף הגיש תכנית רדיו על בסיס יומיומי. הניהול ביד רמה התבטא, בין השאר, בכך שבשנת 2012, מטעמים כאלה ואחרים החליט הנאשם לפטר את אחיו מ' וי', על אתר, וכן את אחיו נ'. ודוק: לענין זה אין זה מעלה או מוריד אם פיטורי האחים היו מוצדקים אם לאו, שכן עסקינן בהיבט התפקוד.

199. כאן ניתן להזכיר ראיות נוספות הנוגעות לעובדים שהעסיק הנאשם בעסקו לרבות אייל שמש, גיסו-למעשה של הנאשם, שהודעתו הוגשה בהסכמה (ת/9). כזכור, הגיס אייל הגדיר את הנאשם כ"**בעל הבית**" והבהיר כי הוא (אייל) לא נוגע בכספים כלל, למעט גביית תשלומים בכרטיסי אשראי (שנסלקו לחשבון בנק של הנאשם), שכן הנאשם "**הוא בעל הבית וזה לא ליכס שלי**" (ר' בפסקה 87 דלעיל ואילך). באותו אופן, גם העובד יאיר בן שטרית מסר (בהודעתו ת/11, שהוגשה בהסכמה) כי הנאשם היה "**נחמד**" כלפיו ושילם את משכורותיו בזמן. בנוסף, תיפקודו התקין ואף למעלה מכך של הנאשם בא לידי ביטוי בהודעתו של אלעד ישי, מנכ"ל תחנת הרדיו לב המדינה, שאף היא הוגשה בהסכמה (ת/8). עד זה תיאר את תכנית הרדיו שהגיש הנאשם במסגרת התחנה - ארבע פעמים בשבוע, במשך שתיים בכל פעם - כאשר פשיטא שלשם כך נדרש תפקוד יומיומי תקין ברמה ממוצעת לפחות.



200. נתונים דומים עלו גם מעדויות או הודעות כל מי שעבד אצל הנאשם או עמו, והלכה למעשה אין לפני כל ראייה לסתור; כלומר: אין לפני עדויות כלשהן של מי מעובדיו, שותפיו או לקוחותיו של הנאשם, אשר עשויות להצביע על תפקוד לקוי-נפשית של הנאשם במסגרת ניהול עסקו, בכל השנים מושא התקופה הרלוואנטית. יתר על כן, הטענה כי בתקופה הרלוואנטית היה הנאשם חולה בנפשו במחלת הסכיזופרניה ומצוי במצב פסיכוטי מתמשך לא הוטחה במי מעדי התביעה שהעידו לפני; לרבות אלה שעבדו עם הנאשם לאורך תקופה ממושכת ולרבות החוקר אופיר, אשר השתתף בגביית כל הודעותיו של הנאשם במשך שעות ארוכות. אמנם ניתן להבין חסר מהותי זה על רקע הסברי הסניגור בסיכומיו, שלפיהם הדברים נתגלו לו רק בפרשת ההגנה, אך עדיין עובדה היא כי אין כל ראייה העולה מעדויות עדים אלה העשויה ללמד על תפקוד פגום נפשית של הנאשם, על רקע פסיכוטי.

201. בנסיבות אלה, דווקא הקביעות מרחיקות הלכת שבחוות דעתו של ד"ר בלן מקהות במידה רבה את עוקצה של חוות הדעת וגורעות ממשקל מסקנותיה, שכן על פני הדברים הן אינן עולות בקנה אחד, ולמעשה סותרות, את מכלול הראיות רב ההיקף שנאסף בחקירת הפרשה דנא. קביעתו של ד"ר בלן אודות מצב פסיכוטי כרוני ומתמשך, בו היה שרוי הנאשם בשל מחלת הסכיזופרניה במשך למעלה מעשרים שנה, מעוררת פליאה של ממש הכיצד אף אחד מעובדיו, עמיתיו, בני משפחתו ולקוחותיו של הנאשם לא הבחין במצב זה; והוא הדין בחוקרי מס ההכנסה ובעורכי הדין שיעצו לנאשם בפרשה זו, לרבות ב"כ הנאשם דהיום - עד לתום פרשת התביעה.

202. בהקשר זה ראוי גם לאזכר את הסרטון, המתעד הקלטה של תכנית רדיו ששידר הנאשם, אשר ב"כ המאשימה הטיחה בד"ר בלן במהלך חקירתו הנגדית (נוכח התנגדות ב"כ הנאשם ב"כ המאשימה לא ביקשה להגיש את הסרטון, אלא רק הטיחה אותו במומחה). כאמור, ב"כ הנאשם מתח ביקורת חריפה על הצגת הסרטון לד"ר בלן (ר' דבריו בפרוטוקול, עמ' 267 ואילך), אך מוצא אני טעם בטענת ב"כ המאשימה כי, נוכח העיתוי המאוחר של העלאת הטענה בדבר אי כשירות נפשית, מדובר למעשה בראיית הזמה במסגרת הוראות סעיף 165 לחסד"פ. קל וחומר שניתן להטיח בעד מומחה, במסגרת חקירה שכנגד, עובדות הסותרות את מסקנותיו; ולמעשה בדיוק לשם כך נועדה חקירה כזו.

203. בנוסף, וזה עיקר העניין כאן: סוגיית הסרטון חושפת את העובדה המצערת שעובר להכנת חוות דעתו לא נחשף ד"ר בלן לחומרים כלשהם - בין מחומרי החקירה ובין מעבר להם - אשר יש בהם תיעוד או תיאור של התנהגות והתנהלות הנאשם בתקופה הרלוואנטית לביצוע העבירות או לחקירתו ברשות המיסים. על רקע חסר זה נתפס ד"ר בלן לסברה מרחיקת לכת, שלפיה הנאשם נשלט ונוצל על ידי בני משפחתו - כביכול היה קטין, כפי הדוגמאות שהביא - כאשר לפי סברת ד"ר בלן בני המשפחה הקימו על גבו של הנאשם "אימפריה" כלכלית. דא עקא, שלא זו בלבד שלסברה זו אין כל עיגון ראייתי בפרשה דנא, אלא שהיא נסתרת על ידי מכלול הראיות שהובאו לפני בתיק זה, חלקן כאמור אף בהסכמה. אכן, על רקע העדר מידע רלוואנטי ציין ד"ר בלן בעדותו כי לפי התרשמותו הנאשם אפילו לא היה מסוגל "ללכת לקפיטריה לקנות מיץ", אלא שהנאשם היה מסוגל ואף עשה בפועל מעשים מורכבים בהרבה מכך לצורך ניהול עסקו, כפי שפורט כבר בהרחבה לעיל.

204. הסברה כי הנאשם נוהל או נוצל כלכלית על ידי מי מבני משפחתו אף נסתרת חזיתית בראיות המצביעות באופן קונקלוסיבי על כך שניהול העסק נעשה על ידי הנאשם ועל ידו בלבד. מעבר לכך שההכנסות מהעסק נכנסו לנאשם בלבד - בין אם בסליקת כרטיסי אשראי לחשבון בנק שבשליטתו הבלעדית ובין אם במזומנים או בשיקים שאותם נטל לשימוש - הרי שבעדויות אנשי המקצוע ששכר



הנאשם (מנהל החשבונות עבודי ויועץ המס סילקוי), וכן בעדות שותפו העסקי בן בסט, אין כל אינדיקציה לכך שמי מבני משפחת הנאשם שלטו בכספי העסק או בניהולו. אף הנאשם תיאר את עצמו, בחקירותיו, כמנהל העסק, וכזכור נימק את פיטורי אחיו בכך שכל מנהל אחר היה נוהג באותו האופן, כאשר בעצם הפיטורין יש ללמד שהוא זה ששלט בעסק ולא אחיו. לא זו אף זו: תיאור הנאשם כתמים וכמנוצל נסתר גם בגרסאות הלקוחות, שנסקרו לעיל. כעולה מגרסאות אלה ניחן הנאשם בכושר שכנוע יוצא דופן ובאמינות נחזית, כאשר מרבית לקוחותיו (הגם שלא כולם) שיבחו את יכולותיו. אכן, עצם העובדה שהנאשם הצליח, במשך שנים ארוכות, לשכנע את לקוחותיו הרבים לרכוש ממנו קמעות וחומרי מזל שונים תמורת סכומים נכבדים מאוד, המצטברים לכדי מיליוני ₪, מדברת בעד עצמה.

205. ד"ר בלן הודה כאמור, בהגנותו, כי הוכחת העובדות הנוגעות להתנהלות הנאשם הן מעבר ליכולותיו (ר' בפסקה 160 דלעיל); ועל כן יש להניח כי לו התמונה העובדתית המלאה היתה נפרשת לנגד עיניו, מסקנותיו היו שונות. להבדיל, שתי חוות הדעת שערכה ד"ר חגין מבוססות כראוי על חומרים רבים, הן לעניין מצבו הרפואי של הנאשם (גם במישור הפיסי וגם במישור הנפשי) והן לעניין התנהגותו והתנהלותו בתקופה בה בוצעו העבירות ובמהלך החקירה:

חוות דעתה (הראשונה) של ד"ר חגין - כוללת ניתוח של חומרי החקירה לעניין הדרך בה התנהל הנאשם בתקופה הרלוואנטית, למשל בהתייחסות להודעות שנגבו מעובדיו של הנאשם ובהתייחסות להתנהלות הנאשם עצמו בעת שנחקר ברשות המיסים, שם נחקר כאמור חקירות מפורטות וממושכות.

חוות דעתה המשלימה של ד"ר חגין - מסתמכת, בנוסף ובין השאר, על הערכות קליניות של מומחים בתחומם, גם על רקע נתונים שהצטברו במהלך אשפוזו של הנאשם. ד"ר חגין אף ביקשה עריכת דו"ח פסיכו-דיאגנוסטי - המסתמך על עריכת מבחנים רבים - במטרה לסייע בהבהרת התמונה האבחנתית של הנאשם, וחוות דעתה המשלימה מסתמכת על דו"ח זה.

206. מסקנותיה של ד"ר חגין, אשר כאמור מתבססות על תשתית עובדתית רחבת היקף, גם עולות בקנה אחד עם הראיות שהובאו לפניי במהלך ניהול המשפט. כך, למשל, קביעותיה בדבר חשד להתחזות מצד הנאשם, בין השאר על רקע ה"תיאטרליות של ההסתמנות", מתיישבת היטב עם דבריו של מנהל החשבונות עבודי, המכיר את הנאשם שנים רבות, שלפיהם הנאשם "הוא שחקן" ש"יכול להגיע למצב של בכי תוך 10 שניות" (ר' בפסקה 30 דלעיל). ודוק: התחזות אינה שוללת, כלל ועיקר, את האפשרות שהמתחזה אמנם לוקה-בפועל בהסתמנות פסיכוטית כלשהי, שכן - כפי שהבהירה ד"ר חגין - התחזות אפשרית לא רק באמצעות סימולציה של סימפטומים אלא גם בהעצמה שלהם.

207. ב"כ הנאשם הדגיש, שוב ושוב, את העובדה שד"ר קוצ'וק קבעה בזמנו לנאשם טיפול תרופתי בסרוקוול, תוך עתירה לגזור מכך קביעה שהנאשם חולה בסכיזופרניה (ר' למשל בסעיף 158 ובסעיף 164 ואילך לסיכומיו). ואולם, גם אם סבל הנאשם בעבר, או סובל או ממשיך לסבול לעיתים מפוסט טראומה ודיכאון, והטיפול בסרוקוול שנרשם לו על ידי ד"ר קוצ'וק הועיל לו, אין בכך כדי לגבש לנאשם הגנה או פטור מאחריות פלילית. פשיטא כי אין בהסתמנות פסיכוטית מטופלת היטב, דהיינו באופן המאפשר לחולה לתפקד באופן מלא, כדי לגבש סייג לאחריות פלילית. בנוסף ומעבר לכך נדרש, כידוע, "קיומו של קשר סיבתי בין ה'מחלה שפגעה ברוחו' של אדם לבין היותו של אותו אדם חסר יכולת להבין את אשר הוא עושה או את הפסול שבמעשהו, או להימנע מעשיית המעשה", על מנת לגבש את הסייג של אי שפיות הדעת לפי הוראות סעיף 34 לחוק העונשין, תשל"ז-1977 (להלן - חוק העונשין). ר' ע"פ 1828/14 דאהן נ' מדינת ישראל (27.06.2019), בפסקה 46 לפסק הדין).



יטעם, כי אף הנאשם עצמו לא קשר בין הסימפטומים הפסיכויים הנטענים (תכני הדלזיות וההלוצינציות הפוקדות) לבין העבירות המיוחסות לו (ר' בפסקה 173 דלעיל); וממילא קשר סיבתי כאמור אף לא נטען.

208. נטל ההוכחה מוטל, בהליך הפלילי, על המאשימה, למעט במקרים בהם נקבע בדין במפורש אחרת. עם זאת, בהוראות סעיף 34 לחוק העונשין נקבעה חזקה מפורשת, שלפיה מעשה נעשה בתנאים שאין בהם סייג לאחריות פלילית, וממילא ברור שנטל ההוכחה לקיומו של הסייג מוטל על הנאשם. אשר למידת נטל ההוכחה המוטל על נאשם, הטוען לקיומו של סייג, הרי שבהתאם להוראות סעיף 34(ב) לחוק העונשין על הנאשם לעורר ספק סביר בדבר קיומו של הסייג. מכאן, שעל נאשם הטוען לסייג של אי שפיות הדעת מוטל הנטל לעורר ספק סביר בדבר קיומו, כאשר לאחרונה נפסק כי זו גם מידת ההוכחה המוטלת על נאשם הטוען להיעדר כשירות דיונית לפי הוראות סעיף 170 לחסד"פ (ע"פ 7535/17 בקשי דורון נ' מדינת ישראל (25.05.2021)).

209. על הנאשם שלפניי מוטל אפוא הנטל להקים ספק סביר הן לעניין טענתו לאי כשירות מהותית (לפי הוראות סעיף 34 לחוק העונשין) והן לעניין טענתו לאי כשירות דיונית (לפי הוראות סעיף 170 לחסד"פ). דא עקא, שהנאשם לא עמד, כלל ועיקר, בנטל זה. אכן, ד"ר חגין, בזהירותה המקצועית, לא קבעה פוזיטיבית כי הנאשם הוא מתחזה, על אף קיומן של אינדיקציות משמעותיות לכך. ואולם, כך או כך, שאלת ההתחזות אינה השאלה הטעונה הכרעה לפניי, שהיא שאלת כשירותו הנפשית (המהותית והדיונית) של הנאשם. בשאלה זו הכריעה ד"ר חגין באופן חד משמעי - הן בשתי חוות דעתה המנומקות היטב ומבוססות כראוי והן בעדותה לפניי, גם ברובד המהותי וגם ברובד הדיוני. מסקנותיה מקובלות עליי, מכל הטעמים שפורטו לעיל, וההגנה לא עוררה ספק במסקנה זו, קל וחומר ספק סביר.

(2) אחריות הנאשם לביצוע העבירות - שתיקת הנאשם, טענות ההגנה מטעמו וההכרעה ברובד העובדתי:

210. בתשובה לאישום, שניתנה על ידי הסניגור במסגרת הדיונים המקדמיים, כמו גם בהבהרת הסניגור בפתח הדיונים לפניי, הודתה ההגנה מפורשות בכך שסכומי ההשמטה הנטענים בעובדות כתב האישום אכן לא דווחו. מכאן, שאין מחלוקת על היסוד העובדתי של העבירות בהן מואשם הנאשם ו"השאלה היא רק שאלת היסוד הנפשי" (ר' בפסקה 10 דלעיל). כאמור, במהלך שמיעת הראיות העלתה ההגנה טענות נוספות, שיש בהן כדי להרחיב את יריעת המחלוקת שבין הצדדים. עם זאת, על ההשמטה האמורה אין כל מחלוקת ואין כל עוררין, כפי שאין מחלוקת על כך שסכומי ההכנסות מכרטיסי אשראי, הנטענים בעובדות כתב האישום, נסלקו לחשבון בנק של הנאשם אשר היה בשליטתו הבלעדית (ר' למשל בסיכומים בעל פה בפרוטוקול, עמ' 403 שורה 33). כזכור, הסכומים שננקבו בכתב האישום נגזרו מההפרשים שבין הדיווחים בדוחות השנתיים לבין ההכנסות מכרטיסי האשראי שנסלקו לחשבון הבנק של הנאשם, כך שאף לא יכולה להיות לגביהם מחלוקת.

211. המחלוקת העובדתית בהקשר זה נסובה בעיקר סביב הכחשתה הנמרצת של ההגנה כי בתקופה הרלוואנטית נהג הנאשם להעביר למנהל החשבונות עבודי, בעקביות ובשיטתיות, רק חלק מפנקסי חשבוניות המס אשר שימשו אותו בעסקו. בהקשר זה העלה הנאשם עוד במהלך גביית הודעותיו בחקירות במס הכנסה, ובמהלך המשפט העלה גם בא-כוחו, תירוצים שונים וחלופיים על מנת להסביר את הפער האמור (דהיינו הפער בין הדיווחים מטעם הנאשם לרשות המיסים לבין הכנסותיו בפועל). עוד



העלה ב"כ הנאשם, במהלך המשפט, טענות לזיוף חתימותיו של הנאשם על הדוחות השנתיים, אותם הגיש הנאשם לפקיד השומה באמצעות יועץ המס סילקי; וזאת כתמיכה לטענתו - שהועלתה בתשובה לאישום - שלפיה סילקי הוא שהכין את הדוחות ולא הנאשם.

212. להלן נדון אפוא בראיות הנוגעות למחלוקות אלה ובטענות ההגנה שהועלו מטעמו של הנאשם. עם זאת, בטרם הדין בטענות אלה יש לדון במשמעות שיש ליתן להימנעות הנאשם מלהעיד במשפט דנא, בין השאר בשל השלכותיה בכל הקשור למשקל טענות ההגנה שהעלה הנאשם בהודעותיו והסניגור במהלך המשפט.

(א) הימנעות הנאשם מלהעיד במשפטו והשלכותיה:

213. הוראות סעיף 162 לחסד"פ, שכותרת השוליים שלו היא **"שתיקת הנאשם"**, קובעות, בסעיף-קטן (א) ובחלק הרלוואנטי לענייננו, כי **"הימנעות הנאשם מהעיד עשויה לשמש חיזוק למשקל הראיות של התביעה וכן סיוע לראיות התביעה במקום שדרוש להן סיוע"**. הוראות סעיף-קטן (ב) ממשיכות וקובעות כי הימנעות מלהעיד לא תשמש ראייה לחובת הנאשם אם התקבלה חוות דעת מומחה, שלפיה הנאשם הוא אדם עם מוגבלות שכלית או אדם עם מוגבלות נפשית. נוכח דחיית מסקנותיו של ד"ר בלן וקבלת קביעותיה של ד"ר חגין, ברי כי הוראות סעיף קטן (ב) אינן רלוואנטיות לענייניו של הנאשם שלפניי, שבעניינו חלות דווקא הוראות סעיף קטן (א).

214. הוראות סעיף 162(א) לחסד"פ מעניקות **"בהוראה חקוקה, משקל ראייתי עצמאי לשתיקת הנאשם במהלך הדין במשפטו"**, ומשכך בכוחה של השתיקה **"להצטבר לראיות התביעה ולהשלים את החסר להן להכרעה לחובת הנאשם"** (ר' י' קדמי על הראיות (מהדורה משולבת ומעודכנת, תש"ע-2009), חלק שני, עמ' 825, והאסמכתאות המאזכרות שם). זאת ועוד, כפי שנפסק לא אחת, **"כאשר עולה מראיות התביעה מסקנה מפלילה לכאורה, הימנעותו של נאשם מלהעיד מותירה את מסקנת ההפללה ללא משקל שכנגד, ועשויה להוביל להרשעתו"** (ע"פ 2406/09 אלבו נ' מדינת ישראל (15.09.2010), בפסקה 22 לפסק הדין). בפרשה דנא המאשימה הניחה לפני בית המשפט מארג שלם של ראיות המצביעות על אשמת הנאשם, כפי שפורט לעיל ועוד יפורט בהמשך, ומשכך שתיקתו של הנאשם אכן מותירה את מסקנת ההפללה נגדו ללא משקל שכנגד.

215. לשתיקת הנאשם במשפט יש גם השלכות ראייתיות בהקשר לאמרות מזכות, שאותן מסר בחקירותיו ברשות המיסים, שכן: **"אף שהודיה מוגשת ומתקבלת בשלמותה, הכלל הוא שרק לאותם חלקים מתוכה שיש בהם משום 'הודיה' - דהיינו: אותם חלקים העומדים לחובת המודה - יש כוח ראייתי; ואילו אותם חלקים אשר במסגרתם מוסר המודה דברים לזכותו - כגון: עובדות המבססות פטור מאחריות פלילית או הגנה מן ההגנות הקבועות בחוק, או עובדות המשמיטות את הבסיס מתחת לקיומו של היסוד הנפשי הדרוש להרשעה וכיו"ב - אינם מהווים ראייה לתוכנם, ואם מבקש מוסר ההודיה לסמוך עליהם - עליו להעיד על כך מעל דוכן העדים במהלך הדין. הטעם לכלל זה הוא: ההודיה מתקבלת כחריג לכלל האוסר עדות מפי השמועה, בשל ההנחה שאין אדם שם עצמו רשע אלא אם כן אמת בפיו; הנחה כזו אינה קיימת לגבי דברים שאומר אדם לזכותו"** (ר' קדמי, בספרו **על הראיות** הנ"ל, חלק ראשון, בעמ' 139).

216. ההלכה האמורה נקבעה בזמנו כהלכה של קבילות ממש, כלומר כהלכה הקובעת אי קבילות של



אמרות מזכות של הנאשם השותק (ר' למשל ע"פ 205/75 קרנץ נ' מדינת ישראל, פ"ד ל(2) 471, 475-474 (1976)). ואולם, בהמשך הדרך רוככה ההלכה והפכה להלכה של קביעת משקל, בהתאם ובכפוף למכלול נסיבות העניין. עם זאת, בד בבד נקבע כי **"יש מקום להעניק פחות משקל לאמרותיו המזכות של נאשם שלא בחר להעיד במשפט, לעומת נאשם שהעיד אך הכחיש האמרות"** (ע"פ 2592/15 פלוני נ' מדינת ישראל (06.07.2016), בפסקה 10 לפסק הדין).

217. הנה כי כן - שתיקת הנאשם פוגעת, מניה וביה, במשקל שניתן לתת לאמרות מזכות הנכללות בהודעותיו, שנגבו במהלך החקירה, ולכך עוד נתייחס בהמשך במקומות הרלוואנטיים. קל וחומר מכך, שהסיגור אינו יכול להעלות טענות-עובדה מזכות בשמו של הנאשם (ר' למשל בסעיפים 179-178 לסיכומי ההגנה) ולהשלים בסיכומיו, כביכול, את שהחסיר הנאשם בהימנעותו מלהעיד במשפט. אכן, לו ביקש הנאשם להעלות טענות-עובדה מזכות - בוודאי כאשר מדובר בטענות הסותרות את גרסאותיו במהלך החקירה, כגון הטענה שחתימותיו על הדוחות השנתיים זויפו - היה עליו להתכבד ולהעיד במשפט, ולחשוף את גרסתו העובדתית למבחן החקירה-שכנגד.

(ב) טענת ההגנה שלפיה האחריות לאי דיווח על מלוא הכנסות הנאשם היא לפתחו של מ':

218. בהודעתו ת/2 גלגל הנאשם את האחריות למחדלי הדיווח לפתחו של אחיו מ', בטענה שהלה הוא שהיה **"אחראי על הכל"**, לרבות לעניין העברת חומרי הנהלת החשבונות למנהל החשבונות עבודי; כאשר בהמשך ההודעה הוסיף הנאשם את חשדו כי מ' התפרץ למחסן עסקו של הנאשם (התפרצות שלפי טענת הנאשם אירעה באוגוסט 2012) וגנב ממנו חשבוניות (ר' גם בהודעה ת/1). הסיגור מחרה-מחזיק אחר טענות אלה בסיכומיו (ר' בסעיף 182 ואילך ובסעיף 190 ואילך לסיכומי ההגנה).

219. ייאמר מיד שעל פני הדברים מדובר בטענה שהגינה הפנימי קלוש, שהרי אין זה ברור כלל ועיקר מדוע יהיה למ' אינטרס למנוע דיווח למס הכנסה על מלוא הכנסות הנאשם, קל וחומר להתפרץ למחסן עסקו של הנאשם על מנת לגנוב משם פנקסי חשבוניות משומשים. כך או כך, הטענה נסתרת מעצם העובדה שהדיווח החלקי והחסר המשיך - ובאותה השיטה של אי העברת מלוא החשבוניות לדיווח - גם לאחר שהנאשם פיטר את מ' וסילק אותו מהעסק עוד באמצע שנת 2012.

220. כזכור, ממ' נגבתה הודעה במהלך חקירת הפרשה דנא, בה לא זו בלבד שהכחיש את טענות הנאשם נגדו אלא אף הוסיף וטען כי הנאשם פיטר אותו רק לאחר שהוא (מ') הבין את ה"טריק" של הנאשם, דהיינו את העובדה שהנאשם לא מדווח על מלוא הכנסותיו, כאשר **"חלק מפנקסי החשבוניות נזרק למחסן ולא מדווח"** (ר' בפסקה 81 דלעיל). בבית המשפט העיד מ' כי אינו זוכר את תוכן אמרות החוץ שלו (ההודעה הנ"ל והודעה נוספת, שנגבתה בחודש אוגוסט 2012 עקב תלונת הנאשם), וזאת בשל מצב רפואי שפגע בזכרונו. עם זאת, מ' אישר את מתן האמרות (באישור חתימותיו עליהן) וגם הדגיש כי מדרכו היא לומר את האמת. בנסיבות אלה נקבע כי מדובר באמרות חוץ קבילות, לפי הוראות סעיף 10א לפקודת הראיות, כאשר שאלת משקלן תוכרע במסגרת הכרעת הדין.

221. הגיעה אפוא העת לדון בשאלה זו, בגדרי הוראות סעיף 10א(ג) לפקודת הראיות, הקובעות כי בית המשפט רשאי להעדיף את אמרת החוץ של העד בין השאר לנוכח **"הראיות שהובאו במשפט"**. במקרה דנא, עדותו של מ' מתיישבת היטב עם יתר הראיות, ובפרט עם עדותו של מנהל החשבונות עבודי, שטען בתוקף כי דיווח על מלוא החשבוניות שהועברו אליו, כאשר כזכור הנאשם חזר-בו מטענותיו



כלפי עבודי במסגרת העימות שנערך ביניהם. בנוסף, שיקולי היגיון ושכל ישר תומכים בגרסתו של מ', שהרי המרוויח היחיד מאי הדיווח על מלוא החשבוניות הוא הנאשם עצמו, מה גם שהדיווח החלקי של החשבוניות המשיך כאמור גם לאחר שהנאשם פיטר את מ' מהעסק.

222. המסקנה המתבקשת היא, אם כן, כי אמרת החוץ האמורה של מ' היא לא רק קבילה במשפט דנא אלא גם בעלת משקל, משתלבת היטב עם יתר הראיות שהובאו לפני בית המשפט ותומכת בהוכחת אשמתו של הנאשם. יוטעם עם זאת, כי לא מדובר כלל ועיקר בראייה מפלילה יחידה העומדת נגד הנאשם אלא בראייה המצטברת למארג ראיתי שלם, המוכיח כדבעי את אשמתו של הנאשם.

(ג) טענת ההגנה שלפיה האחריות לאי דיווח על מלוא הכנסות הנאשם היא לפתחו של מנהל החשבונות עבודי:

223. בהודעותיו המאוחרות יותר (ת/3 ות/4) גלגל הנאשם את האחריות למחדלי הדיווח לפתחו של מנהל החשבונות עבודי, תחילה בחצי-פה ולאחר מכן במפורש. בנסיבות אלה נערך במסגרת גביית ההודעה ת/4 עימות בין הנאשם לבין עבודי, כאשר עובר לעימות אמר הנאשם, כזכור, כי הוא מוכן להתעמת עם עבודי, אך "**להגיד לו שהוא משקר לא**", ובסוף העימות חזר בו הנאשם הלכה למעשה מטענותיו כנגד עבודי.

224. על אף חזרת הנאשם מטענותיו נגד עבודי, במהלך ניהול המשפט העלה הסניגור טענות חריפות נגד עבודי - הן במסגרת חקירה נגדית מקיפה ונמרצת והן בסיכומיו (ר' בעמ' 31-38 לסיכומי ההגנה). במיוחד תקף ב"כ הנאשם את מקצועיותו של עבודי ואת דרך התנהלות משרדו בהנהלת החשבונות של עסקו של הנאשם ולצורך כך אף טרח הסניגור והביא, במסגרת פרשת ההגנה, עדות מומחה לדבר (רו"ח יונה). במסגרת החקירה הנגדית של עבודי הטיח ב"כ הנאשם בו ובמשרדו טענות רבות וקשות, בין השאר בשל חוסר תשומת הלב להעדר הרצף במספרי החשבוניות. כבר עמדנו על כך שעבודי לא התחמק משאלותיו הקשות של הסניגור ואף לא היסס להודות בתקלות שנפלו בהתנהלותו ובהתנהלות משרדו; התנהגות אשר מלמדת דווקא על אמינותו הכללית של עבודי ולפיכך משליכה על בחינת טענתו שכל החשבוניות שהועברו אליו מטעם הנאשם אמנם דווחו בפועל.

225. מכל מקום, שאלת רשלנותו האזרחית של עבודי או של מי מעובדי משרדו בביצוע הנהלת החשבונות של הנאשם אינה עומדת לפניי להכרעה, ואף אין בה כדי להעלות או להוריד לעניין אחריות הפלילית של הנאשם. לפיכך, גם חוות דעתו המלומדת של רו"ח יונה אינה רלוואנטית להכרעה לפניי ואין בה כדי לשנות כלל ועיקר לעניין קביעת אחריות הנאשם. גם אם היה מקום לקבל את חוות דעתו של רו"ח יונה ולקבוע כי עבודי או מי מעובדיו התרשלו בביצוע הנהלת החשבונות של הנאשם בהיבטים כאלה או אחרים - וכאמור שאלה זו אינה עומדת לפניי להכרעה וממילא איני קובע בה מסמרות - ואפילו אם נניח שבהתנהלות חשבונית שונה, למשל תוך בדיקת חשבונות הבנק של הנאשם, יכול היה עבודי להבחין בכך שהנאשם אינו מדווח על מלוא הכנסותיו; עדיין אין בכך כדי לגרוע מאומה מאחריותו הפלילית של הנאשם-הנישום. ההנחה המשתמעת העומדת בבסיס קו הטיעון של הסניגור, שלפיה נישום שאינו מדווח על מלוא הכנסותיו להנהלת החשבונות שלו פטור-כביכול מאחריות פלילית אם "שומר הסף" לא גילה ולא חשף את התנהלותו העבריינית, היא הנחה שאין לה בסיס לא רק בדין ובפסיקה, אלא גם בהיגיון הפשוט.

226. יתר על כן, טענות הסניגור נגד עבודי ומשרדו רק מדגישות את משמעותה הרבה של שתיקת



הנאשם במשפט דנא, שכן טענות הסניגור נגד עובדי אינן עולות בקנה אחד עם דברי הנאשם בחקירותיו. בנסיבות אלה מתבקש היה ונדרש כי הנאשם יאיל להעיד ולהסביר מדוע כעת מועלות מטעמו טענות קשות נגד עובדי, לאחר שבחקירותיו ברשות המיסים אמר כי אינו מוכן להגיד לעובדי שגרסתו שקרית ולאחר שבתום העימות עם עובדי אף חזר בו מכל טענה נגדו.

227. לא זו אף זו: על אף שברור כי דעת הסניגור אינה נוחה, בלשון המעטה, ממקצועיותם של מנהל החשבונות עובדי ועובדי משרדו, לא נראה כי הנאשם שותף לסברות הסניגור, שהרי הוא ממשיך ליתן אמון בעובדי בכך שהוא ממשיך להעסיק את משרדו בהנהלת חשבונותיו. במצב דברים כזה מתבקש אפוא ממש שהנאשם יתכבד, יעלה על דוכן העדים וימסור לבית המשפט דברים כהווייתם. לפיכך, משנמנע הנאשם מלהעיד נותרה גרסתו של עובדי - שלפיה הוא דיווח על מלוא פנקסי החשבונות שהועברו לו - ללא כל משקל נגדי; והרושם הברור הוא שהנאשם נמנע מלהעיד משום שבחקירה נגדית לא היה עולה בידו להתמודד עם העובדות ועם עדות האמת של עובדי.

228. עוד יש לציין כי הטענה שלפיה רשלנותם של עובדי ועובדי משרדו היא שהביאה לתקלות בדיווח אודות הכנסות הנאשם, אינה מתיישבת עם העובדה הפשוטה שהדיווח תמיד היה בחסר - ובחסר משמעותי - כלומר הותיר כסף רב יותר בידיו של הנאשם, ובסכומים נכבדים. לו דובר בחוסר מקצועיות או ברשלנות, הדעת נותנת כי טעויות הדיווח היו לא רק לטובת הנאשם אלא גם לרעתו. בניסיון להתמודד עם היבט זה הטיח ב"כ הנאשם בחוקרים כי מתוך פלטי אסנ"א ניתן ללמוד שהיו מקרים בהם הדיווח למע"מ אמנם היה דיווח-יתר. ואולם, כפי שהבהיר החוקר אופיר, היו גם דיווחי חסר למע"מ, מה גם שהדיווח למע"מ לא נעשה בהכרח במועד בו הוצאה החשבונית. בנוסף - וזה עיקר העניין כאן - מדובר בסכומים שהם שוליים ומינוריים בהשוואה לסכומי ההשמטה בהם עסקין בפרשה דנא (ר' בפסקה 22 דלעיל).

229. ויטעם, אין וגם לא יכולה להיות מחלוקת כי בשנות המס הרלוואנטיות דיווח ההכנסות של הנאשם היה נמוך משמעותית מהכנסותיו בפועל, **בכשליש**, כאשר סכום ההשמטה הסתכם, בסך הכולל, בסכום הגבוה מאוד של **לפחות 9,386,088 ₪**. יתר על כן, דובר בהשמטה עקבית ושיטתית, שנה אחר שנה בכל אחת משנות המס מושא התקופה הרלוואנטית, כאשר השורה התחתונה השנתית היתה תמיד של דיווח בחסר - היינו לטובתו של הנאשם - ובסכומים משמעותיים. אין זה מתקבל על הדעת, אפוא, כי דובר בהשמטה שנבעה מטעות חישובית או משרדית כזו או אחרת; וזאת אף מעבר לעדותו של עובדי, השוללת את הטענה, והראיות הרבות התומכות בה, לרבות גרסתו של מ'.

230. עוד ברור, כי לעובדי לא נצמח כל רווח או יתרון מההשמטה השיטתית בדיווח הכנסות הנאשם לרשות המיסים, וממילא לא היה לו כל אינטרס לעשות כן; וכאן יוער כי על אף טענת הסניגור בתחילת הדיונים לפני כי עובדי היה בעל אינטרס בהשמטות הדיווח, במהלך המשפט לא נחשף כל אינטרס כזה. המסקנה המתחייבת היא, אם כן, כי לא ניתן לקבל את ניסיונו של הנאשם לגלגל את האחריות לאי הדיווח על הכנסותיו לעובדי, שכן הנאשם הוא זה שנמנע מלהעביר לעובדי את מלוא פנקסי החשבונות שהוציא.

(ד) טענת ההגנה שלפיה האחריות לאי דיווח על מלוא הכנסות הנאשם היא לפתחם של השליחים:

231. טענת הגנה נוספת, שעלתה באופן מובהק ומפורש רק במהלך המשפט, היא שהשליחים - אשר העבירו את חומרי הנהלת החשבונות מעסקו של הנאשם למשרדו של עובדי - הם אלה האחראים לכך



שמלוא הפנקסים לא הועברו לדיווח; ומכאן שבעובדה שחלק מהשליחים או מרביתם לא נחקרו יש משום מחדל חקירה חמור, המבסס כשלעצמו ספק סביר לזכותו של הנאשם (ר' בסעיף 186 ואילך לסיכומי ההגנה). יוער, כי בכך נאחזת ההגנה באותו "גלגל הצלה", אותו זכור זרק עבודי לנאשם בעימות במטרה לסייע לו.

232. דא עקא, שעל פני הדברים מדובר בטענה קלושה. מנהל החשבונות עבודי מסר כאמור כי החומרים התקבלו במשרדו "בשקית אטומה", וגם הנאשם עצמו תיאר, בעימות עם עבודי, "שקית". מכאן, שהטענה כי השליחים היו אמורים לדעת מה בדיוק נמצא בשקיות - כאשר כל תפקידם היה להעביר את השקיות ממשרדו של הנאשם למשרדו של עבודי - היא מרחיקת לכת ובלתי סבירה. גם אין כל יסוד להניח שמי מהשליחים היה טורח להתעניין במספרי החשבונות שבפנקסים ובשאלה האם מדובר בפנקסים ברצף אם לאו אף אם החומרים היו נמסרים בניילונים שקופה - וממילא ברור שחקירת שליח כזה או אחר לא היה בה כדי ללמד דבר בהקשר זה. לא זו אף זו - וזו הנקודה העיקרית כאן: הטענה כי מספר שליחים שונים, במהלך שמונה שנות מס רצופות, נהגו באופן קונסיסטנטי לאבד, בדרכם ממשרדו של הנאשם למשרדו של עבודי, כשליש מפנקסי החשבונות שאותן הוציא הנאשם - והכל כאשר אין להם שום אינטרס לעשות כך - היא בלתי מתקבלת על הדעת; ומכל מקום אין בה כדי לעורר ספק סביר בשאלת אחריותו של הנאשם.

(ה) טענת ההגנה שלפיה האחריות להגשת הדוחות השנתיים של הנאשם היא של מנהל החשבונות סילקי:

233. על אף שאין כל מחלוקת כי הנאשם שכר את שירותיהם של מנהל החשבונות עבודי ויועץ המס סילקי, בין השאר לצורך הכנת והגשת דוחותיו השנתיים לפקיד השומה (כאשר כדברי הנאשם "על זה אני משלם להם" - ר' בפסקה 94 דלעיל), טענת הסניגור היא כי הדוחות מושא כתב האישום לא הוגשו בעזרתו של סילקי אלא על ידיו ממש (ר' למשל בסעיף 43 לסיכומי ההגנה), כאשר לשיטת הסניגור סילקי הוא מי שהכין והגיש את הדוחות. בהקשר זה, ועל אף שכזכור הנאשם זיהה ואישר את חתימותיו על הדוחות השנתיים, טרח הסניגור והביא את חוות דעתה של הגרפולוגית שפיצברג, ואף זימנה לעדות, והכל על מנת לבסס את טענתו הנוספת - הסותרת את גרסת הנאשם בחקירותיו - שלפיה חתימות הנאשם על הדוחות השנתיים (מושא כתב האישום) זויפו.

234. סוגיית חוות הדעת הגרפולוגית מדגישה אפוא שוב את המשמעות הראייתית של שתיקת הנאשם במקרה זה, שכן כלל לא ברור מהי גרסת הנאשם כיום בכל הקשור לחתימותיו על הדוחות השנתיים מושא כתב האישום. משאלות הסניגור במהלך חקירתו הנגדית של יועץ המס סילקי ניתן לשער כי כיום טוען הנאשם שחתימותיו זויפו, או לחלופין שסילקי חתם על הדוחות בשמו ובאישורו (ר' בפסקה 48 דלעיל ואילך); אך פשיטא שלא ניתן לקבוע ממצאי-עובדה בהכרעת דין על סמך היסקים מתוך שאלות סניגור.

235. יוטעם בהקשר זה, כי בכל הודעותיו לא חזר-בו הנאשם מגרסתו המאשרת את החתימות ואף כיום לא ברור באופן פוזיטיבי אם חזר בו ממנה, שכן כאמור הדברים רק משתמעים משאלות הסניגור. בנסיבות אלה ברי כי נדרש מאוד היה שהנאשם יואיל להעיד ולהבהיר, ברחל בתך הקטנה, מהי גרסתו העכשווית (דהיינו: חזרה על גרסתו בחקירות המאשרת את החתימות על הדוחות השנתיים, או שינוי הגרסה בטענה לזיוף החתימות, או שינוי הגרסה בטענה לחתימת הדוחות על ידי סילקי בהרשאה). כמו כן נדרש היה שהנאשם יבהיר בעדות מדוע זיהה ואישר את חתימותיו האמורות בחקירותיו ברשות



המיסים, ובנוסף יתמודד עם גרסתו של סילקי אשר העיד נחרצות כי הנאשם הוא זה שחתם על הדוחות.

236. אשר לחוות הדעת הגרפולוגית, מוצא אני טעם בטיעוני ב"כ המאשימה שלפיהם היא לוקה בשני אלה: ראשית, בכך שמסמכי המקור לא ניתנו למומחית, כאשר כידוע וכעדותה של המומחית עצמה למסמכים כאמור יש "חשיבות אקוטית" לחוות דעת גרפולוגית. ושנית, וזה העיקר כאן, בכך שהגרפולוגית לא נחשפה לגרסת הנאשם, אשר כאמור זיהה ואישר את חתימותיו הרלוואנטיות, ואף הופתעה לשמוע אותה בחקירה הנגדית, תוך שציינה בהגינותה כי עקב גרסה זו "היתה נדלקת לי נורה". בנסיבות אלה, וכאשר שני העדים היחידים לחתימתם של הדוחות השנתיים (דהיינו הנאשם וסילקי) מוסרים גרסאות זהות, שלפיהן החתימות על הדוחות הן של הנאשם, אין בכוחה של חוות הדעת לקעקע את משקלן המצטבר (של עדות יועץ המס סילקי בבית המשפט ואמרות הנאשם בחקירותיו).

237. זאת ועוד: סוגיית החתימה על הדוחות השנתיים מושא כתב האישום, שכלל אינה מאוזכרת בעובדות כתב האישום, אינה מהותית לשאלת אחריותו של הנאשם בנסיבות דנא - בהן אין מחלוקת כי הדוחות מושא כתב האישום הם הדוחות שהוגשו מטעמו של הנאשם - שהרי הנאשם אינו מושאם בחתימה על דוחות שנתיים (בהם הושמטו הכנסות) אלא בהגשה לפקיד השומה של דוחות כאמור.

238. מוסיף ב"כ הנאשם וטוען כי יועץ המס סילקי הוא שהגיש את הדוחות ולא הנאשם, אך החובה (המהותית) להגשת הדוחות היא על הנישום, וכמובן שלא מדובר בדוחות שעניינם הכנסותיו של סילקי. בנוסף, העובדה שהנאשם שכר את שירותיו של יועץ המס סילקי, על מנת שסייע לו בעריכת הדוחות ובהגשתם לפקיד השומה אינה הופכת את ההגשה לעניינו הפרטי של סילקי. בדיוק כפי שלא ניתן לומר כי נישום, העורך ומגיש את דוחותיו בעזרת איש מקצוע, אינו עומד בחובתו לפי דין להגיש דוחות בשל ההגשה בעזרת ובאמצעות איש המקצוע, כך לא ניתן לומר שבנסיבות כאלה ההגשה הופכת לעניינו הפרטי של איש המקצוע.

(ו) אחריות הנאשם לביצוע העבירות - ההכרעה ברובד העובדתי:

239. כעולה מהניתוח הראיתי עד כאן, המסקנה המתחייבת היא כי לא ניתן לקבל את ניסיונותיו של הנאשם לגלגל את האחריות להשמטת הכנסות מדיווחיו ולהגשת דוחותיו החסרים לפתחם של אחרים. יוער בהקשר זה, כי הנאשם העלה גם שלל טענות נגד בן בסט, תוך שבמיוחד הלן כי על אף שאמנם קיבל לחשבוניותיו כך וכך הכנסות (בהיותו לדבריו "מסלקה") הוא נאלץ לחלוק אותן עם בן בסט, שלסברתו לא נהג בו בהגינות. ואולם, טענות הנאשם נגד בן בסט אינן מעלות ואינן מורידות לעניינו, שכן תהא אשר תהא המסקנה בעניין חלוקת הרווחים הצודקת ביניהם, חובתו של הנאשם לפי דין היתה לדווח על מלוא הכנסותיו, גם אם לסברתו שותף עסקי כזה או אחר נהג בו בחוסר הגינות. פשיטא, כי אף בסברה של נישום שלפיה הוא קורבן למעשי מרמה - וגם אם הסברה נכונה - אין כדי לפטור אותו מחובתו לדווח לפקיד השומה על מלוא הכנסותיו.

240. לכל הראיות הרבות שתוארו ונותחו עד כאן יש כמובן להוסיף ולצרף את הראיות - שאף אינן שנויות במחלוקת - אודות "נתיב הכסף", דהיינו: הראיות המצביעות על כך שההכנסה (מכרטיסי אשראי), שהושמטה לפי עובדות כתב האישום, נסלקה כולה לחשבון בנק המצוי בשליטתו הבלעדית של הנאשם, כלומר נותבה לכיסו של הנאשם. במילים אחרות, הנהנה הישיר והיחיד מביצוע העבירות היה הנאשם, כאשר מדובר כאמור בסכומי כסף גבוהים, המצטברים בתקופה הרלוואנטית לסכום של למעלה מתשעה מיליון ₪.



241. הנה כי כן, לנאשם - ורק לנאשם - היה מניע כלכלי, ומשמעותי, לביצוע של העבירות דנא. כידוע, הגם שככלל מניע אינו מעלה ואינו מוריד לענין עצם האחריות הפלילית, הדעה הרווחת בפסיקה היא שבמישור הראייתי כוחו של מניע הוא כשל ראייה נסיבתית (ר' למשל ע"פ 7253/14 **פינקלשטיין נ' מדינת ישראל** (16.11.2015), בפסקה 51 לפסק הדין). המניע הכספי של הנאשם מצטרף אפוא למארג הראייתי השלם, עליו עמדנו בהרחבה לעיל. בנסיבות אלה אני קובע כי ברובד העובדתי הוכח לפניי - כדבעי, ובמידת ההוכחה הנדרשת בפלילים - שבתקופה הרלוואנטית נהג הנאשם להעביר למנהל החשבונות עבודי רק חלק מפנקסי החשבוניות ששימשו אותו בעסקו, באופן שהשמיט מהכנסתו את הסכומים הנקובים בעובדות כתב האישום.

(3) **אחריות הנאשם לביצוע העבירות - היסוד הנפשי:**

242. מתחילת הדרך הכחישה ההגנה את קיומו של היסוד הנפשי, הנדרש לגיבוש אחריות פלילית בעבירות שבהן הואשם הנאשם, וכך אף הבהיר ב"כ הנאשם בפתח הדיונים לפניי (ר' גם הטיעון המפורט בסעיף 303 ואילך לסיכומי ההגנה). בנוסף, טענות ברוח דומה העלה הנאשם במסגרת חקירותיו ברשות המיסים, עת חזר וטען כי בדיווח על הכנסותיו הוא לא פעל באופן שיטתי ומגמתי, ולא עשה דבר בזדון (הגם שעמדנו על משקלן המופחת של הטענות המזכות, אותן העלה הנאשם בחקירותיו, כאשר הוא נמנע מלהעיד במשפטו).

243. ברובד היסוד העובדתי עמדנו על כך כי הוכח כדבעי שבתקופה הרלוואנטית העביר הנאשם למנהל החשבונות עבודי רק חלק מפנקסי החשבוניות, באופן שהנאשם השמיט מהכנסתו את הסכומים הנקובים בעובדות כתב האישום. בהקשר לרובד היסוד הנפשי, יש להדגיש כי מדובר בהשמטה שבוצעה על פני תקופה רצופה באופן עקבי, חוזר ומתמשך - שנה אחר שנה, במשך שמונה שנות מס - ובאותה השיטה בדיוק. בנוסף, מדובר בהשמטה משמעותית הן מבחינת סכומי ההשמטה (למעלה מתשעה מיליון ₪ במצטבר) והן מבחינת שיעור ההשמטה ביחס לכלל הכנסותיו של הנאשם (כמעט שליש). בנסיבות אלה, מתוך המעשים עצמם נלמדת כוונת מרמה מובהקת, שהרי אדם המשמיט הכנסות בהיקף כזה ובנסיבות שכאלה מתכוון ורוצה לשלול מהקופה הציבורית את המס אותו הוא חייב לפי דין לשלם לקופה הציבורית.

244. ב"כ הנאשם חזר וטען כי נסיבות העניין מלמדות דווקא על התנהלות נורמטיבית של הנאשם, והא ראייה לכך היא הקפדת הנאשם על הוצאת חשבוניות לכל לקוחותיו (ר' למשל בסעיף 9 ואילך לסיכומי ההגנה). ואולם, מעצם הוצאת חשבוניות על ידי נישום לא ניתן לגזור חזקה כי הוא גם דיווח עליהן לפקיד השומה; וזאת אף מבלי להתייחס לדבריו של הרכז ברזין שלפיהם הוצאת חשבוניות תוך דיווח חלקי עליהן היא שיטת העלמת הכנסות ידועה, פשוטה לביצוע וקשה לגילוי ולחשיפה, או לדבריו של האח מ' אודות ה"טריק" של הנאשם.

245. עוד טוען ב"כ הנאשם בהקשר זה, כי העובדה שכל ההכנסות מכרטיסי אשראי נסלקו לחשבון בנק שבשליטתו הבלעדית של הנאשם דווקא מוכיחה את תום ליבו, שכן לו חפץ לנהוג במרמה היה מסווה את קבלת הכספים תוך שימוש בחשבוניות של אחרים (ר' למשל בסעיף 7 ואילך לסיכומי ההגנה). דא עקא, שגם אם יכול היה הנאשם לנהוג באופן עברייני מתוחכם יותר מזה בו פעל, אין בכך כדי לשלול את המשמעות הראייתית של העובדות שהוכחו, מה גם - כפי שציין החוקר אופיר במהלך חקירתו הנגדית, בדיוק בנקודה זו - "**עובדה שהרבה שנים לא עלו על זה**" (ר' בפסקה 18 דלעיל).



246. לבסוף מוסיף ב"כ הנאשם ומפנה לעדויות אנשי המקצוע מטעם הנאשם (מנהל החשבונות עבודי ויועץ המס סילקי), שמהן עולה כי הנאשם לא התעניין בפרטי הדוחות שהם הכינו והגישו בעבורו וסמך באופן מלא עליהם ועל שיקול דעתם המקצועי; ומכאן מבקש הסניגור ללמוד כי הנאשם כלל לא היה מודע לפרטי הדוחות שהוגשו מטעמו וממילא היה נעדר כל יסוד נפשי (פלילי) לגביהם. טענה חריפה היא זו, אך אין בידי לקבלה. השאלה הטעונה הכרעה לפניי אינה השאלה האם היה הנאשם מודע לכל פרטי הדוחות ודקדוקיהם, או לעקרונות החשבונאיים שעמדו ביסוד הכנתם, אלא האם התקיים בליבו היסוד הנפשי הנדרש בעבירות שבהן הואשם. פשיטא, שכאשר נישום מוסר לאנשי מקצוע מטעמו דיווח חלקי בלבד על הכנסותיו - למשל בהעברת חלק מפנקסי החשבונות בהם עשה שימוש בעסקו - הוא מודע היטב לכך שהדוחות שיוצאו על סמך דיווחיו יהיו כוזבים, במובן זה שהם לא יסקפו את היקף הכנסותיו האמיתיות; ואחת היא אם הוא מתעמק בפרטי הדוחות ודקדוקיהם אם לאו, או אם הוא מבין את העקרונות החשבונאיים העומדים ביסודם אם לאו.

247. המסקנה המתבקשת היא, אם כן, שאף היסוד הנפשי הנדרש הוכח לפניי כדבעי, כנדרש בהליך פלילי. בהקשר זה יש לשוב ולהדגיש כי השמטת ההכנסות באופן עקבי, שיטתי ומתמשך, על פני שמונה שנות מס, ובסכומי עתק - פשוטו כמשמעו - מוכיחה לא רק מודעות אלא גם כוונה מרמה מובהקת.

העבירות בהן הואשם הנאשם לפי הוראות הפקודה והטענות המקדמיות:

(4)

248. הנאשם הואשם בשלוש עבירות שונות לפי הוראות הפקודה (שמונה עבירות מכל אחת מהן, בהתאם לשמונה שנות המס הרלוואנטיות): **קיום והכנת רשומות כוזבות**, לפי הוראות סעיף 220(4) לפקודה; **השמטת הכנסות מדו"ח**, לפי הוראות סעיף 220(1) לפקודה; **ומרמה, עורמה ותחבולה**, לפי הוראות סעיף 220(5) לפקודה.

249. ב"כ הנאשם טען בסיכומיו כי רכיביו של עבירות אלה - ובמיוחד השתיים הראשונות - לא התקיימו כלל בעניינו של הנאשם שכן, מעבר לטענות הנ"ל אודות העדר יסוד נפשי (מרמה או אף מחשבה פלילית), הנאשם הוא לא זה שניהל את הרשומות, הוא לא זה שערך את הדוחות וממילא הוא לא זה שהשמיט מהם הכנסות. ואולם, כפי שכבר נקבע לעיל, ה"טריק" של הנאשם היה העברת כשני שליש מפנקסי החשבונות שבהם השתמש לעבודי. בנסיבות אלה ברור כי הנאשם ידע בוודאות שהרשומות אותן כינו עבודי וסילקי (שמצדו הסתמך על הנהלת החשבונות שביצע עבודי) תהינה כוזבות, וכן שיושטמו הכנסות מדוחותיו אשר יוגשו לפקיד השומה. עוד ברור כי השמטה כאמור - נוכח ההתמשכות, השיטתיות, החזרתיות והעקביות, וכן הסכומים, כמפורט לעיל - היא מעשה מרמה ותחבולה מובהק, בכוונה להתחמק ממס.

250. כזכור, ב"כ הנאשם העלה - עוד בדיונים המקדמיים - טענות מקדמיות, שעיקרן בטענות אודות אי התקיימות היסודות העובדתיים והנפשיים הנתענים בכתב האישום. ואולם, מדובר בטענות ראיותיות במהותן (להבדיל מטענות מקדמיות) ומכל מקום עמדנו לעיל על כך שעובדות כתב האישום הוכחו כדבעי וממילא יש לדחות טענות אלה. הסניגור הוסיף וטען לפגם או פסול בניסוח כתב האישום, אך כזכור המותב הקודם כבר דחה טענה זו (ר' בפסקה 7 דלעיל) - ולא בכדי. כתב האישום מפרט את העובדות הרלוואנטיות לעבירות בהן מואשם הנאשם, ומציין במפורט את מעשה המרמה הספציפי המיוחס לנאשם, דהיינו: הימנעות מהעברת דיווחים על מלוא הכנסותיו, למנהל החשבונות עבודי; וזאת בכך שהעביר לעבודי, באופן עקבי ושיטתי, רק חלק מפנקסי החשבונות ששימשו אותו בעסקו. בנסיבות



אלה לא נפל בכתב האישום כל פגם מהותי, כל שכן פגם העשוי להצדיק את ביטולו.

251. לבסוף טען ב"כ הנאשם לאכיפה בררנית - בהתייחס לענייננו של בן בסט - אך מדובר בטענה מרחיקת-לכת ממש. כזכור, במשך תקופה מסוימת התקיימה שותפות בין הנאשם לבין בן בסט, שבמסגרתה הם התחלקו ברווחים. השותפות התקיימה בתחילה רק לגבי חלוקת הרווחים מעסקו של הנאשם, אך לאחר מכן גם בחלוקת הרווחים מהמכללה ללימודי הקבלה. מכל מקום, על פי עדותו של בן בסט - שלא רק שלא נסתרה אלא אף נתמכת בחלקים משמעותיים בהודעות הנאשם - הנאשם היה אמור להעביר לבן בסט את מחצית רווחיו במסגרת התחשבות שנערכה ביניהם מדי חודש. בתחילת הדרך הנאשם נהג להציג לבן בסט גם דוחות אודות הכנסות והוצאות, אך בהמשך דובר בדיווחים בעל פה בלבד.

252. כך או כך, בנסיבות האמורות לא ברור כלל ועיקר כיצד ניתן לייחס לבן בסט - בקונסטלציה משפטית כלשהי - אחריות פלילית להשמטת ההכנסות על ידי הנאשם; ואין תמה בדבר שאחריות כאמור גם לא הוטחה בבן בסט במהלך החקירה הנגדית. יוער, כי הלכה למעשה השמטת ההכנסות מדוחות הנאשם, אשר בתחילת הדרך גם הוצגו לבן בסט לצורך חלוקת הרווחים, אף "צמצמה" (אם להשתמש במילים עדינות) את היקף התשלומים אותם נדרש הנאשם לשלם לבן בסט; ובוודאי שאין לייחס לבן בסט אחריות פלילית בהקשר זה. בכל מקרה, וכפי שאוזכר כבר קודם, גם אם הנאשם האמין באמת ובתמים כי הוא נפל קורבן למעשי מרמה כאלה או אחרים מצדו של בן בסט, לא היה בכך כדי לפטור אותו מחובתו לדווח לפקיד השומה על מלוא הכנסותיו; ובוודאי שהנאשם לא רשאי היה לפצות את עצמו, כביכול, על חשבון קופת הציבור, על כך שהסכים או נאלץ לחלוק את רווחיו עם בן בסט. לפיכך, הטענה לאכיפה בררנית נדחית.

(5) העבירה בה הואשם הנאשם לפי הוראות חוק מע"מ:

253. בנוסף לעבירות הנ"ל, על פי הוראות הפקודה, הואשם הנאשם גם בעבירה של **מסירת ידיעה כוזבת**, לפי הוראות סעיף 117(ב)(1) לחוק מע"מ (שמונה עבירות, בהתאם לשמונה שנות המס הרלוואנטיות). בהקשר זה, בעובדות כתב האישום מפורטת, בטבלה, השמטת המע"מ הרלוואנטית לכל שנה ושנה שבתקופה הרלוואנטית, כאמור **בסכום מצטבר כולל של 1,958,369 ₪**.

254. אין מחלוקת כי בחקירותיו ברשות המיסים הוזכר הנאשם אך ורק בחשד לביצוע עבירות לפי הוראות הפקודה ולא בעבירות לפי הוראות חוק מע"מ, וזאת על אף שהעובדות שנתגלו לעיני החוקרים במהלך החקירה חשפו בבירור גם חשד לביצוע עבירות מע"מ. ייאמר מיד כי מדובר בתקלה משמעותית שנפלה בחקירות הנאשם, שכן אזהרת החשוד בטרם חקירתו אינה עניין פורמאלי אלא מהותי. בין השאר, האזהרה אמורה להגדיר לחשוד, באופן הברור והמדויק ביותר האפשרי (נכון לשלב בו מתקיימת החקירה) מהם החשדות נגדו, ולאפשר לו להגיב ולהתגונן מפני חשדות אלה; ומשכך היא נגזרת מזכות היסוד של כל חשוד ונאשם להליך חקירתי ולהליך משפטי הוגנים.

255. דומה כי שורשה של התקלה הנ"ל נעוץ בהפרדה המבנית החדה שבין אגף מס הכנסה ומיסוי מקרקעין לבין אגף המכס והמע"מ, אשר ממשיכה להתקיים גם כיום על אף שהאגפים הפכו לגוף מנהלי אחד במסגרת הקמת רשות המיסים, כבר לפני כמעט 20 שנה. כתולדה מהפרדה מבנית זו מקיימים האגפים הנ"ל, בין השאר, מנגנוני חקירה ותביעה נפרדים, כאשר כפל בירוקרטי זה גורם



לתקלות שונות, לרבות כפילויות בהליכים משפטיים (בהקשר זה ר' ת"פ (שלום ת"א) 8808-10-15 **מדינת ישראל נ' פרוסטו בע"מ ואח'** (23.10.2017), בפסקה 27 ואילך לגזר הדין). בנוסף, כתולדה מההפרדה המבנית האמורה, החוקרים באגף אחד כלל אינם מוסמכים לחקור עבירות שבטיפול האגף האחר, וכשל בירוקרטי זה יוצר תקלות במקרים כבענייננו, כאשר אגב חקירת עבירות מס הכנסה נחשפות גם עבירות מע"מ.

256. אכן, כפי שהערתי גם בעניין **פרוסטו** הנ"ל, הגיעה העת שהייעוץ המשפטי ברשות המיסים ייתן דעתו לתקלות השונות, הנגרמות כתוצאה מההפרדה המבנית-בירוקרטית האמורה שבתוך רשות המיסים, וייקבע דרכי התנהלות לצורך מניעתן. עם זאת, כידוע, המשמעות המשפטית שיש ליתן בהכרעת הדין לתקלה שנפלה בחקירה נגזרת ממכלול נסיבות העניין והעובדות הספציפיות של המקרה. והנה, בענייננו מדובר במקרה מובהק שבו מעשה קונקרטי אחד (הגם שמתמשך), המפורט בעובדות כתב האישום (דהיינו: העברה שיטתית של רק חלק מפקסי החשבוניות למשרדו של מנהל החשבונות עבודי), הצמיח עבירות הן לפי הוראות הפקודה (בשל השמטת ההכנסה) והן לפי הוראות חוק מע"מ (מסירת ידיעות כוזבות בהשמטת המע"מ). לכן, בנסיבות הקונקרטיות והספציפיות דנא, לא ניתן לומר כי התקלה האמורה בחקירה פגעה באופן מהותי בזכויות הנאשם, ואף לא ניתן לטעון כי בהינתן אזהרה נוספת לגבי עבירות מע"מ קו הטיעון של הנאשם בחקירותיו היה שונה, או כי הוא היה מוסיף וטוען טענות שלא העלה (להחלטה בנסיבות דומות ר' לאחרונה ת"פ (שלום ת"א) 8335-11-21 **מדינת ישראל נ' פיטוסי ואח'** (החלטה מיום 27.12.2022)).

257. בנסיבות אלה אין בידי לקבל את טענת ב"כ הנאשם כי יש לבטל את האישום נגד הנאשם בעבירה לפי הוראות חוק מע"מ, או לזכותו מעבירות אלה. אגב כך לא למותר לציין עוד, ולו למעלה מן הצורך, כי במקרה דנא מדובר בהשמטת מע"מ בסכום משמעותי, של כמעט 2 מיליון ₪, ואף סכום זה מלמד כי באיזון האינטרסים הכולל ידו של האינטרס הציבורי במיצוי הדין בעבירות מיסים היא על העליונה; והכל בהתחשב בנסיבות הספציפיות דנא. המסקנה המתבקשת היא, אם כן, שדינו של הנאשם הוא להרשעה גם בעבירת המע"מ בה הואשם.

ה. סוף דבר:

258. אשר על כן ולאור כל המקובץ אני מרשיע את הנאשם בכל העבירות שבהן הואשם בכתב האישום, כמפורט בפסקה 6 דלעיל.

ניתנה היום, ט"ז שבט תשפ"ג, 07 פברואר 2023, במעמד הצדדים.



[1] כל ההדגשות המופיעות בציטוטים שבהכרעת דין זו אינן מופיעות במקור והן תוספות של הח"מ. התוספות בסוגריים מרובעים, בתוך הציטוטים, באות ללמד על תיקון טעויות הקלדה. תיקונים לכתוב תקני מלא אינם מצוינים.